

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. NOVEMBER 1.

44. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A tanügyi előadó jelentése.

(Vége.)

E szerződési tervezetekben foglalt határozmányok közül e helyen csak az újakat s illetve, azokat emelem ki, melyekről ugyane tárgyban a tavalyi részletes jelentés említést nem tesz. Ilyen az államilag kinevezett tanárok nyugdíjazására vonatkozó határozat, melynél fogva, az államilag segélyezett intézet összes tanárainak nyugdíjalapjáról az illető kollegium köteles gondoskodni; mihez képest, mindenik segélyezett kollegium Elöljárósága egy tanári nyugdíj-alap előállítására kötelezte magát, a melynek létesítéséhez és gyarapításához minden rendes tanár törzsfizetésének bizonyos százalékával évenként hozzájárulni tartozik. E nyugdíj-alap javára tőkésítettnek időnkint a pénztárban maradt tanárfizetési korpótlék-összegek. Megállapított, továbbá, hogy az államilag kinevezett tanárok is tagjai legyenek az Elöljáróságnak s adandó alkalommal és a választók akaratahoz képest, igazgatókká is meg legyenek választhatók. Ugyane tanárookra nézve a miniszter fentartotta magának a jogot, hogy az oly tanárt, kinek tanítói s nevelői működése az ország azon pontján üdvösnek nem mutatkoznék, visszahívassa s valamely állami tanintézetben alkalmazhassa. Másfelől, azonban, biztosítva van a felekezet arról, hogy a miniszter csak ref. vallásu, minősített egyének közül, a felekezeti hatóság meghallgatásával, nevezhet ki tanárokat, kik fegyelmileg a felekezeti hatóság alatt állanak s csak a jelzett esetben helyezhetők át a miniszter által. A tandíjjak felett az intézet szabadon rendelkezik; az iskolai vagyon s a további gyarapodások, jelzőlag biztosítandó új alapítványok az intézet tulajdonai maradnak s az állam a szerződési viszony felbontása után sem formálhat a segély címén visszatérítéshez jogot. A rendes évi számadásokat a felekezeti hatóság látja el és a miniszternek csak bemutatja, tudomás vétel végett.

Miután az Igazgató-Tanács ezen határozmányokat is magáévá tette, f. évi május 30-án s illetve, június 24-én azzal a kéréssel küldte föl mind a három intézet szerződés-tervezeteit a konventi elnökséghez, hogy az e szerződések törvényes megkötését mihamarább kieszközölni sziveskedjék. És hogy e szerződések megkötésekor az állami segély folytán új helyzetbe jutott három tanintézetünk semminemű fennakadást ne szenvedjen, hatá-

rozatilag gondoskodott az Igazgató-Tanács, hogy ez új helyzetnek megfelelően, az egyházkerületnek saját autonóm jogkörében, törvényhozása útján szabályoztassék a minisztérileg kinevezett tanárok jogköre, a kollegium. Elöljárósághoz és az egyházkerülethez való viszonyaihi a mit én is által, külön előterjesztése levén az Igazg. Tanácsnak, csak jelezni kívántam. De, annál bővebben kell szólanom a sepsi-szent-györgyi kollegium kedvező helyzetéről, a melybe az a szerződési-tervezet követelte számbavétel folytán jutott. Ugyanis, a teljes 8 osztályu gymnáziumra vonatkozó szerződés lehetőségének új és erős alapot adott az a szerencsés körülmény, melynél fogva a gr. Mikó-alapítvány három évforgása alatt 110,000 frtra emelkedvén, a kollegiumi Elöljáróság, az alapítólevél szerint való legszigorubb eljárás mellett is, évi 3,500 frt. jövedelem-többletbe jut, mely összeg a fentartási költségek fedezésére lesz fordítható úgy, hogy az 1891—92 iskolai évtől kezdve, 12,156 frt. tiszta és biztos évi bevétellel szemben, a kollegium 12,000 frt. államsegélyt kérhet s valóban kért is, felekezeti jellegének legkisebb kockázatása nélkül. E körülmény arra indítá Igazgató-Tanácsunkat, hogy a magyar államkormányánál, a konventi elnökség útján, csak is a teljes 8 osztályu gymnáziumra vonatkozó szerződés megkötését szorgalmazta, a mely magában foglalja a mai állapotot illető pontozatok és a már folyósított államsegély mellett, az intézetnek 1891—92-ön kezdve, évenként egy-egy osztálylyal való kibővítése módozatait s a majdan évi 12,000 frtra emelendő, meg az egyszer s mindenkorra szóló 40,000 frtnyi államsegélyt is. Egyszersmind kilátásba helyezte az Igazg. Tanács, hogy ha e szerződés a most folyó évben megkötelnék, az egyházkerület módját fogja ejteni, hogy a Mikó-alapítvány biztosan várható jövedelem-szaporulának terhére a négy felső osztály négy év alatti beállításának költségeiből az intézetre esendő részt előlegezze úgy, hogy az V-ik gymnáziumi osztály beállításának munkái a szerződés megkötése után azonnal megindíthatók lennének. Erre nézve, azonban, válasz nem érkezett még az Igazg. Tanácshoz; a zilahi és szászvárosi szerződés-ügyek is függőben vannak.

Hasonlóképpen függő és elintézetlen a közoktatásügyi kormányhoz Igazg. Tanácsunk részéről fölterjesztett jelentés összes tanáraink tanítási jogosultsága kérdésében. Ezen, már két év óta felszinen levő s némileg vitássá vált ügy lényege az, hogy a közoktatásügyi mi-

niszter ur az országos középiskolai törvény 29 - 30 §§-aira való hivatkozással (15,291—1886 és 42,669—1886 sz. a.) fölküldetni kívánta a kollegiumok épület-rajzait és valamennyi tanárnak minősítő-táblázatát és a tanári kvalifikációt tanúsító okmányokat eredetiben. A mire Igazgató-Tanácsunk a kiváncságot első részére készségesen megfelelt, felküldvén a kívánt épület-rajzokat; ellenben, a tanárok kvalifikációjáról csak minősítő-táblákat küldött föl, abban a meggyőződésben, hogy tanáraink tanítási jogosultságának és létszámának bírálata ügyében eredeti okmányok felküldését össze nem egyeztetheti sem autonom jogainkkal, sem a fennálló törvény követelményeivel. Igaz ugyan, hogy az országos középiskolai törvény 29 és 30 §§-ai, melyekre a leirat hivatkozik, nem állapítják meg a tanítási jogosultságot és tanári létszám ellenőrzésének módozatát s így kínálkozik alkalom a rendelkezésre; de megállapítja s tüzetesen körülírja azt ugyane törvény 48 §-a, mely szerint jogában és tisztében áll a közoktatásügyi miniszter urnak (lásd 48 §. d. pontját) tanévenként jelentéseket kívánni, melyekben a tanrend, felosztás, a tanárok létszáma, képesítettségi és működési köre kimutatások által feltüntetve legyenek.

A törvénynek e nyílt és világos rendelkezése lebegett az Igazg. Tanács szeme előtt, midőn erd. ref. tanáraink tanítási jogosultságának bírálata ügyében, hivatalos kimutatásait eredeti okmányok alapján megkészítette és saját hitele erejével megerősítve, fölterjesztette.

A felfogásban létrejött emez ellentét tán kritikusabb alakot öltött volna, ha a főtiszt. püspök ur Budapesten, az államsegély ügyében való föllépése alkalmával, a legilletékesebb helyen eszmét nem cserél vala e dologban, a minek következtében, a közoktatásügyi miniszter ur f. é. május 5-én, 6085 sz. a. kelt s e tárgyban utolsó leiratában határozottan kijelenté, hogy a tanárok képesítettséget tanúsító okmányokra szüksége van az első országos revízió alkalmával, minthogy a tanítási jogosultság bírálata, kivált régibb tanárokénál, az akkor fennállott tanulmányi és vizsgálati rendszernek rendkívüli eltérő módozatai miatt, csak is részletes adatokat tartalmazó okmányok alapján ejthető meg. De e részletekből tanulságot is akar meríteni a miniszter ur az ország jövő tanügyi szükségleteire nézve. Határozottan kijelenté, hogy kívánalma kizár minden kételkedést az egyházi főhatóság hitele és megbízhatósága iránt, éppen azért megnyugszik abban, ha a kívánt okmányok az Igazg. Tanács által hitelesített másolatokban terjesztetnek föl. Ez megtörtént; tanáraink okmányainak kívánt másolatai felküldettek f. é. június hó első felében a miniszteriumhoz, de onnan válasz sem az iskolai épületek milyenségéről, sem a tanítási jogosultság és tanári létszám kérdésében még nem érkezett.

Egy ötödik, szintén törvénymagyarázattal járó elvi kérdéstről is kell itt még megemlékezni. Az állami felügyeletnek a felekezeti középiskolák felett való gyakorlásában, a múlt évi dec. 16-án 36,671 sz. a. kiadott

miniszteri intézkedés az, mely az iskolalátogató miniszteri megbízottakkal tartandó tanári értekezletről jegyzőkönyv fölvételét kívánja. Ebben, miután azt a dunántúli egyházkerület püspöke autonómia-ellenesnek találta s miután annak érdemében véleményezésre hívta föl püspöktársait, jegyzékváltás indult meg és folyt a négy ref. egyházkerület püspökei és Igazg. Tanácsunk közt, bejelentetvén a közoktatásügyi miniszternek, hogy újabb intézkedése a felügyelet gyakorlására nézve függőben tartatik, míg az öt egyházkerület benne nem határoz, a követendő eljárást meg nem állapítja s akaratát a kormányoknak be nem jelenti.

A jegyzékváltás összhangzó eredménye az, hogy ezen, a magyar reform. egyházat közösen érdeklő s autonómia-sértőnek látszó ügy terjesztessék a kerületi közgyűlések elé, tárgyalás végett. Így került ezen ügy a főtiszt. közgyűlés jelen tárgysorozatába s ennél fogva magamat ez úttal fölmentve érzem annak további fejtegetése alól.

Következzenek most már a kollegiumok specialis állapotai, azok a mozzanatok, melyek életműködésüket, nevelői, meg oktatói eljárásaikat tükröztetik vissza. Mind a hét kollegiumba járt az 1887—88 isk. évben összesen: 2,504 tanuló (az előtt 2,507) s ezek közül tanult a n.-enyedi theol. akadémián 67 (az előtt 72); a gymnaziumokban 1824 (az előtt 1401) az elemi iskolákban 969 (az előtt 974) tanuló. A részlet-adatok felett áttekintést nyújtanak az I a) és b) alatt mellékelt táblás kimutatások.

A gondnoki s tanári karokban, egy pár gyászos esetet kivéve, nem történt változás. Hivatalának élt és működött 27 (az előtt 28) gondnok, 5 theologiai, 39 gymnaziumi rendes, 22 helyettes- és segéd-tanár, 38 gymnaziumi szakoktató és 30 elemi iskolai tanító. A részleteket a II a) és b) rovatos táblák mutatják. Zilahon meghalt Török István, r. tanár, ki a zilahi iskola életében és történetében 36 éven át tiszteletre méltó szerepet vitt. Ugyanott Kaizler Imre, kollegiumi algondnok és kir. törvényszéki elnök bevégezte érdemekben gazdag földi pályáját 1888, március 25-én.

A tanuló ifjuság egészségi állapotára nézve, nem számíthatja mindenik kollegium e két évet a szerencsések közé. N.-Enyeden a gymnazium I A és B osztályokat az 1886—87 évi febr. 16-tól márc. 3-ig föl kellett osztlatni, himlőjárvány miatt. Sz.-Udvarhelyt a tanítás és tanulás folyamára is zavarólag hatott a súlyosabb jellegű s részben ragályos szembetegség. Szászvároson az 1886—87 isk. év, a roncsoló toroklob járványos föllépte miatt, csak szept. 15-én nyitott meg. Sepsi-Szent-Györgyön is némi zavart okozott az imént jelzett tanév elején mutatkozott nagyobb mérvű szembetegség.

A nyilvános vizsgálatok rendes időben s szabályszerűen mindenütt megtartattak. A felmutatott eredmény szerint volt a megvizsgált gymnaziumi tanulók közt, N.-Enyeden: 7 % jeles és 30 % másodrendű (az előtt 6% és 27 %); Kolozsvárt 10 % jel. és 29 % másodrendű

(az előtt 9 % és 23 %); M.-Vásárhelyt 8 % jel. és 34 % másodrendű (az előtt 10% és 28 %); Sz.-Udvarhelyt 7 % jel. és 14 % másodrendű (a. e. 15 % és 20 %); Zilahon 9 % jel. és 18 % másodrendű (a. e. 8 % és 13 %); Szász-Városon 6 % jel. és 39 % másodrendű (a. e. 9% és 36 %); S.-Szt.-Györgyön 11% jel. és 29 % másodrendű (a. e. 9 % és 21 %). Bővebb megtekintésül csatolom a III a) és b) jegyű rovatos kimutatásokat.

Az év végén tartandó osztályozó vizsgálatokra vonatkozólag, figyelemre méltó a n.-enyedi tanári kar azon tapasztalata, mely szerint e vizsgálatok némileg ridegebb jelleme a szülők és a közönség közvetlen érdeklődését az iskolai tanítás eredményei iránt csökkenteni kezdte. A korábbi érdeklődés megóvása és biztosítása céljából, a tanári kar a rendszabályok i) pontjának engedelmével, az Előjáróság előtt javaslatba hozta, hogy az osztályozó vizsgálatok megtartása után, mindenik osztályban, a szóbeli pályázatokkal s jutalmakért versenynyel egybekapcsolva, néhány tárgyra szorított bemutató vizsgálatok is tartassanak egy-egy fél napon, oly terv szerint, mely lehetővé tegye a bemutató vizsgálatok rövid sorozatából az egész gymnasium jellemének mennél több oldalú megismerését. S N.-Enyeden, az Előjáróság jóváhagyásával, az 1887—88 isk. évet ily rendszerű vizsgálatokkal fejezték be.

A tanítás, a konventi tanterv szerint folyt, kisebb-nagyobb, többnyire relativ természetű eltéréssel, melyet részint a használt tankönyvek ékonómiaja, részint az osztályok rendesen magasabb, vagy alacsonyabb színvonalához való alkalmazkodás szüksége követelt. A konventi tanterv vázlatos voltára és a használni kényszerült tankönyvek ékonómiajára célzólag, helyesen jelzi a n.-enyedi zárjelentés írója, hogy kívánatosnak mutatkozik ma már, négy évi tapasztalatok és tárgynaplók alapján, legalább is a kritikusabb tárgyakra és osztályokra nézve, egy hétről-hétre részletezendő, állandónak szánt tanmenet megállapítása. A n.-enyedi gymnasium tanárkara ez irányban, a nyelvek tanítása ügyében, már megtette a kellő lépéseket.

A rendkívüli tantárgyak közül tanultak N.-Enyeden francia nyelvet (18, V -VI.), műéneket (84, I—IV), rajzot (53, I—VIII), zenét (10, VI—VIII), gyorsírást (10, V—VI) és vivást (24) dicséretes eredménnyel; Kolozsvárt: francia nyelvet (12), gyorsírást (13), szabadkézi rajzot (30), ének és zenét (többben a felsőbb osztályok tagjai közül), szintén dicséretes eredménnyel. M.-Vásárhelyt a rendes penzumoknál többre igen kevesen igyekeztek. A francianyelv tanulásában, úgy szintén a pályakérdések megfejtésében esést jelez az igazgatóság. Sz.-Udvarhelynek, Zilahnak, Szász-Városnak és Sepsiszt.-Györgynek ilyenmü följegyzései nincsenek. Szász-Városon inkább csak az iskolában tárgyalt klasszikus auktorok bővebb tanulmányozásában tünt ki egyes ifjak magánszorgalma.

Érettségi vizsgálat tartatott úgy az 1886—87, mint

az 1887—88 iskolai év végén, mindenik főgymnasiumban. Javitó- és pótló-érettségi vizsgálat volt N.-Enyeden, 1887 évi szeptember 3-án és december 22-én; Maros-Vásárhelyt f. é. szept. 5-én s következő napjain. Vizsgálatra állott összesen 196 ifju, a kik közül 21 jelesen, 38 jól, 104 pedig egyszerűen, részben javítva, felelt meg a követelményeknek. Végre visszavetett 5, egy évre (az 1887—88 évi rendes érettségről) 7, f. é. december hóra 2. Független van 15 ifju vizsgálat, kik javításra még ez ideig nem jelentkeztek. Behatóbb tanulmányul csatolom a IV a) és b) jegyű rovatos kimutatásokat.

Legyen szabad, jelen alkalommal pár szót az érettség-vizsgálati utasításról és ennek végrehajtásáról is szólnom. Bizonyos fölmerült félreértések és az Igazg. Tanács hivatalos közbenjárásai köteleznek a szólásra.

Az országos érettség-vizsgálati utasítás (1884 évi 10,288 számú miniszteri rendelet) négy évi tapasztalata szerint, elég részletes s elég szigorú arra nézve, hogy tapintatos alkalmazása az általa elérni szándékolt célt kellőleg biztosítsa. Szigorának fokozása az ügynek válnék ártalmára, a megszabottnál részletesebb jogkifejtés pedig különösen a kormány-képviselő részéről, nem csak rendelkezéssé fajulna el autonómiákra nézve, de magát az ügyet eventualis és egyéni felfogások miatt, meddő formalizmusba sodorná, mely a rendelkező egyének változása szerint, folytonosan ingadoznék.

Nézetem szerint, egy kormány-képviselőnek joga nem terjed ki másra, mint a vizsgálati eljárásra és arra, hogy a követelmények színvonalán áll-e az ifjak készütsége? Ha ezek közül valamelyikre nézve mulasztást észlel a kormányképviselő, indokoltan kifejezést ad észleltének a jegyzőkönyvben, vagy egyszerűen a miniszternek teendő jelentésben; súlyosabb esetekben él a veto jogával. De nincs joga, kijelentéseket tenni, és rendelkezni.

Jól esik konstatálnom, hogy ez ideig erd. ref. gymnasiumaink érettségi vizsgálatain, kevés kivétellel, oly férfiak jelentek meg, kik tisztában voltak feladatukkal és az érettség-vizsgálat céljával. Annnyival sajnosabban győzöttem meg az idej érettség-vizsgálati jegyzőkönyvek rendjén, hogy nem mindenike a kiküldött képviselőknek ismeri s tudja jogkörét, egy autonom intézettel szemben. Egy pár intézetünk ez idej jegyzőkönyve tele van illetéktelen kijelentésekkel és észrevételekkel, miket az illető kormányképviselő jegyzőkönyvre vetetett, a nélkül, hogy a vizsgáló bizottság azokra észrevételeket tett, vagy óvást jelentett volna. S ezen észrevételek egy része methodikai és didaktikai irányu, mely mindig vitatható s egy egyszerű vizsgálat alapján érdemileg meg nem állapítható; egy másik része meg olyan, mely a tantárgyakra vonatkozik ugyan, de a tanár megrovásában, vagy dicséretében nyer kifejezést.

A fölmerült esetek arra készíteték az Igazg. Tanácsot, hogy felhívja az Előjáróságokat, melyeknek tagjaiból a vizsgálati elnökök s a vizsgáló bizottságok kikerülnek, hogy vegyék komolyan fontolóra, különösen a főnebb jelzett szempontból, az országos érettség-vizsgálati uta-

sitást s ne engedjenek semmi olyast hivatalosan jegyzőkönyvre vétetni a kormányképviselő részéről, mi az utasítás korlátait túllépi s azzal össze nem egyeztethető. Nevezetesen, ne engedjék, rendelkezni a kormány képviselőjét, mert arra joga nincsen; ne tőrjék el, annál kevésbé jegyzőkönyvre vétetni, ne engedjék okosdi metodikai észrevételeit, melyek a rokon s ellenszenv sugalata szerint, majd egyes tanárok dicséretében, majd mások megrovásában határozódnak

Jól tudom, hogy e kebli figyelmeztetésre mindenütt s minden kormányképviselővel szemben, szükség nincsen. Hála a gondviselésnek, egyházkerületünk gymnasiumaihoz küldött kormányképviselők legnagyobb része iránt csak elismeréssel és tisztelettel viseltethetünk. De, a napirenden levő kicserélés folytán, nem lehetünk biztosítva az ellen, hogy tájékozatlanok s mindenképpen rendelkezni vágyók ne küldessenek gymnasiumainkhoz, mint azt pár esetben már is elég sajnos tapasztaltuk: azért kívánta az Igazgató-Tanács, jelen figyelmeztetés által, elejét venni a bekövetkező depresszióknak s a belőlük származható élesebb surlódásoknak.

Az ifjúság magaviseletéről általában megnyugtatólag, részben dicsérőleg szólnak a kollegiumi zárjelentések. N.-Enyeden egy (IV.), Szász-Városon szintén egy (V.) és Kolozsvárt két tanuló (V és VII.) utasított el tanácslólag.

A tanulóknak nyújtott jutalmak, ösztöndíjak, segélyek és különböző javadalmak összegeiről az V. számú csatolt kimutatás ad részletes felvilágosítást. E szerint, kiosztatott a hét kollegiumban 32 drb. cs. kir. arany és 28,910 frt. 96 kr. E jelentékeny összeg, mely a szegények segélyezésére és a jelesek kitüntetésére fordittatik évenként, szép tanujele annak, hogy kollegiumaink a közmívelődés érdekében, nemes miszsiót gyakorolnak s méltán foglalnak helyet a humanus intézetek sorában. Kiválóan biztató jelenségnek tartom a segélyforrások folytonos növekedését. Még minden évben újabb alapítványok és adományok lelkesítő tényeiről emlékezhettem meg; most is intézeteink iránti bizalomnak szép tanujele gyanánt jegyezhetem ide, hogy br. Bánffy Danielné-lécfalvi Gyárfa Anna ő excellenciája, megboldogult férje és a maga nevében, három fia: Dezső, Jenő és Ernő nevére, 3,000 forintos alapítványt tett a kolozsvári kollegiumnál magyar anyanyelvű, szegény tanulók fölsegélésére.

Fogadja a nagylelkű alapítványtevő e helyről is hálás elismerésünket és köszönetünket.

Hátra volna még a népiskolai állapotok generális bemutatása. Ez, azonban, a fölérkezett adatok hiányossága, némely egyházmegyék késedelme miatt, részint kiegészítést, részint új feldolgozást igényelvén, igazgatótanácsi határozat következtében, a jövő évi közgyűlésre halasztatott.

Biztat a remény, hogy a jövő évre, az Igazg. Tanács erélyes intézkedése folytán, valósággá lesz mindaz, a mi iránt most a várakozás helyzetében vagyunk. Akkor majd aggodalmaim subjektív látterével nem ferasz-

tom a főtiszt. közgyűlés figyelmét, a tények, a cselekvés állapota hirdetik majd organizációnk életrevalóságát és fejlődését. Ezt várva és munkálva, befejezem sok tekintetben hiányos és igénytelen jelentésemet.

Kolozsvártt, 1888, szept. 25-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, okt. 21.

Jelen vannak: főt. Szász Domokos, püspök aa. mint elnök; Sárkány Ferenc, Szász Gerő, Székely János, Szász Béla, Parádi Kálmán, Domokos Antal, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Ilyés Karoly, mint ujonnan kinevezett kuriai bíró, Budapestre költözvén, lemond a Gecse-emberszereteti intézet igazgatósági tagságáról, valamint a Filep Péter-féle alapítványi bizottság elnökségéről. Az Igazg. Tanács mindkét körben tanusított buzgó és sikeres működéseért a távozonak köszönetet és elismerést szavaz, reméli, hogy új hatáskörében is megtartja anyaszentegyházunk ügyei iránt mindig tanusított jóakarátát; felhívja a Gecse-intézet tanácsát kandidációja megtételére; a Filep-alapítványi bizottság elnökévé Dósa Gábor, kir. táblai bírót, nevezi ki s az iratok áttétele iránt megteszi a kellő lépéseket.

A nagy-enyedi kollegium Előljárósága jelenti, hogy az I. közép osztályba jelentkezett tanulók számához képest, párhuzamos osztályt rendezett be, emitt a tanórákat, a rendes tanerők mellett, két kitűnő theologus tanuló látván el, kik azonban, a rendes tanárok tanítási óráin, a gyakorlat kedvéért, szintén jelen levén, e mellékes munkájukra 24, illetőleg, 22 heti órát kénytelenek fordítani. A párhuzamos I. osztály felállítása, a miniszterhez teendő jelentés mellett, örvendetes tudásul véte-tik, a tanerők beosztásának helybehagyásával; felhivatik, azonban, az Előljáróság figyelme arra a nehézségre, hogy az alkalmazott theologus tanulók, ily elfoglaltságuk mellett, alig tehetnek eleget tanulói kötelességeiknek.

A galgói, meg az ördög kúti új körlelkésziségek új iskoláihoz szükséges tanszerek, az e célra már kiutalt segély-összegeből, soron kívül küldetnek meg az illető iskoláknak.

A m.-lúdasi templom és papilak építése befejezéshez közeledvén s a körlelkésziség szervezését és területének megállapítását az egyházkerületi közgyűlés is helybehagyván, püspök aa. javaslatot tesz a körlelkész díjlevelének és az ügygyel kapcsolatos kérdések megállapítására nézve. Az Igazg. Tanács, elfogadván e javaslatot, kimondja, hogy a körlelkész fizetését 518 frtban állapítja meg, melyből 200 frt. a központból jár, a konversió-többlet terhére, mindaddig, míg a hadrévi 200 frttal tisztes nyugalomba bocsátott agg lelkész e javadalma felszabadul; a hadrévi volt papilak, a Miksa Elek, patronus 100 frtnyi adományából és a gezei leány egyház tőkéjének interkalaris kamatjából erre utalt 150 frtjából t. anitói lakká alakittatik s tanteremmel bővittetik ki, e

tanító javadalma a felszabaduló papi fizetés 180 frtjából és 70 frt. központi segélyből telvén ki, míg a gezei új iskola, tanítójával együtt, mai állapotjában tartatik fenn. A körlelkészség pályázati körözüvényének kibocsátásával az esperes felhivatik, hogy a körlelkész részletes utasításának tervezetét készítse el.

Dr. Vályi Gábor, miszsió-ügyi fölkért előadó kijelentvén, hogy e megbízást készséggel elfogadja, munkakörének körvonalozása mellett, megküldetnek számára a szükséges adatok s fölkéretik, hogy az Igazg. Tanács üléseiben általában és konsultatív votummal vegyen részt s a miszsió-ügyi előadói teendőket szavazó joggal véggezze, száz frt. tisztelet-dijja f. é. október elsejétől utaltatván ki.

Püspök aa. előterjesztvén, hogy az esperesi látogatásokról szóló jegyzőkönyvek vagyoni és iskola-ügyi részletei, a törvény értelmében, az Igazg. Tanács kebelében rendszeres ellátás alá levén veendő, e nagy munkával pedig a titkár, amugy is felszaporodott teendői mellett, terhelhető nem levén, az Igazg. Tanács az előadói teendők végzésére Szász Béla, igazg. tanácsost kéri föl.

A segéd-titkár, ki már több hónap óta fekszik súlyos betegen s kinek teljes felgyógyulása időpontját az orvosok sem tudják határozottan megjelölni; három havi végkielégítési összeg kiutalásával. fölmentetik állásától.

Az enyedi kollegium és Nagy-Enyed város között az italmérési jog iránt megindítandó pör vitelére az egyházkerületi ügyvéd nyer meghatalmazást.

Az orbai egyházmegye fölterjeszti Bodor János, zágoni pap, 18 frtnyi költség-számláját, a zabolai papválasztási zavarok vizsgálati eljárása után. Első foku illetékes ellátás végett visszatétetik az egyházmegyéhez.

Irsai József, ördög-keresztúri pap, ki a m. Szacs-vay Sándor, patronus 4,000 frtos alapítványának kamataiból évi 100 frt. javadalomban részesül, hálás elismerése kifejezésére s élvezete tartamára javadalmának 2°/_o-át az alapítandó egyetemes papi nyugdíjalapra, 1°/_o-át pedig, az Igazg. Tanács belátása szerinti célokra ajánlja föl. A konventi elnökség értesítettik az adományról, az Igazg. Tanács pedig az 1°/_o-ot a Dániel-alapra utalja.

A sz-nagyfalusi egyház termény-kepejét 731 frtra rugó készpénz-kepevé ohajtja változtatni. Miután a készpénz értéke idővel csökkenhet és a tervezetben nincs arról gondoskodás, hogy e csökkenés netalán szükségessé váló pótlására tartalék-tőke alkottassék: az Igazg. Tanács viszszaülküdi az ügyet ily értelemben leendő új tárgyalás végett.

A bukaresti egyház papi lakjának iskolahelyiség számára leendő kiépítésére készül s a tervezetet beküldi, de az ujan emelendő két emeletes részt egy magasságban akarja a meglevő egy emelettel építeni úgy, hogy a tantermek csak 2,80 m. magasságúak lennének. Az Igazg. Tanács, éppen azért, nem hagyja helybe e tervezetet s azt kívánja, hogy vagy csak egy emeletű legyen ez új szárny-részlet is, mely esetben külön helyiségről kell a

tanító és harangozó lakásául gondoskodniok, vagy pedig, ha két emeletre kívánják a kiépítést, emeljék megfelelő magasságra. Az egyház, tehát, utasított, hogy vegye az ügyet, ily értelemben, új tárgyalás alá, figyelmeztetést véve előre arra nézve is, hogy az Igazg. Tanács ez építkezésében csak is 10,000 frank kamat nélküli kölcsönnel támogathatja az egyházat 32 évi 1¹/₂ %-os törlesztés mellett, a rendelkezésre álló pénz-erőből több nem telvén s így a befektetendő tőke többi részéről az egyházközségnek kellvén majdan gondoskodnia.

A száraz-ajtai egyházközség papi kepejét 1000, egyik tanítóját 500 frttal kívánja a központban kezelt váltság-alapból megváltani, mire nézve, vett utasítás nyomán, most kimutatja, hogy az 1,500 frtnyi szükségletből 200 frtot helyben kezelt tőkéjük 8°/_o os kamatjából kérszek hordozni. Az Igazg. Tanács, ehhez képest, engedélyezi a megváltást, de a központ tőke-jövedelméből évenként csak 1.300 frttal járul a váltság-összeghez, a fennmaradó évi 118 frtot tartalék-alapra tőkésítvén s az egyháztagokat kötelezvén, hogy a mennyiben künlevő tőkéjük 8°/_o-ot nem hajtana és így a hiányzó 200 frt. be nem jőne, rovalat útján fedezzék az évi 1,500 frt. hiányát, a tartalék-tőke létesítéséhez, azonfelül, minden ujan belépő egyháztag megfelelő bérfizetéssel tartozván járulni.

A buzai pap-tanítói és kántori új díjlevelek, a közgyűlés helybehagyásának reményében, megerősítettnek.

É—n.

Egyházkerületi közgyűlésünk

Szeptember 29 - Október 2 napján.

Negyedik ülés okt. 1-sején d. e.

(Folytatás.)

Szász Béla: Csak absurdumra vinnők a dolgot, ha csak három tagban állapodnánk meg; ha a tagokat nem tudják díjjazni, az elég rosszul van elintézve; a díjjakat az illető munkavégzőknek kell juttatni. A romániai egyházmegyéknek, azonban, autonómiaja levén, intézzék el ezt otthon. Az Igazg. Tanács előterjesztése azon végződik, hogy fogadja el az egyházkerületi közgyűlés e kivételes intézkedést, hogy nem hét, hanem öt tagból alakittassék meg a törvényszék s ezt jelentse be a konventhez, helybehagyás végett. Én, a mennyire hozzá vetek, törvényes alapját annak, hogy a mi házassági ügyeinkben való törvényes akcionkat annak az egyetemes konventnek a helybehagyása alá terjeszszük, a melynek házassági ügyek elbirálására semmi joga nincsen ezt, részemről, én el nem fogadhatom.

Gyárfás Albert: Én a mélt. Igazg. Tanács beadott javaslatát elfogadom, mert, mint volt bukaresti pap, ismerem az ottani viszonyokat tudom jól, hogy igaz azon körülmény, a mit a bukaresti egyházmegye esperese felhozott, hogy ott a díjjakat, a stolát is az egyházközség veszi föl. Például, egy romániai válóperben bevesznek 175 frankot s nekem adtak ebből 25 frankot, a többi az egyházközség pénztárába foly be. Én megpróbáltam többször, felszólalni

arra nézve, hogy az nem illeti az egyházközséget. Most egyházmegyeileg van szervezve a miszsió; csak azt vagyok bátor indítványozni, hogy méltóztassanak elfogadni ezen határozatot, hogy a mélt. Igazg. Tanács utasítja a bukaresti esperest, hogy gondoskodjék arról, miszerint a hivatalnokok illő díjazásban részesüljenek. Ha innen megy a figyelmeztetés, akkor az egyházközség is beleadja magát.

Bodor Antal: Szász Béla ur felszólalására kijelentem, hogy a moldva-oláhországi miszsió vezetését és felügyeletét az egyetemes konvent saját hatáskörébe tartotta fenn s egyházkertilegünk csak is a konvent megbízásából vezeti a kormányzatot: így e határozat, jóváhagyó tudomás-vétel végett, föl is terjesztendő

Szász Béla: Tudomás-vétel, de nem jóváhagyás végett. Ismétlem: a díjazás kérdése az egyházmegye autonóm körébe tartozik. De a szedett díjak nagy összegére nem tehetem, hogy a figyelmet fel ne hívjam. Az igazságszolgáltatás költséggel jár és szükséges, azt fedezni, de hogy abból ily kereset-forrás merítették és a hivek ily nagy költségek fizetésére kényszerítettessenek, ezt valóban jogosnak elismerni, nem tudom.

Elnök enunciólja az Igazg. Tanács javaslatának elfogadását.

Koos Ferenc: A moldova-oláhországi miszsiói elnevezéshez kívánok pár szót szólni. Méltóztatnak tudni, hogy Moldova-Oláhország elnevezés ma nem létezik, mert azon országnak neve Románia. Azért, kérem, hagyjuk el a régi nevezetet s használjuk a helyes elnevezést: „romániai miszsiói egyházmegye.“

Szász Domokos felvilágosítja a felszólalót, hogy ez irányban már történt intézkedés.

Szász Béla, mint előadó, olvassa az Igazg. Tanácsnak a papválasztási ügyekben a közigazgatási hatóságok illetékességéről szóló javaslatát, mely szerint, csak a fegyelmi esetek tartoznak a törvényszék foruma elé.

A javaslat, felszólalás nélkül, elfogadtatik.

Parádi Kálmán, mint előadó, olvassa az Igazg. Tanács javaslatát, hogy a szász-városi kollegium amaz indítványa, mely szerint jövőre tanáraink csak két próba-év után és az illető Előljárárság véleménye alapján választassanak, vétessék le a napirendről.

Elnök enunciólja az Igazg. Tanács javaslatának egyhangu elfogadását.

Parádi Kálmán, mint előadó, olvassa az Igazg. Tanács véleményét, melylyel az egyetemes konvent elé kívánja a közoktatásügyi miniszter ama rendeletét terjeszteni, a melyben ez a középtanodák fölötti állami szuperinspekciót küldöttjeivel új módon kívánja gyakoroltatni s a tanári karokkal tartandó „bizalmas értekezlet“-ről, saját korábbi „Utasítása“ ellenére, jegyzőkönyvet akar fölvetetni. Az Igazg. Tanács véleménye oda megy ki, hogy a jegyzőkönyv csakugyan vétessék föl, mert verba volant, scripta manent, de az értekezleten egy gondnok elnököljen s a jegyzőkönyv az Igazg. Tanácshoz azonnal terjesztessék föl, hogy az autonomia netaláni megsértését orvosolni lehessen.

Váró Ferenc: Bátor leszek, ezen ügyhez hozzá-

szólani s talán hosszabban, mint akartam; mert az ügy oly természetű, hogy annak történeti ismertetése szükséges. Úgy jellemezhetném ez ügyet, hogy bizonyos mértékben analog természetű egy napirenden levő kérdéssel, melyet mindenki olvashatott az ujságokban „Nagy-Szombati ügy“ címén. Ott is a kormány adott okot a vélemény-különbségre, a mely nyilvános levél-váltásoknak lett tárgyává. Ehhez az esethez volna hasonlítható ez is; mert, a kormánynak e beavatkozása autonomiánk rovására esnék. Bátor vagyok, röviden elmondani, hogyan fejlődött ez ügy idáig. 1883-ban meghozatott az országos középiskolai törvény, mely a királyi főfelügyelet gyakorlására vonatkozólag, konkrét eszközöket adott ő felsége közegeinek kezébe. Egyik az érettségi vizsgálat ellenőrzése; a másik a felekezeti intézetek meglátogatása a kiküldöttek által. Két intézetet kivéve, a tankertületi főigazgatók vannak megbízva a látogatással. A mint a törvény meghozatott, 1884-ben a kormány közegei még utasítás nélkül látogatták meg az intézeteket és természetesen, hogy ezen első látogatás alkalmával ők bővebben kívántak betekinteni az egész ügyvitelbe és míg a törvény 46-ik §-a csak azt a jogot adja az állam megbizottjainak, hogy azok bár-mikor jelen lehetnek a vizsgálatoknál s ezen úton további meggyőződést szerezhetnek a törvényekben előszabott követelmények betöltéséről, a fölszerelésről, stb. Ezt, mint kifejezett jogot, biztosíthatja a törvény a kormány megbizottja részére; de az első látogatás alkalmával tovább mentek a kormány képviselői, így pl. a tanórákra is bementek: már pedig a tanítás maga oly viszonyban van a vizsgálatokkal, mint a virágzás aktusa a gyümölcsözéssel. Míg a törvényben tisztán ki van fejezve, hogy a nyilvános vizsgákon is jelen lehetnek, addig ezen első látogatás alkalmával bementek a lecke-órákra is, aztán a tanári karral hogy miket beszéltek és miket nem, erre nézve nem lehetnek biztosak adataim; de annyi bizonyos, hogy ezen megengedett lépések a következő évben, a kormány által nyomtatásban kiadott utasításban, már mint jogok és teendőik vannak előírva. Tehát, már egy lépéssel tovább haladott a kormány és ez utasítások általános érvényt nyertek. A mélt. Igazg. Tanács akkor, mikor ez utasítás kezéhez jutott, hivatásának tartotta, ezt a kollegium Előljárárságaival, tudomás vétel végett, közölni; de kettő ezek közül azt a fölterjesztést tette, hogy ezek a felekezeti autonomia jogkörébe nagyon is belevágnak. S ez alapon kérte az Igazg. Tanácsot, hogy az utasítás ügyét terjeszsze föl az egyetemes konventhez, majd az levén kibocsátandó a rendeletet, az eljárás szabályozására, az összes intézetekhez. A mélt. Igazg. Tanács kegyes volt, a fölterjesztés értelmében járni el s ott azon aggodalmak, a melyek most itt sokkal élesebb alakban vannak kifejezve, ott is kifejezést nyertek. A mint, azonban, a jegyzőkönyvekből tudjuk, a konvent tudomásul vette ezeket, azzal a megjegyzéssel, hogy ha a főfelügyelet e lépései zavarólag fognak hatni az autonómiaira, meg fogja tenni a szükséges lépéseket. Most már, ezen utasítások értelmében kezdtek eljárni, a főfelügyeletet gyakorló megbizottjai a kormánynak. Ez utasítás egyik §-a azt mondja, hogy mikor a megbizott a látogatást bevégezte, az igazgató a tanári testületet egybehívja bizal-

mas értekezletre. Ezen bizalmas értekezlet tartására jogosítja föl a kormány megbizottjait. Az értekezletet összehívták, nem mint bizalmas értekezletet, mert ezt sokszor kifejeztették. Elég az hozzá, ezen értekezletek megtartattak, a tankerületi főigazgatók elfoglalták az asztalfőn a helyet, előadták észrevételeiket s megkérték, hogy vegyék ezeket jegyzőkönyvre. Megtörténtek ezek, mert a tanári karok nem voltak konkrét rendelkezésekkel figyelmesekké téve, hogy mily magatartást tanusítsanak ez eljárással szemben. Tehát, megtörtént a jegyzőkönyvek fölvétele is és aláírta a jegyzőkönyvet a kormány megbizottja is. Most már, miután ki van próbálva a ref. gymnasiumok összesége, hogy lehet bizalmas értekezletet tartani: most kiadja a múlt miniszter ur a pótutasítást. Az egyházkerületek, természetesen, más meg más magatartást fognak tanusítani e pótutasítással szemben és különböző véleményre fognak eljutni e szándékkal és követelményekkel szemben. A mélt. Igazg. Tanács elvileg bekéri a kollegiumok véleményeit és azokat tartalmilag figyelembe véve, azt a fölterjesztést szándékszik tételni, hogy ezen jegyzőkönyvek fölvétele elé semmi akadály ne gördíthessék a konvent által. Csupán azt kívánja, hogy ne a kormány megbizottjai elnököljenek ezen értekezleteken hanem vonassanak be az intézetek gondnokai is e bizalmas értekezletbe. Mivé válik így ez értekezlet? Így az intézet gondnokainak elnöklete alatt ez értekezlet fontosabbá válik és oly dolgokat is megbeszélhetnek ott, melyeket elintézni az Előjárásnak álljogkörében s így ez nyilvános gyűléssé válhatik; később azt is kívánhatják, hogy az Igazgató-Tanács is küldjen egy megbizottat s így ezen értekezlet igazg. tanácsi értekezletté válhatik. Szóval, ezen javaslatát az Igazg. Tanácsnak magaméva nem tehetem. Véleményem tehát az, hogy a jegyzőkönyvek fölvétele ne történjék meg és a bizalmas értekezlet maradjon bizalmas értekezletnek. Ez volna az én álláspontom. Ebből kifolyólag, bátor vagyok, a következő javaslatot nyújtani be.

Indítvány.

„A „bizalmas értekezleten“ jegyzőkönyvek fölvételére vonatkozó miniszteri pótutasítás tárgyában, mondja ki közgyűlésünk, hogy ezen ügy az öt egyházkerületet egyetemesen érdekelvén, zsinati törvényünk értelmében ellátás végett a főtiszt. egyetemes konventhez terjesztessék föl, azon kijelentéssel, hogy közgyűlésünk elvileg nem kívánja azon miniszteri pótutasítás teljesítését ellenezni; gondoskodik, azonban, hogy nem csak ezen pótutasítás, hanem a kormány megbizottjai számára kiadott eredeti utasítás irányában is gymnasiumaink Előjárásai, igazgatói és tanár-testületei, autonómiánknak megfelelő maguktartása iránt egyházkerületi Igazg. Tanácsunktól részletes utmutatást és rendeleteket nyerjenek, melyek annak idején a nm. kormányhoz is, tudomás vétel végett, törvényes úton fölterjesztendőek lesznek.“

Ilyen utasításokkal elejét lehet venni legalább annak, hogy autonómiánkból újabb parcellákat ne veszítsünk. Ajánlom indítványom elfogadását. (Éljenzések.)

Elnök: Az idő előhaladván s szólásra többen jelentkezvén, az ülést bezárom s a ma d. u. 5 órakor megnyitandó ülésen az első szó a Szász Béla, igazg. tanácsos uré lesz.

Ötödik ülés, október 1. d. u.

Elnök br. Bánffy Dezső, jegyző Szász Gerő, közjegyző.

Az elnök az ülést megnyitván, a megelőző ülés jegyzőkönyve hitelesítették s több kinevezett bizottság beadván eljárásáról szóló jelentését, ezek a tárgysorozat rendén fognak elintéztetni.

Fölvétetvén az előző ülésen félbeszakított tárgy, első szó:

Szász Béla: Midőn a közoktatásügyi miniszter ur a középiskolák körében gyakorlatba vett felségi ellenőrzési jog érvényesítésére nézve, már kiadott utasításához pótlólag, a most tanácskozás alapjául szolgáló utasítást kiadta és azt velünk közölte, az Igazg.-Tanács ama tény előtt látta magát, hogy az eredetileg kiadott utasítást, az egyetemes konvent immár elfogadta és erre nézve a kormányhoz kifogásoló megjegyzést nem tett, mihez képest, az Igazgató-Tanács éppen oly érvényben állónak volt köteles elismerni amant, mint a konventnek, az egyetemes egyház e főhatóságának többi törvényes intézkedéseit. Emez eredeti utasítás 12-ik pontjában határozottan benne foglaltatik, hogy a suprema inspekció képviselével megbizott miniszteri biztos, az illető gymnasiumok meglátogatása alkalmával szerzett tapasztalatai után az igazgatót felkérheti bizalmas értekezlet tartására és megjegyzéseit közölvén a tanári karral, egy másik látogatása alkalmával, számot vehet, ha vajjon korábbi megjegyzései foganatosítottak-e, vagy nem, és ehhez képest, telési megjegyzését megbizójának. Ez egy oly tény, melynek helyes, vagy helytelen volta fölött lehetnek ellentétes nézetek, de a mely mindaddig, míg illetékes hatóság által megváltoztatva nincs, Igazgató-Tanácsunkat feltétlenül kötelezi. Az Igazgató-Tanács, tehát, nem mehetett vissza amaz országos törvényben foglalt határozmányok historiai dedukcióján végig, az 1883-ik évi 30 ik t. c. keletkeztéig, amint egyik tanodánk fölterjesztésében tette, valamint nem az 1790-91-diki és a mai állapotok összehasonlító birálatába sem, mint Váró Ferenc tagtársam felszólalásában. A mennyiben, azonban, igazság rejlik azokban a megjegyzésekben, melyeket Váró Ferenc igen alaposan tett, s a mennyiben egyes kormány-képviselők bizonyos mértékben csakugyan igyekeztek tullepni utasításuk határait s a mennyiben az Igazg.-Tanácsnak ezekről is tudomása volt: ezen tudomását szintén felhasználta, midőn álláspontját megalapította. Sőt, megelőzőleg jeleznem kell azt is, hogy az Igaz.-Tanácsnak, igen sajnos, tudomása volt a felől is, hogy voltak és lehettek egyházkerületünknek autonómiát és nagy szabadságot élvező kollegiumai, melyeknek ügyintéző emberei ez új, vagy pótutasítás értelmében eljárni kívánó miniszteri képviselőkkel szemben — holott erre nézve az Igazg.-Tanácstól, mint felelős főhatóságtól, utasítást nem vettek — már is autonómia feladásának formájában viselkedtek. Volt és lehetett három kollegiumunk, mely a kérdéses jegyzőkönyv felvételét megengedte és ehhez képest, a főhatóság egyenes utasítása nélkül, utasítást fogadott el a kormány-képviselőtől. A midőn, tehát, ezek szerint, az Igazgató-Tanács egyfelől a konventi elhatározás jogérvényre emelkedett ténye előtt és másfelől a protestáns autonómiát nem valami nagyon határozottan védeni tudó testületekkel szemben

találta magát, mit tehetett egyebet, mint, hogy egyfelől a konvent határozata előtt meghajolt, de másfelől igyekezett, oly sorompót állítani fel, melynek felállítása nyomán autonomiánk könnyű véru és megdondolatlan feladása lehetlenné tétessék. Ez a helyzet, m. t. közgyűlés, és ezzel szemben, immár mit mond az állandó Ig.-Tanács? Azt mondja, hogy miután már az utasítás 12-dik §-a megvan, s így az értekezletet meg kell tartani a kormány-képviselője és a tanári kar között; némely kollegium tanári kara, pedig, a mint a tapasztalat mutatja, nem tartható elég erősnek, hogy egy méltóságos, vagy nagyságos kormány-képviselővel szemben az autonomiát megvédeni tudja állítsunk tehát oda egy oly, autonomiánk teljes tudatában élő, állásánál és tekintélyénél fogva, a kormány-képviselő urakkal legalább is egyenlő rangu kurator, a ki a mi tanáraink vezérékint álljon a testület élén hogy legyen, a ki szemébe mondja a kormány-képviselő urnak hogy itt tullepted a határt, melyet a törvény megszabott. Továbbá, az Igazgató-Tanácsot annak megfontolása is vezette, hogy miután az eredeti utasítás 15-ik §-a jogot ad a kormány képviselőinek annak megvizsgálására, hogy a 12-ik §-ban tett meghagyásokat teljesítette-e az igazgatóság; s miután ez a konvent határozata után bevezett tény, látnia kellett, hogy itt egy oly rész áll nyitva, a melyet idővel könnyen egészen is áttörhetnek A mi tanári testületeink, mint tudjuk, az iskolai fegyelem-szemponctból hatóságok ugyan, de nem hatóságok az állammal szemben. A midőn az állam egy hatósági személyt küld ki e megbízás teljesítésére, állítsunk mi is egy hatósági személyt vele szemben, a ki ehhez képest legalább is egyenlő rangban legyen és illetékesen szólhasson a kollegium nevében. Ehhez képest, az Igazg.-Tanács kimondta, hogy ha már értekezletet tartani szabad, sőt kell, még pedig oly értekezletet, a melyen a kormány képviselői összehasonlítást tehetnek az előző évi megjegyzésekre, s az idei tapasztalatokra nézve: sokkal jobb és előnyösebb, ha a kormány-képviselő mindjárt elején név aláírásával írásba foglalja, hogy mi az ő megjegyzése, hogy ha majd a számonkérés alkalmával egyebet kér, mint az előző évben, akkor szemé elé lehessen tartani az írást. Jobb, tehát, ily helyzetben, megfogni írással azt, a ki tullepheti hatáskörét, már magában a kollegium hatáskörében való jog megvédése szempontjából, a kurator oda állításával, mint sem, hogy szóbeszéd alapján traktáljanak két éven át: mihez képest, nemcsak azt proponálja az Igazgató-Tanács, hogy a kurator, mint közjogi személy, elnöklete alatt tartassanak az értekezletek, hanem azt is, hogy írott jegyzőkönyv formájában örökíttessenek meg a kormány-képviselő megjegyzései, sőt ennél is tovább megy az Igazgató-Tanács és proponálja azt is, hogy ez így aláírt jegyzőkönyvet vegye azonnal tárgyalás alá a kollegiumi Elöljáróság, hogy megbirálja, ha ejtetett-e az autonomián sérelem, vagy nem; sőt nem is csak az Elöljáróság, hanem maga az Igazgató-Tanács is, melyhez e jegyzőkönyvek felterjesztendőek, hogy minden alkalommal, a midőn netalán tulkapás történik, a mi hatóságunk azonnal előállhasson és a kormánynál orvoslást szerezhessen. Ezek voltak az irányelvek, melyek az Igazg.-Tanácsot vezették, mely jól tudta azt is, hogy eldönteni ezt a kér-

dést, nem az Igazgató-Tanács jogosult. Ezek után, immár, csak két megjegyzésre szoritkozom. Első megjegyzésem az, hogy valamint a Váro tanár úr határozati javaslatának első tétele kimondja, azonképpen az Ig.-Tanács is meg volt győződve, hogy az öt superintendencia álláspontja e kérdésre nézve nem vágván össze, az ügyet eldöntés végett a konvent elé kellett terjeszteni; itten ez ügyben végérvényes határozatot nem hozhatunk, mert ez a konventhez tartozik. Második megjegyzésem annak kijelentésére vonatkozik, hogy készsággel járulok hozzá, indítványozó igen t. tagtársunk ama célzatához, hogy valamint az állam a maga embereinek §-okba szedett utasításokat ad, azonképpen mi is adjunk embereinknek §-okba szedett utasításokat, hogy ne forduljanak elő oly esetek a minők, fájdalom, három kollegiumunknál előfordulhattak. Örömmel járulok, tehát, Váro tanár úr indítványának ama pontjához, hogy mi is alkossunk kollegiumaink számára ily utasítást. Csak azzal szeretném az indítvány e pontját kipótolni, hogy a konventhez az ügyet ne csak elintézés végett tegyük át, mert ez kényes dolog, hanem véleményünket is fejezzük ki határozottan Azt ohajtanám, mondjuk meg, mit akarunk: akarunk e jegyzőkönyvet felvétetni, vagy nem? — akarjuk-e, hogy az egyház, egy oly hatósági személye, mint a kurator, jelen legyen az értekezleten és reprezentálja jogainkat? Majd, aztán, ez utasítást, megalkotása után, közölnünk kell a miniszterrel s akkor a szóban forgó surlódások a minimumra lesznek redukálhatók. (Helyes.)

Szilágyi Gyula: Váro, igen tisztelt kollegám, tisztelesen, egész a részletekig menve, kifejtette a legújabb kibocsátott miniszteri rendelet értelmét, hogy ez nem egyéb, mint autonomikus jogaink csorbításának egyik jelensége. Azon nézetben vagyok, tehát, hogy az Igazg. Tanács által előnkbe terjesztett indítvány a bajon gyökeresen nem segítene, csak azt elviselhetővé tenné, ezt is csak egy darabig. Az én indítványom az, hogy méltóztassék a közgyűlésnek álláspontját azonosítani azzal, hogy a konvent az eredeti utasításokat elfogadja ugyan de minthogy azokban az 1884-diki utasításokban „bizalmas értekezletek“ről van szó s éppen azért, mivel a bizalmas szó a szövegben benne van, ezzel a jegyzőkönyv fölvétele ki van zárva. Ha pedig a bizalmas jelzőt elefejtették kitenni a kiküldöttek, akkor követelni kell, hogy maradjanak az eredeti utasításnál. Szász Béla, igazg. tanácsos ur kifejtette, hogy a kurator kiküldése arra való volna, hogy a gyöngye tanári testületet támogassa. Előre látom, hogy az a támogatás nagyon gyöngye lesz, mert azokhoz az apró dolgokhoz a kurátorok érteni nem fognak, holott azok a tanárok, a kik értettek volna hozzá, szintén nem tudták az autonomiát megvédeni ez tehát, csak félsegítés volna. Azt tetszett mondani, hogy a kiküldött kormánybiztos követelni fogja a jegyzőkönyvek fölvételét: köszönöm alássan az ilyen követelést. Én, tehát, azt tartom, hogy sokkal nagyobb a baj, hogysen ily indítványokkal elütni lehetne. Figyelembe ajánlom azért a következő indítványomat.

(Olvasa indítványát, melyben a jegyzőkönyvek fölvételét nem kívánja elfogadni s a konventhez oly fölterjesztést indítványoz, hogy a miniszternél eszközölje ki a pótutasítás visszavonását.)

Folytatás a mellékleten.

Én magam is örömmel üdvözlöm azon gondolatot s azt támogatásra ajánlom, hogy saját testületeink számára szoros utasítást adjunk ki: ezzel jobban megvédjük autonomiánkat, mint a kurátorok kiküldése által. Méltóztassanak indítványomat elfogadni.

Dr. Török István: Ebben a kérdésben, bátorkodom, én is felszólalni s először is reflektálni Szász Béla, igazg. tanácsos azon megjegyzésére hogy az Igazg. Tanács nem helyezkedett az 1791-ki állásontra s a testület, a mely arra helyezkedett, nem csak a történeti dedukcióra támaszkodik, hanem támaszkodik az 1883 évi XXX t.-cikkre, a mely szoros kapcsolatban áll az 1791-ben biztosított autonomikus jogainkkal. Én, mint annak a testületnek a tagja, most is úgy tartom, hogy szükséges nekünk, azt a jó biztosítékot, a mely nem veszett el, emlegetni és értékesíteni. Én úgy látom, hogy nekünk a főfelügyelet mostani gyakorlásával szemben, az 1883-ik t. c. is nyújt biztosítékot. Igaz, hogy a főtiszteletű konvent engedékeny volt, nem csak ezen a téren, de máson is, és hogy e miatt mindig a jobbak huzzák a kurtát: az fáj nekem. Azt tudom, hogy a méltóságos állandó Igazg. Tanács meleg érdeklődéssel karolta föl a dolgot és a közgyűlés maga is meg van győződve jó indulatáról, pl. midőn azt indítványozta, hogy egy egyházkerületi gondnok legyen elnöke ama bizalmas értekezletnek. De erre nézve én eltérek és pedig azért, hogy ne tegyük ki összeütkezésnek intézeink Előjáróit. Ezen gyöngeséget az egyházkerület elenyészetheti utasítás adása által, a melyhez, azt hiszem, a közgyűlés is hozzá fog járulni. A mi a 12 §-ban említett bizalmas értekezletet illeti, abban csatlakozom Szilágyi véleményéhez. Mert a jelentéseket megteheti a megbízott ügy, mint megteszi a tanfelügyelő a népiskolákkal szemben, a nélkül, hogy később veszedelmes összeütkezés provokáltatnék. Ily módon, azt hiszem, el lehet intézni a dolgot minden baj nélkül és biztosítani lehet érdekeinket is. Az igazgatókra vonatkozólag is reflektál Szász Béla, igazg. tanácsos ur, nem mondom, kicsinylőleg, midőn úgy nyilatkozik, hogy az igazgatók nem képviselhetik a kollegiumokat. Erre nézve, bátor vagyok, megjegyezni, hogy az igazgató jogkörébe foglaltatik az is, hogy képviselője a kollegiumnak a hatóságokkal szemben. Ennél fogva, megmaradunk az eredeti utasítás 12-ik pontja mellett. Nekem igazi ohajtásom az volna, hogy törekednünk kellene, még ennek is eltörlésére. Mi nem tartozunk az ország rossz népei közé és mégis mi történik velünk? A görög katolikusok gymnáziumai után következnek a statisztikai kimutatásokban a ref. gymnáziumok. Mi ki akarjuk e balfelfogás alól szabadítani magunkat és van is eszközünk reá. Igazg. Tanácsunk korábban igen üdvös intézményt állított föl, t. i. a felülvizsgálat megejtése végett kiküldötte az egyházkerületi biztosokat. Méltóztassanak intézkedni az iránt is, hogy legyenek e vizsgáló biztosok szellemi viszonyainknak is ellenőrei. Mi tudjuk, mit kell cselekednünk, 300 év alatt megtanulhattuk, hogyan kell növ. lni, tanítani! Engedelmet kérek ezen kitézésért, de én ohajtanám, legyünk bátrak, erősek, hogy higyjék el azt, hogy mi a hazát igazán szolgáljuk és szeretjük! Visszatérve a kiindulási ponthoz, én a jegyzőkönyv főlvetelét elvetendőnek tartom. Ennél fogva, csatlakozom t. tagtársam, Szilágyi tanár indítványához.

Dr. Kovács Ödön Előttem szólókkal egyet értek abban, hogy ez oly ügy, mely a konvent elé terjesztendő. A kérdés most már az, hogy mi legyen az a vélemény, melyet a konventhez fölterjesszünk? Erre nézve, leszek bátor, pár megjegyzést tenni. Előre bocsátom, hogy én koránt se tartozom azok közé, kik tantügyi autonomiánkat tulon-túl féltik a magyar államtól. Nem gondolom, hogy lehetséges legyen megtámadása ezen autonomiának. Bizonyos rendű jogokat elismerek a felelős kormányra nézve, és korántse félek az államnak adott jogoktól, de annival inkább félek attól, hogy annak a felelős kormánynak esetleges eljárásai által, oly konfliktusokra adhassunk alkalmat, mint a minőre a jogi konfliktusok fajulhatnak. Ezen, a kormány által ohajtott eljárás, azaz, a közös jegyzőkönyvek felvétele, olyan, mely bármely percben konfliktusra vezethet. Itt contradictio in subjecto van, a mely sokkal rosszabb, mint a contradictio in objecto. Ez egy oly viszony, mint a mely a vizsgáló és a megvizsgált között létezik. Megtörténik, hogy egy nézetten vannak és akkor lehetséges a közös jegyzőkönyv felvétele, de ha nincsenek egy nézetten, akkor az ellenkező eset áll fenn. Én nem tudom, hogy lesz e differencia elenyészethető; sőt nem lehetetlen, hogy oly nagy harc lesz belőle mint volt Nagy-Szombatban s ha ez épen nem is lesz, lehet az államkormány és közöttünk kellemetlen sűrűdés. Én részemről, a közös jegyzőkönyv felvételét bizonyos tekintetben szükségtelennek, bizonyos tekintetben, pedig, lehetetlennek tartom. Tegye meg mindenik fél jelentését azon hatóságnak, mely elé tartozik. Lesz ott jegyzőkönyv az egyik részről is és a másik részről is: az Előjáróságnak és a kormánynak is. Némelykor találni fog a két jegyzőkönyv, más-
kor nem. A kurator kiküldését nem tartom szükségesnek, mert ha túlengedékeny eljárásunk által jogot engedünk a kormány kiküldötteinek túlkapasokra, meg fog az történni akkor is, ha a kurator jelen van. Sőt így nagyobb baj forog fenn a kurator kiküldésével, mert ily esetben hiányoznék a fensőbb hatóság, melyhez egyik fél utasításért folyamodhatnék, mert a kurator ott lesz és nem fordulhatnak az Előjárósághoz, így tehát, nemcsak segítve nem látok a bajon a kurator kiküldése által, sőt nagyobbak tartom a bajt. Nézetem az, hogy a konventhez akkép terjesztessék fel az ügy, hogy külön jegyzőkönyv felvétele sem nem szükséges, sem nem kivihető. Váró kollégám azon nézete, hogy a magunk számára utasítást dolgozzunk ki, nagyon helyes. Ennél fogva pártolom indítványát.

Gyarmati Miklós: Midőn ennél a tárgynál felszólalok, nagyon röviden kívánok beszélni. Bocsásson meg a közgyűlés, ha én bizonyos tekintetben egy más oldalát kívánom a kérdésnek megvilágítani. Mi bizonyos büszkeséggel és joggal szoktunk hivatkozni arra, hogy a mi egyházkerületünk nemcsak az egyháznak, nemcsak a tanügynek tesz szolgálatokat, hanem a hazának, a nemzetnek is. Csak egy figyelmeztető megjegyzést kívánok tenni, a mennyiben itten egyházpolitikai kérdés forog szőnyegen s midőn joggal hivatkozunk arra, hogy mi szolgálatokat teszünk a nemzetnek, akkor óvakodni kell még látszatától is annak, hogy mi az államkormány útjába akadályokat gördítünk. Igen tiszt-

telt Török tanár úr egy szóval már említette azt, a mit mondani akarok. Ha mi ezen országban mind egyenlők, mind magyarok volnánk és csak kevés tekintetben különböznénk egymástól, akkor én is elfogadnám és védeném a Váró, vagy akár a Szilágyi tanár indítványát is, de így, a jelen esetben, kénytelen vagyok intő és óvó szavamat felemleni. Igen tisztelt közgyűlés! Előttém szólott igen tisztelt tagtárs urak egyes részleteket is felemlítettek, így pl. Kovács Ödön tanár úr felszólalt a kurator kiküldése ellen. Én, m. t. közgy., mint méltóztatnak tudni, más hivatást foglalok el: a közigazgatás szolgálatában állok, a hol volt már alkalmam, megtanulni, hogy nem mindig a törvény szigorú alkalmazása vezet célhoz, hanem gyakran meg lehet előzni a bekövetkező rosszat. Ez esetben azt látom, hogy a kiküldött jelenléte által a konfliktus kikerülhető volna, mert az állami kiküldöttekkel szemben olyat kell állitnunk nekünk is, ki tekintélyével elhárítson bizonyos akadályokat. Méltóztatnak megmondolui, hogy egy olyatén eljárás, a mit egy kurator kifejtethet, csak áldásos lehet és megóvhat sok kellemetlenségtől. Röviden összefoglalva felszólalásomnak lényegét, abban összpontosítom, hogy a kérdésnek a konvent elé terjesztése szükséges az egyöntetű határozat meghozatala végett és én szintén ahhoz járulok, a ki nem egyszerű felterjesztést, de vélemény-nyilvánítást ohajt

Szabó Samu Felszólalásomban, miután a felszólaló urak a dolog lényegét kimerítették, csak azon egy pár pontot leszek bátor hangsúlyozni, a melyek nincsenek ugy csoportosítva, mint a hogy én ohajtanám. Az első az, hogy ezen ügyet először nem mi egyházkerületünk hozta a szönyegre, hanem egyik magyarországi szuperintendens találta azt sérelmesnek és azután juto'ttak a többiek is azon megállapodásra, hogy a kerületi közgyűlés elé kell vinni. Magyarországon eddig három szuperintendens nyilatkozott kerületi közgyűlésén és sérelmesnek tartotta a jegyzőkönyv fölvetését. Az a kérdés, hogy mikor a konvent elé megyünk, hasonlóképp sérelmet találunk-e ebben, vagy nem? Csak a konventnél dönthető el az, hogy megtalálja azon középútat, a melyen kiegyenlítheti ezt. Én magam azokhoz csatlakozom, kik a jegyzőkönyv fölvetését szükségtelennek tartják. Én azon régi gyakorlatot a látogatásokra nézve mindig szívesen fogadom mindaddig, míg a törvényes határok között maradnak, de mikor ez bizonyos rendelkezésekre is kiterjedhet s mikor a képviselő az utasítások alapján túlkapásokba elegendhetik, akkor még új utat is nyitni: erre képes nem vagyok. Az egyházkerületi közgyűlés is e kérdésről o tekintetben kiadott utasításokról most tanácskozik először és csak most jött rá, hogy több van az utasításban, mint a mit a törvény megenged. Mert a kérdés ugy áll hogy az 1883-iki országos törvény nem hogy eltörölte volna, hanem csak magyarázta ő felségének az autonómiaira és főfelügyeletre vonatkozó jogát ugy de magyarázta ezt felfogása szerint az öt egyházkerület zsinati közgyűlése, a hol olvasható, hogy mily értelemben hiszi a Felső felügyeleti jogát gyakorolhatónak. A főfelügyeletet gyakorolja ugy, hogy a nyilvános vizsgálatokat meglátogathatja és szemlélet útján meggyőződhetik az eredményről. Azonban, ott a másik út, hogy mindazon jogok, melyek

benne nem foglaltatnak, függetlenül az illető testület autonóm jogkörében megmaradjanak. Mit tesznek ezen miniszteri utasítások? Hát épen azt, hogy azon jogokat, melyek a mienkek, elfoglalják. Nézetem szerint, illőnek tartom, hogy foglaljuk el mi is azon álláspontot, mely autonomiánk védelmére szükséges és a mit küzdelem nélkül fel nem adhatunk. Pedig, meg vagyunk győződve, hogy azért, mert egy pár iskolánk tanári kara tán nem is eléggé megfontolva, a jegyzőkönyv felvételét elfogadta, azért az Igazgató-Tanács ezt nem is tekintené úgy, hogy az jogaink feladata volna. Sőt, azon nézetben vagyok, hogy a konvent is csak elnezésből fogadta el azon 1884-iki útasítást, tudomás vétel végett. Csatlakozom Szilágyi tanár indítványához, ha az úgy keresztül megy, hogy a konvent előtt véleményt nyilvánítunk és kifejezzük aggodalmunkat, hogy a pótútasítás már többet foglal magában és azt találjuk célszerű eljárásnak, a mi eddig érvényben volt, s ha lesz megjegyzés, a miniszter le fogja küldeni az Igazgató Tanácshoz, ez pedig az illető testülethez, vélemény végett. S a kérdés meg lesz oldva. Csatlakozom Szilágyi tanár indítványához.

Váró Azon reflexiók után, a melyekben indítványom részesült, nagyon röviden fogok szólni. Indítványom, lényegében, nem ellenkezik az Igazgató Tanács javaslatával, sőt azt egészen magában foglalja, azt kibővíti és magába foglalja a mélt. Igazgató Tanács javaslatának azon részét is, hogy esetleg ezen bizalmas értekezleteken gondnokaink elnökölhessenek; mert azon útasításokban esetleg és szükség szerint kimondható lesz az, hogy az ily értekezletekre gondnokainkat küldjék ki az Előljáróságok. Indítványom a másik indítvánnyal is összefér, egyik pontját kivéve; különbség van abban, hogy míg én azon ajánlattal ohajtottam az egyházkerület felterjesztését az egyetemes konventhez juttatni, hogy a jegyzőkönyvet mi elvben elismervén, azt ő is ismerje el. Szilágyi éppen az ellenkezőt mondja. A többi rész egészen összefér. Rám nézve közönyös, hogy a Szilágyi indítványa elfogadtatik-e, vagy nem: részemről a jegyzőkönyvnek felvételét feleslegesnek tartom. Tekintettel voltam erre és e tekintetből nem láttam szükségesnek, ellenezni, azért, mert józan és célszerű útasítások mellett, a jogcsorbitások el lesznek távolíthatók. Én részemről indítványom első és harmadik részét minden esetre ajánlom és kérem elfogadását.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Főtiszt. püspök, Szász Domokos és az Igazg. Tanács képviseletében vele volt dr. Kolozsvári Sándor és Gyarmathy Miklós már itthon vannak az ajnácskői temetésről. Egyházkerületünk nevében megadták a végtisztességet br. Kemény Gábornak; annak a férfinak, ki sokoldalú képessége és fáradhatatlan munkássága által nemcsak az erdélyi ev. ref. superintendencia, hanem az ország tiszteletét érdemelte ki. Szász Domokos tartott szívből szakadt szép imát koporsója felett, és Szász Károly, dunamelléki püspök, halotti beszédet, azzal a meleg közvetlenséggel, melyet egy egész élet barátsága, rokonszenve és szeretete adott ajkaira. Most már ott nyugszik az ajnácskői sirban. Nyugodal-

ma legyen csöndes. Emléke legyen áldott. Az ő életének példája lelkesítsen mindnyájunkat, hogy buzgó munkásság és élőhit, vallásunkhoz való ragaszkodás által vigyük mind előbbre anyaszentegyházunk dicsőségét!

= A budapesti „Prot. Egyh. és Isk. Lap megemlékeztvén a gróf Teleki Arvéd 5000 frtos alapítványáról, tudósítását e szavakkal fejezi be: „És mi éppen az ilyen Teleki Arvéd-féle áldozatkészség fejlesztésében látjuk a legbiztosabb, legnemesebb és legprotestánsabb módját annak, hogy erdélyi egyházkerületünk központján theol. intézet létesítésék, nem pedig abban, hogy egy fennálló régi kollegiumnak eshetőleg helyhez kötött alapítványai, ha kell hatalmi szóval is, a központba parancsoltassanak.“ Ejj, ej. Ballagi bácsi, vagy a kike dolgot csinálják, nem érzik-e: hogy e beszédben nincs egy mákszemnyi igazság? Hogy a „hatalmi szó“ és a „parancsolás“ emlegetésével mintha azt akarnák, hogy bizalmatlanságot keltsenek és szítsák azt a tüzet, mely csak rombolni tud. Ha úgy állana a dolog, a hogy önök sejtetni akarják, az intézők megérdemelnék, hogy nevük pellengérré állítassék. Kérjük önöket, ne értsék félre a mi idealis célunkat, nemes törekvéseinket és ne akarjanak kompromittálni oly föltevésekkel, melyek arcul ütnék a protestáns autonómiát és sértik szívünkben azt a kegyeletet, melylyel viseltetünk ősünk alapítványai iránt. Inkább nem szólni, mint rosszat szólni.

= „Az unitárius egyházzól“ feliratu „Nyiltlevel“ intézett Celder Márton, Ferenc József unitárius püspök úrhoz. Minden prot. egyházi laphoz elküldötte. A Ballagi lapja közölte egész terjedelmében; a „Sárospataki Lapok“ némi kihagyásokkal; a „Debreceni Lapok“ egy Nyilt postával hárintja el magától. Klaszszikusok a szerkesztői csillagok, melyekből bátran következtetni lehet az illetők álláspontjára. Mondanának is, nem is. Hát, ne mondjanak. Mi úgy is értjük őket. Hozzánk is be volt küldve, és mi közöljük belőle a következő esperesi levelet, mely Celderhez volt intézve: „A mit a két k.-hodosi ember unitáriussá térítéséről hallottál, kik az egyházi adó miatt hagyták el ref. egyházunkat, fájdalom, szóról-szóra igaz. Van itt vidékünkön Gacsáiban egy unitárius hitet valló gyógyszerész, Kállai nevű, ez csábította el a két atyafit s ennek eszközzésére jutottak a Derzsi úr atyáskodó pásztorkodása alá. Ma már megbánták tettüket, s örömet maradvánának a régi kötelékben, de ennek feltételül a Budapestre felmenetelt, s személyes

jelentkezést követelik, a mire aztán azok nem vállalkoznak. Hogy az unitárius egyház kebelébe az illető atyafiak befogadtattak, arra elegendő volt az egyszerű levélbeni jelentkezés; de ha vissza akarnak térni, erre már az unitárius lelkészről való személyes jelentkezés követeltetik.“ — Nő hát, Celder Márton ur nem Szász Gerő. Celderrel már csak szóba lehet állani. Meglátjuk, fogják-e tenni és mit fognak mondani; hogyan fogja magát igazolni a „Dávid Ferenc-Egyelet“, mely az „egyházi adó miatt“ elégedetlenkedőket csábitgatja a „Jövő vallásának“ felekeztetébe.

= Kérelem. Egyházkerületünk állandó Igazgató Tanácsa 2434—1888. szám alatt azon hivatalos értesítést adta közre a „Protestáns Közlöny“ 42-ik számában, hogy az országos közalaphoz csak azon kérvényeket fogja fölterjeszteni, részeltetés végett, az egyetemes konventhez, melyek e hó végéig hozzá be lesznek adva. Egyfelől a megváltozott körülmények, melyek tavaszi közgyűléseinkre a kérvények beadásának zárhatáridejét előre nem ismert időre inapolták; másfelől a csak nemrég lefolyt kerületi közgyűlés után, lelkészi karunknak mindenki által ismert, ez időszakban többoldalú magánügyeinek ellátása; végül, az értesítésben jelzett határideinek rövidsége, lehetetlenné tették az egyházmegyei közgyűlések, vagy egyházmegyei tanácsok összejövetelét az újabban beérkezett segélykérvények elbírálására nézve: tisztelettel kérjük azért a méltóságos állandó Igazgató Tanácsot, az országos segélyalaphoz a kérvények fölterjesztésének határidejét november 20-ig, esetleg december 1-éig — meghosszabbítani méltóztassék. T ö b b e n.

= Indítvány. Miután a Gönci-féle XI számú fali olvasó-táblán évtizedek óta ez a csoportozat olvasható: „Pajta, pap, pizok, pipacs, polyva, préda“ s e gyalázatos sor ellen sem tanfelügyelő, sem pap, sem tanító soha nem tett kifogást: én ezennel indítványozom, hogy minden iskola egésze el e sorok olvasása után azt a fatalis táblát, nehogy idegen nemzetiségű ember meglássa mindnyájunk szegényére. Kovászna, 1888. oct. 26. Benkő Gyula, ev. ref. lelkész.

Szerkesztői nyiltposta.

= N. J. Nagy-Szeben. N. A. Mező-Bodon. Sat. »A hálás köszönet és nyilvános számolás« itt vannak és adni fogjuk. De legyenek elnézők ama felfogásunk iránt, hogy a közdolgok előbbre való, mint a helyi érdekűek. Nem becstüljük csekélyre az adakozásokat; a példa okáért örömet terjeszszük; de lapunk csak egy ív és tekintettel kell lennünk az actualis dolgok iránt. Mindent a maga idejében.

HIVATALOS RÉSZ.

2485—1888.

FELHIVÁS.

Minden egyházközség lelkészének és minden egyházmegye esperesének.

Az egyes egyházközségek vagyoni ügyeire vonatkozó felterjesztések tárgyalása alkalmával, gyakran mertülvén fel a vagyonleltár felrendelésének szüksége, mely kiegészítések foganatosításáig néha sürgős és fontos ügyek ellátását is függőben kellett tartani: részint az ügymenet gyorsítása végett, részint a csekély javadalommal egybekötött papi fizetéseknek az egyetemes konvent segélyével tervezett fennebb emelése céljából készitendő javaslat kidolgozásánál tájékozás szerzés

véggett, felhívjuk minden egyes egyházközségünk lelkészét, hogy a gondozása alatt álló, ugy anyja, mint leányegyházközség vagyona leltárát haladéktalanul küldje be az egyházmegye esperesének, püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek papjai közvetlenül igazgató-tanácsunkhoz, az egyházmegye nagytiszteletű espereseit pedig föl hívjuk, hogy az egyházközségek lelkészei által beadandó vagyonleltárakat legkésőbb folyó évi november hó 15-éig ide terjeszszék fel.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1888. okt. 25-én.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

2460—1888.

PÁLYÁZAT

A maros-ludasi körlelkészi állomás betöltésére pályázat nyitattik, melynek feltételei a következők

Teendője a maros-ludasi egyházközségben, mint székhelyen, továbbá, a hadrévi és gezei leányegyházakban, s esetleg beosztandó fiókegyházakban, a papi köteleességek teljesítése a megállapítandó részletes utasítás értelmében

Javadalma Maros-Ludason tisztességes lakás, a maros-ludasi egyházközség tagjaitól 253 forint készpénz, mint kepeváltás, az egyházközség pénztárából 40 frt fa-illetményül, 15 hold kanonika-porcio jövedelme, melynek becsértéke 100 forint; stola esketések 1 frt. keresztelések 40 kr. temetőségek 1 frt. továbbá az egyetemes konvent által az országos közalaphól megszavazott 100 frt végül, azon időre, a míg a hadrévi nyugalmazott pap nyugdíj-javadalmát húzza az egyházkerület pénztárából, a nyugdíj felszabadulta után pedig, a gezei leányegyház tőkéje után járó kamatból, félévi utólagos részletekben felvehetőleg, évi 200 frt. vagyis lakáson és stolán kívül, 698 frt.

A miszsió-egyházak szervezésére, a körlelkészi állomások betöltésére, valamint a körlelkészek kötelezettségeire vonatkozó utasítás a „Protestáns Közlöny“ 1887 évi 3-ik számában tétetett közzé.

A pályázati folyamodványok idei december hó 1-ig, a lelkész képesítő okmány hiteles másolatával s jelen alkalmazásában hivatalának miképpen való betöltéséről szóló bizonyítvány mellékelésével, főt. püspök afiához nyújtandók be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsa, Kolozsvártt, 1888. okt. 20-án.

Bodor Antal,
titkár

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

1466—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az orbai egyházmegyébe kebelezett papolci egyházközség II-od osztályu papi állomására, ezennel pályázat hirdettetik

Évi javadalma, tisztességes lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 711 frt 48 kr. és a stóla.

Pályázati határnap f. év november hó 30. Folyamodványok nagytt. Péter Károly esperes aához küldendők, Szőr-csére, u. p. Kovászna.

Kolozsvártt, 1888. okt. 24.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1442—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési ref. egyházmegyébe kebelezett deészaknai egyházközség kántor-organista állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma, tisztességes lakáson és kerten kívül, 180. frt 41 kr.

Pályázati határnap f. évi november hó 20 Folyamodványok nagytt. Nagy Lajos esperes aához küldendők, Dobokára.

Kolozsvártt, 1888, okt. 24.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1388—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyébe kebelezett borsai egyházközség kántori állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma, tisztességes lakáson kívül, 166 frt. 75 kr.

Pályázati határnap f. évi november 20. Folyamodványok nagytt. Nagy Lajos esperes aához küldendők, Dobokára. Kolozsvártt, 1888. okt. 22. *Szász Domokos,* erdélyi ref. püspök.

616 1888.

KÖRLEVÉL.

A küküllői ev. ref. egyházmegye. f. év november 14-én délelőtti 10 órakor kezdődőleg, házassági törvényszéket fog tartani D.-Szt.-Mártonban, az állam-iskola tanácskozási termében, a hova és mikorra minden érdekeltet ezennel tisztelettel meghívok.

Lelkészársaimat figyelmeztetem, hogy az 1889-ik évi költségvetéseiket egyházaik presbyteriumaival elkészítette, december 20-ig küldjék be számvevő, tiszteletes Benkő Sámuel urhoz, hogy egyházmegyei tanácsunk, elbíralva, a jövő év első rapjaiban küldhesse vissza az egyes egyházaknak.

Figyelmeztetem továbbá lelkészársaimat, hogy az országos ev. ref. közalap-tartozásaikat, a hivatkozott felszedve, igyekezzenek mielőbb, számvevő, tiszteletes Benkő Sámuel afiához beküldeni. A fizetni nem akaró hivatkozott hivatalos kimutatásban, terjeszték be hozzám, hogy a tartozások felvétele iránt a hivatalos lépéseket tehessem meg.

Számoló gondnok afiakat figyelmeztetem, hogy leteltesküjüket megtartva, a papi és tanítói fizetéseket szolgáltatásuk be A kamat-hátralékokat szedjék fel, számadásaikat nyugtákkal és ellennyugtákkal ellátva, a törvényszabta időben, elsőfokulag elbíralva, és hitelesítve, a maga idejében küldjék be a közpénzekkel egyetemben, egyházmegyei számvevő afiához, hogy végre-valahára mi is jöjjünk rendbe.

Szives üdvözléttel, V.-Gálfalván, 1888 october 28-án, szerető szolgatársuk

Kovács E'ek,
ref. esperes.

571—1888.

KÖRLEVÉL.

A deési ref. egyházmegye fő- és aligondnokait tisztelettel hívom meg Deészre, folyó év november 13-án délelőtti 9 órára. A t lelkész urakat kötelezem megjelenni és meghívni a világi képviselő urakat, a válópereseket. — Tárgyai: esperesi beszámoló; papi értekezet; a világi egyházmegyei képviselők 3 évi tartama eltelvén, az új választásra beadott szavazatok számbavétele; a pénzkezelésnek, jelesen az országos alap kezelésének átadása a pénztárnoknak; és több más apróbb tárgy. Doboka, 1888, october 28.

Nagy Lajos,
deési ref. egyhm. esperes.

872 - 1888.

MEGHÍVÓ.

Az egyházmegyei tanács az őszi rendkívüli egyházmegyei közgyűlés tartásának idejét jelen 1888 év november hó 22-én, d. e. 10 órára, helyét S.-Szt.-Györgyre, a Székely-Mikó-kollegium nagy termébe határozta meg. Hivatalos illemmel van szerencsém azért megkérni a sepsii ev. ref. egyházmegyei közgyűlés illetékes tagjait az irt helyen és időben tartandó gyűlésben való megjelenésre. Tárgyak: a rendes előterjesztések s felsőbb leiratok után, az ürességben levő aljegyzői és közalap bizottsági állomásokra való választások; számvevői és pénztári számadások megvizsgálása; bekebelezések; lehető kérvények és indítványok tárgyalása. Egerpaton, okt. 28-án, 1888.

Szász Gá'or,
sepsii ref. egyhm. esperes.

Feloldós szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Ormós Ferencnél, az ev. ref. főtanoda bettivel Kolozsvártt.

Mai számunkhoz 1/2 iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. NOVEMBER 8.

45. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca 9 sz.

Nagy Lajos, gondnok aa. beszéde.

(A sz.-udvarhelyi kollegium felavatási ünnepélyén.)

Méltóságos és főtiszteletű püspök ur, szeretett főpásztorunk, tisztelt ünneplő gyülekezet!

Az isten házában közvetlenül lefolyt egyházi szertartás megható lefolyása alatt, remegve állok e helyre, hogy e tanoda Elöljáróságának nevében és megbízásából, főtiszteletű püspök urat, nagytiszteletű kerületi közjegyző urat, az Igazgató Tanács jelen levő képviselőit, a testvér-tanodák küldötteit és mindazokat, kik ezen kollegiumunkra nézve annyira jelentőségteljes ünnepélyre megjelenni, sziveskedtek: üdvözöljem, hogy különösen szeretett főpásztorunk és hű társa, kerületi közjegyző ur iránt való mély tiszteletünknek és hálás köszönetünknek adjak kifejezést, azon megbecsülhetetlen jóságukért, hogy nem kimélve sem időt, sem fáradságot, ez ünnepélyre nem csak megjelentek, hanem ezt tényleges közreműködésük által emelték az isten házában tartott beszédek, imáik által megszentelték.

Fogadja az igen tisztelt gyülekezet minden tagja hasonló hálás köszönetünket, hogy megjelentek tanodánk ez ujonnan épült termében, hol jövőben is a tudományok alapelvei és a reformált vallás igéi egyenlő mértékben fognak hirdettetni.

Boldog emlékü Trefort Ágoston, volt vallás-és közoktatásügyi miniszterünk, kinek működése Magyarország közmívelődési történetében kitörülhetetlen nyomokat hagyott hátra s kinek érdemei elévülhetetlenek fognak maradni, egyik, választóihoz intézett beszédében, a magyar nemzet felvirágzásának, fennmaradásának három feltételét állította föl, u. m. a tudást, a vagyonosságot és az egészséget, azon hozzáadással, hogy mindhárom feltételnek vallás-erkölcsi alapon kell nyugodnia.

Ezen feltételek együttes jelenléte bármely nemzet felvirágzásánál, fennállásánál annyira nélkülözhetetlen, hogy akár egyik, akár másik hiányzása esetében, a felvirágzás, vagy fennmaradás alig képzelhető, és ha mesterséges utak, vagy talán erőszakos eszközök által valamely nemzet az emelkedés bizonyos fokára el is jut, jelentékenyebb rázkódás esetében menthetetlenül a hanyatlás, a megsemmisülés örvényébe dől.

Ezen feltételek megszerzésére minden időben és minden nemzet életében döntő befolyással voltak és

lesznek az iskolák, tanintézetek, növeldek és pedig annyival több sikerrel, mennyivel tisztábban nyitották meg a tudás forrásait; mennyivel gondosabban szoktatták növendékeiket a takarékosághoz, mint a vagyonosság első alapjához; mennyivel több gondot fordítottak azoknak testi erejük épségére, kifejlesztésére és mennyivel tisztábban oltották szívükbe a vallás-erkölcsi érzületet.

Ezen feltételek megszerzésének, a székelyföldi református ifjúság nevelésének szolgálatában állott ezen mi, kezdetben szegényes, később kiterjeszkedett reformkollegiumunk is, a mi szeretett Alma Materünk, melynek ma új ruházathoz öltözésének ünnepét üljük.

Mikor, mily viszonyok között, kiknek közreműködése által, minő áldozatok alapján keletkezett ez intézet; később, mily úton növekedett, és mily úton jutott oda, hogy megviselt, a századok viharai által megtépelt külsejét levetkőzhette és ma ily díszes ruházatban mutathatja be magát: az más illetékes előjárósági tag által fog megfelelő méltatásban részesülni.

Én e helyen csak arra terjeszkedhetem ki, ha vajjon ezen intézet a múltban megfelelt-e a hozzá csatolt követelményeknek, és jövőben fennmaradásának van-e létoka?

Én, ki koromnál fogva már csaknem a multhoz tartozom, ki ezen intézet ápoló ölen nevedtem föl: nagy lelki gyönyörrel emlékezem vissza azon időre, midőn ezen kollegium megkülönböztetést nem ismerő szeretettel fogadott szárnyai alá, a tudás forrásait előttünk feltárta, a vallás igéit, az erkölcsi érzületet szívünkbe oltotta, testi épségünkről anyai szeretettel gondoskodott, demokratikus szervezetével az egyenlőség, testvériség, szabadság-szeretet, s az önértetet keblünkben fejlesztette; páratlan étkezési rendszerével egyfelől egészségünket védte, másfelől, a takarékoság szellemét ápolta, meg nem hamisított tanrendszerével a magyar nemzet, a haza, a király iránti szeretetet, tiszteletet szívünkbe oltotta.

Nagy lelki gyönyörrel tekintek végig Magyarország társadalmának minden rétegén, a közelet minden pályáján; mert mindenütt találkozom kiváló, tekintélyes, köztiszteletben álló férfiakkal, kik első kiképezetésüket ez intézetben nyerték.

Végre, elhorult kedélyvel, de lelki megnyugvással tekintek vissza azon szomorú időre, midőn a törvénytelen hatalom a magyar nemzetnek s ez intézetnek is

megsemmisítésére tört; de ez intézet előjárói, tanárai önfeláldozó munkássága, tevékenysége mellett, a nehéz küzdelmet kiállotta, hitsorsosaink nagylelkű áldozatai által megerősödött, fölemelkedett.

Ily mult mellett, vajjon, kétségbe lehetne-e vonni jövőző létjogosultságát, felekezeti szükségességét?

Nem lehet tagadni, miszerint a mai kor szellemének jelentékeny áramlata, főleg a közelmúlt évtizedben, arra irányult, hogy a közoktatást, az ifjúság nevelését kizárólag állami felügyelet és vezetés alá helyezze. hogy az iskolákat felekezeti jellegüktől megfoszsza.

En, megvallom, ezen áramlattal kezdetben sem értetem, most sem értek egyet; mert, úgy vagyok meggyőződve, hogy az oly tanintézetben, hol az állam egyedül mindenható és mindent rendező, hol az egyháznak nincs egyenjogú befolyása, ha a vallás tanítása nincs is egészen mellőzve, de igen alárendelt helyzetbe jut.

Nem állítom ugyan, hogy a tudományok ott ne taníttatnának megfelelő arányban; azt sem állítom, hogy ott a hazafias szellem ne ápolatnék, hogy a testi épiségre, egészségre kellő gond ne fordítatnék: de azt bátran merem állítani, hogy a vallás tekintetében mind nagyobb tért foglal el az indifferentizmus, az ifjúság kebelében táplált indifferentizmus pedig a férfi korban nem csak a vallás, hanem a nemzet, a haza, a közügyek, az ország alkotmányos intézményei, sőt ki merem mondani, a közszabadság iránt is indifferentizmusra, kosmopolitizmusra vezet. Erre pedig, éppen nekünk, vajmi kevés szükségünk van.

Általában pedig, minden tudás, vagyon, egészség hiu dolgok, ha azok nem vallásos-erkölcsi alapon nyugosznak; mert ily esetben, mint Berzsényi megmondotta: az állam romba dől.

Távol van tőlem, hogy az állam főfelügyeleti jogát kétségbe vonjam, vagy a magasabb tanintézetek, egyetemek felekezeten kívüli állását meg akarnám támadni; sőt, igen is hiszem és vallom, hogy az államnak joga van, a tanítás mértékét megállapítani, annak megtartását ellenőrizni; de a foganatosítást a felekezetekre kell bízni; másfelől, azonban, az állam köteletségének tartom, hogy ott, hol a felekezet ereje fogyatékos, ez intézeteket anyagi támogatásban részesítse; mert, a történelem tanúsága szerint, a felekezet magára hagyva, Európa egyetlen államában sem volt képes, a közoktatást felvirágoztatni; de viszont, ha egyedül az államra bízatnék a közoktatás, úgy pénzügyileg oly elvi-elhetetlen terheket hárítanánk rá, mely a közoktatást nagy mértékben hátráltatná.

A köznevelés, tehát, csak úgy haladhat helyes úton, ha az állam a felekezeti érdekeket nem csak megnyugtaltja, hanem támogatja is; vagyis, ha az állam a felekezettel szemben, nem vetélytárs, hanem versenytárs lesz.

Különben is, elvégre az államnak sem lehet más célja, mint az ifjúság helyes alapon való nevelése; erre pedig, meggyőződésem szerint, két faktor bír döntő befolyással, t. i. az iskola és templom; az értelem és a szív kimivelése.

Az iskola az értelem tehetségeinek kimivelését, a templom a szív érzelmeinek nemesítését kell hogy célozza; de e kettőnek együttesen, egyetértőleg kell az ifjura hatni; mert egyik, vagy másik tényező elhanyagolásából nem csak félszegség, de veszély is származhatik; az értelmi tehetségek túlnyomó kimivelése, a szív érzelmei nemesítése nélkül, ha nem is atheizmusra, de materializmusra, sőt könnyen nihilizmusra vezet; a szív érzelmeinek túlfeszítése pedig, értelmi miveltség nélkül, vakbuzgóságra, bigottságra.

Midőn, tehát, a mondottak alapján, a felekezeti tanintézetek fentartását szükségesnek tartom, önkint értetik, hogy kiválólag székely-udvarhelyi református tanodánk fenmaradását mindenek fölé helyezem.

Mert, a mint a multa nézve megemlítettem, jövőzőre nézve is hiszem, hogy ezen tanoda itt, Magyarország keleti véghatárán, nem csak felekezeti, de nemzeti tekintetben is miszsiót teljesít; hiszem, hogy nemzetünk szegényebb sorsu gyermekeit megkülönböztetést nem ismerő anyai szeretettel fogja keblére ölelni, a tudás tiszta forrását fogja előttük feltárni, a protestáns vallást és erkölcsi érzést szívükbe oltani, testi épségükről gondoskodik, az önértetet, a testvériség és szabadság-szeretetet, a takarékoság szellemét fogja bennük kifejleszteni; főleg pedig, a magyar nemzet, a haza és király iránti szeretetet, tiszteletet fogja szívükbe oltani és ez által hatályos befolyást gyakorol arra, hogy a Trefort által felállított föltételek megvalósuljanak. t. i. hogy a magyar nemzet legyen értelmileg képzett, anyagilag vagyonos, egészségileg megtörhetetlen, vallás-erkölcsileg pedig feddhetetlen, mert a mai előhaladott társadalmi és politikai viszonyok között, az egyén, valamint a nemzet szellemileg csak annyit ér, a mennyit tud; anyagilag csak úgy lehet független, ha vagyonos, testileg pedig csak oly cselekvényekre vállalkozhatik, minőket egészsége megbír. Mindenek felett pedig, alkotásai csak úgy számíthatnak állandóságra, ha azok vallás-erkölcsi alapon nyugosznak.

Hála a gondviselésnek, mely nemzetünket annyi vész és vihar közül megmentette, hála nemzeti kormányunk felvilágosult, hazafias, szabadelvű szellemének: intézetünk fennállását ez oldalról már veszély nem fenyegeti s itt, Magyarország erdélyi részében, a felekezeti és vallásos türelem e klaszszikus földén, veszély ez oldalról sem fenyeget.

Ha egyáltalában veszély lehet, az csak bennünk támadhat föl, a közönyösség, a részvétlenség, a vallás és intézményei iránti indifferentizmus alakjában; mert utoljára is, egy felekezet fennállása hivi ragaszkodásában, egy tanintézet pedig tanárai alapos szakértelemmel párosult buzgó tevékenységében, növendékei szorgalmában, kötelelességérzetében találja meg létezése alapját; a történelem nem egy példát mutat föl, hogy kevésbé dotált tanintézeteket, tanárai és növendékei tettek hire-

sekké s gazdagabbakat a mondottak hiánya sülyesztett alá.

Ezen tanoda tanárai buzgó tevékenységére nézve garanciát találunk a közelmúltban. Ennek legekleatansabb bizonyítéka, e nagy költséggel, még több gonddal és fáradsággal teljesített építkezés és e mellett tanítói kötelességüknek soha el nem hanyatlása.

Ez intézet növendékeiről pedig jogosan fölteszem és elvárom, hogy azon általánosan elterjedt jó véleményt mindig igazolni fogják, hogy t. i. a székely-udvarhelyi kollegium növendékei akarnak is, tudnak is tanulni.

Ugy legyen!

Válasz a „Köznevelődés“-nek.

Idei közgyűlésünk előtt, e lap 39. számában. tájékoztató cikket közöltem az elintézésre kerülő fontosabb ügyeinkről s mivel a mi közgyűlésünk előtt, néhány nappal, ugyancsak Kolozsvártt, az erdélyrészi római katolikusok is egyházkerületi közgyűlést tartottak, s miután amaz egyház egyik neves férfia, egyik helybeli lapban, az ő „autonomiájukat“ úgy mütatta be, mint a mely az „erdélyi püspök“ személyében központosul, csak természetes, hogy jelzett cikkemben e körülményekre is reflektáltam. Érintettem, hogy a hazarészi római katolikus egyházkerület és püspök jelzőjekint a pusztán „erdélyi“ szó használata nem korrekt s állítottam, hogy az az „autonomia“, a mely egy személyben „központosul“, nem autonomia, vagy, határozottabban fejezve ki lehet autonomiája az illető egyénnek, de nem az egyházkerületnek.

Pál István urnak ezek a mellékes megjegyzések nem voltak inyére és a „Köznevelődés“-nek, „az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlöny“-ének, idei 42. és 43. számban, „Az „erdélyi püspök“ címéről“ feliratu két cikkben fölolvastat tart a cikkei címében jelzett kérdéstről s ráadásul arról az illetlen csúfolódásról, a melylyel én, szerinte, az ő autonomiájukat illettem — az 1791. XXVI. tcz. tilalma ellenére.

Pál István ur, a mi az első kérdést illeti, nagy historiai apparátussal kimutatja, hogy a törvények, királyi és kormányi iratok, pápai levelek és erdélyi róm. kath. püspöki aláírások mind episcopus Ultra- vagy Transilvanus (vagy diocesis Ultra- vagy Transilvana) kifejezést használnak a XI. száztól kezdve, nem csak a reformációig, a mikor nem is használhattak mást, hanem, legalább a név- és jogfentartás formájában s a katolikusok részéről az 1556-beli kiűzetés és megszüntetés után is, sőt (igaz, csak in partibus infidelium formájában) az 1601-ben kezdődő székularisacio tartama alatt is; és annyival inkább, az 1715. évi restitucio („per modum novae fundacionis“) óta. Pál István ur elég igazságérző, hogy az 1744. VII. tcikkből azt is idézi, hogy itt „episcopatus romano catholici“ fordul elő, az 1751. I. tc. pedig az „episcopum romano catholicum Transilvaniensis“ kifejezéseket váltogatva használja; el-

ismeri továbbá, hogy az 1791. LIII. tc. a négy bevett vallás jogegyenlőségéről szólva, az erdélyi püspökségről és címéről említést nem tesz. Rámutat, végül, az 1848. IX., az 1868. LIII. tcikkekre, a Fogarasi Mihály és Lönhart Ferenc királyi kinevező okmányaira, a Felségnek, a múlt évi kolozsvári megszállása alkalmával a tisztelgő katolikus küldöttségnek adott válaszára, közben elismervén azt is, hogy az ötvenes években s megint 1863-ban, ismét használatba kezdetl jöni a „romano-katolikus“, meg „latino-katolikus“ címezés, de Haynald Lajos remonstrációjára megint helyreállított az „erdélyi püspök és erdélyi püspökség“ nevezeti. Mindezen, cikkeiben sokkal terjedelmesebben előadott, adatokból, aztán, azt a konsekvenciát vonja ki, hogy, ha koronkint némi megszakításokkal is, de, a melyek szerinte, magát a tételt nem érintik, kezdetl fogva maig állandó és érvényes, törvényes az a joggyakorlat, a melyhez képest az „erdélyi püspöki megye“ és az „erdélyi püspök“ alatt e hazarész r. katolikus egyházkerületét, illetőleg, püspökét kell értenünk s csodálkozok azon, hogy én ezt nem tudom; tiltakozik az ellen, hogy az ő püspökségük és püspökük nevezeti elé még közelebb meghatározó jelzőt kellene, vagy lehetne tenni, mert arra a hibás föltevésre szolgáltatathatna okot, mintha más „erdélyi püspök“ is volna, mert itt van ugyan, a szamosujvári görög-katolikus metropolita, a szamosujvári püspök, de azok nem erdélyi püspökök — a ki csak egy lehet és van. Megengedi, továbbá, hogy „Szász Domokos ur írhatja magát az utó dok számára előzményül „erdélyi ref. püspöknek“, de nem „erdélyi püspök“-nek, mert konfuzióba hozhatná az utókort pedig, ha mi kellenénk is neki, de ő most semmi esetre sem kellene nekünk s jelen mivoltában, az összeférhetetlenség alapján, jövőben sem kell.“

A második kérdésre nézve Pál István ur tiszteletreméltó és azon a részen szokatlan, őszinteséggel jelenti ki, hogy az ő autonomiájuk nem olyan s nem is lehet olyan, mint a mienk, miután náluk megvan az ordo, a nagyobb lelki hatalom, lelki függés, „charakter internus ordinis“, „a hatalmi fokozat, a mely még az azt viselő személytől eltekintve is tisztelendő“ s a hatalmi fokozatnak megfelelő felsőbbbségtől való függés is mig nálunk mindez nincs meg, „úgy, hogy az előkelőbbek is csupán csak személyi tekintetek miatt várhatnak másoknál nagyobb respektust.“ Tiltakozik, tehát, a törvényre hivatkozva, az én u. n. csufolódásom ellen, melylyel az ő kegyes engedelmmükkel való gyűléskezésünkre készülek vala, mert, ha ő tőlük függene, mi ugyan sehol sem ülésznénk, miután az ő „tévelytől mentes“ hitük a keresztyén vilárendszerben a hitbeli eltévedéseket nem tartja jogosultaknak s hogy mi mégis gyűléskezhettünk, annak oka az, mert „a legyőzhetetlen tudatlanságból származó hibás meggyőződés követése, a lelkiismeret szabadsága s a hozott törvények iránt a dolog fontosságának megfelelő magasztos tisztelet parancsol“ s ők ezt megteszik (azaz, követik) tegyem meg, kövessem,

hát én is, a ki „egyetemi tanár s hozzá még a bölcseletnek egyetlen tanára“ is vagyok.

Hát, bizony, én, ha mindjárt még a kolozsvári egyetemen sem az egyetlen,*) de csakugyan a philosophia tanára vagyok és a mellett, hogy véletlenül protestáns is vagyok, éppen ez az én főbűnöm a Pál István ur szemében. Én, ugyanis, mint a philosophia tanára, azt hirdetem s tölem telhetőleg követem is, hogy nevezzünk mindent a maga nevéen, mert a negismerés, meg az élet legtöbb és legveszedelmesebb konfuziói, a „legyőzhetetlen tudatlanságból származó hibás meggyőzések“ és ezeken alapuló cselekedetek legnagyobb része, éppen abból származik, ha határozatlanok, homályosak és a valóságnak meg nem felelők a fogalmaink, ha ki, pedig, e határozatlanságot, homályt és eltérést, éppen tudva, használja, avagy szándékosan árulja másoknak mistifikál, amit másokat, vagy magát s ezzel mindazt, a ki az igazságnak elvből és meggyőződésből hiva, ellenzésre és küzdelemre provokálja.

Ennek az elvnek és meggyőződésnek alapján mutattam én rá arra a valótalanságra, a mely az „erdélyi egyházmegye s erdélyi püspök,“ mely az „autonomia“ kifejezésekben, a hazarészi r. katolikusok mai használata szerint és a positiv, meg törvényes valósághoz mérve, rejlik s ha a való tényeire való rámutatás gúnyolódás: készséggel elfogadom és mint philosophia tanára fogadom el, a Pál István ur és társai jelzett kárhoztatását.

Nem kívánom használni azokat az olcsó fegyvereket, a melyeket Pál István ur maga nyújt nekem, hogy a reformációig az egyetlen erdélyi püspököt csakugyan nem hívhatták máskint, mint erdélyi püspöknek; hogy a szekularisacio idején nem is volt az erdélyi róm. katolikusoknak püspökük s egy ideig csak in partibus infidelium cim alatt szerepeltek; hogy koronkint az országos törvények is használták a megkülönböztető jelző által kibovített cimezést; arra sem reflektálok, hogy az erdélyi országos törvények abban az időben, a midőn a reformált vallás volt itt az uralkodó, a kálvinista püspököt csak úgy kizáró módon cimezték „püspök urannak“, „az orthodoxus püspöknek“, mint utóbb a törvénytelenül uralkodóvá tett r. katolikus egyház püspökei egyoldaluan erdélyi püspököknek“ nevezettek. Még arra sem fektetek nagyobb súlyt, hogy éppen az az 1791. LIII. tc., a mely a bevett négy vallásnak jogegyenlőségét (tehát püspökeik püspök voltát is) elismerie és biztosította, a római katolikus püspökről, mint „erdélyi püspök“-ről nem tud semmit. Csak egyszerűen rámutatok arra a való és törvényes tényre, hogy az erdélyi részekben van 7 püspök és egy superintendens és, ha ezek valamelyikéről határozott és a valóságnak megfelelő kifejezéssel akarunk beszélni, az elemi logika leg-
elemibb szabálya szerint nem tehetünk egyebet, mint,

*) Egyetemünken philosophiai előadásokat tartanak, rajtam kivül, ez idő szerint, még dr. Felméri, dr. Meltzl, dr. Werner, sőt, b zonyos értelemben, dr. Concha, kollegáim is.

hogy az általános (közös) fogalmat a specialis jelző által megszorítjuk s emlegetjük az erdélyi római katolikus, avagy unitarius püspököt, ez utóbbit, plane, megerősítő királyi levele értelmében, nem is csak az erdélyrészi, hanem a magyarországi unitariusok püspökének tekinteni, de egyiket sem nevezhetjük csakis egyszerűen „erdélyi püspök“-nek, mert e név hangoztatásával hét-nyolc különböző tartalmu fogalmat keltünk föl és így beszédünk homályos, határozatlan, az egész valóságnak meg nem felelő lesz. A ki ezt nem tudva, cselekszi: téved, a ki tudva: ámit. Ehez képest, p. o. Szász Domokos nemcsak „az utódok számára előzményül“ írhatja magát erdélyi ref. püspöknek, mert, hisz, ő az utóda előzőjének s ő utána, Pál István kegyes engedelmével, isten akarataból és a törvényes autonóm testület választása s ő Felsége helybehagyása alapján, még többen következnek, hanem köteles is erre egyházkerületének, a magyarországi ev. ref. egyetemes egyház ő Felsége szentesítette törvényei rendeletéhez, királyi megerősítő leveléhez és az I. Ferenc Józset ő cs. és kir. felsége kezébe lelett esküjéhez képest

Az autonomia név használata fölött nincs miért vitáznunk. Én azt mondtam: az az autonomia, a mely egy személyben öszpontosul, (a mi autonomiánkhoz mérve, a mely az egyenlő jogu hivek egyházközségi, egyházmegyei, egyházkerületi és zsinati jogátruházásának fokozatai szerint érvényesül,) nem autonomia. Pál István ur elismeri, hogy az ő autonomiájuk nem is lehet olyan, mint a mienk s egészen helyesen mondja, bár elég burkoltan fejezi ki magát, hogy az ő egyházi rendjük intézménye mellett, ily értelmű autonomia nem is lehet, mert hisz náluk a klerus és a laos között a lelki hatalomra és függésre nézve különbség van, sőt még arra a kérdésre is alkalmat kínál (a mit aligha megköszönnek neki), hogy, hát, milyen eseteket ért a cikkező ur, a midőn a rend jellegének tisztelendőségét „az azt viselő személytől eltekintve“, akarja igénybe venni? De, ha már e két dolog közül az egyik minden jogot a hivek egyetemének egyenlő jogu tagjaiból merit és a törvényes fokozatok szerint egyenlően oszt meg, a másik, pedig, minden jogot egyetlen személyre ruház: vajjon, lehet-e, a magyar értelem és nyelv szerint, mindkettőnek ugyanazt a nevet adni? Lehet-e, megkülönböztetés nélkül mindkettőt egyszerűen autonomiának nevezni? Az ő „tévelytől mentes hitük“ szerint, lehet. A mi „legyőzhetetlen tudatlanságból származó hibás meggyőződésünk“ szerint, nem lehet; hanem, legalább is oda kellene illeszteni, az ide már igazán találó, „erdélyi“ jelzőt, mert ez az ők autonomiájuk már aztán igazán unicum.

S még csak annyit: a különböző fokozatu hatalomnak megfelelően nálunk is van „felsőbbtségtől való függés.“ Csakhogy nálunk ezt is a hivek egyeteme gyakorolja törvényes és felelős képviselői és megbizottai útján; náluk, pedig, az, a kiben egész „erdélyi autonomiájuk“ központosul.

Szász Béla.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, nov. 4, 5

A két napon tartott igazg. tanácsi r. gyűlésen elnökölt főt. Szász Domokos, püspök aa. és váltakozva, jelen voltak: br. Bánffy Dezső, főgondnok. dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Gyarmathy Miklós, Székely János, Sárkány Ferenc, Szász Béla. Domokos Antal, Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, misztio-ügyi előadó, Deák József és Bodor Antal, titkár.

Az elintéztet ügyek közül a nevezetesebbeket a következőkben regisztráljuk.

Az elnök jelentvén, hogy h e. báró Kemény Gábor, főgondnok aa. temetésén, Ajnácskőn, kiküldött társaival, megjelenvén, a gyász-szertartást főt. Szász Károly, püspök-társával együtt végezték, javasolja, hogy a korábbi határozat értelmében, az egyházkerületi gyászünnepek megtartása az egyházmegyék részéről a tavaszi közgyűlések, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek részéről ugyanazon időtáj alkalmára rendeltessék el, a kolozsvári gyászünnepek szónokául nt. Szász Gerő, közjegyző aa. kérvén föl, a maga részéről vállalkozván a gyász-ima megtartására. Az Igazg. Tanács elfogadja elnök aa. javaslatát.

Ugyancsak elnök aa. melegen üdvözli az ülésben ez alkalommal először megjelent misztio-ügyi előadót, remélve, hogy ismert buzgóságával fogja az anyaszentegyház javát munkálni.

A kolozsvári kollegium, jóváhagyás végett, betervezi a gyász-vásárhelyi erdő-gyapjának 12,000 frt. vételárán való eladása iránt kötött szerződési-tervezetét, melynek értelmében, a vásáros három év alatt köteles, a megvásárolt fát teljesen elszállítani, a kollegium pedig, a vételárból 200 frtot, mint szegény tanulók jutalmazására szánt ösztöndíj-alapot kezelni. A tervezet helybe hagyatik, a koll. Elöljárósága felhivatván a szerződési pontok végrehajtásának kellő és szigorú ellenőrzésére.

A tisztelői fölmentett számvevőtől az ügyiratok jegyzék melletti átvételére és a h. számvevőnek való átadására kiküldött bizottság jelentését meglevén, ebből kitűnik, hogy a volt számvevőnél feles számú oly ügyiratok voltak, melyek elintéztetvén, levéltárra helyezendők, valamint évek óta egészen, vagy részben ellátatlan heverő darabok is. Miután az Igazg. Tanács a közgyűlési fölmentés kiadás alkalmával abbéli reményét fejezte ki, hogy a volt számvevő, a f. é. okt. 1-sejéig élvezett és személyi pótlékkal is javított fizetés fejében a hátrálékokat a lehetőségig föl fogja dolgozni; a volt számvevő, azonban, az átvevő bizottság előtt kijelentette, hogy munkáját ez átadással befejezetteknek tekinti; s miután a helyettes-számvevő, a maga részéről kijelentette, hogy igyekezni fog, a hátrálékok lehetőség szerint való feldolgozására is: az Igazg. Tanács az ellátott ügydaraboknak levéltárra helyezését, a helyettes-számvevő buzgalma iránti elismerésének kifejezését mondotta ki, a volt számvevőnek megírván, hogy kötelesség-teljesítése iránt kife-

jezett várakozásának meghiusultát sajnálattal vette tudásul.

Szász Gerő, közjegyző, a Benke István, s-szt.-györgyi tanár ellen, az Igazg. Tanács rendeletéből, lejárattott fegyelmi ügyben kimondott főtörvényszéki ítéletet három példányban beküldvén, mely szerint, nevezett aa. az igazgatói állástól örökre elmozdított s a perköltségben elmarasztaltatott, az ítélet egy példánya a kollegiumi Elöljáróságnak, egy a volt vádlottnak megküldetik, azzal az utasítással, hogy a kereset tartamára letiltott félfizetés, a perköltség levonásával, adassék ki a jogosultnak.

A pávai egyházközség szabálytalan módon elhelyezett kepeválsági-tőkéjének azonnal való fölújítása és beszolgáltatása korábban elrendeltetvén; az egyházközség pedig, ennek ellenében, felfolyamodván, hogy a beszolgáltatásra a jövő év végeig haladék adassék, addig több jómódu egyházközségi tag fizető kezességét vállalván a künlevő pénzek biztosítására: az esperes felelősségére, a kért haladék megadatik.

M-Nemegye filiája, Virágosberek, a birtokrendezési eljárás alkalmával, mint utólag kitűnt, saját mulasztása nyomán, rövidséget szenvedvén, utasítást von a kielégítés iránti kereset megindítására s most a perköltségre kölcsön vett 25 frt. előlegnek 100 frtra kipótlását kéri előlegképpen. A kölcsön vett 25 frt. a f. é. államsegély terhére kiutaltatik ugyan, de a további 75 frt. kiadása iránti határozat függőben tartatik, a bekért felvilágosítás beérkeztéig, hogy kit terhel a mulasztásért való felelőség és hogy a pör kedvező eldőlésével is mennyi haszonra lehet kilátás?

A kide-csomafáji társegyház papja Kidében lakva, a csomafáji papilak türesen áll, de kellő átalakítással iskola volna berendezhető benne, az ottani és gyulai, meg h-macsikási tankötelesek számára, a kik jelenleg minden iskolázás nélkül szükölködnek. Az egyházközség, azonban, nem csak a szervezendő tanítói állomásra semmit föl nem ajánl, hanem az átalakításra számított 1,046 frtot majdnem egészen, továbbá a leendő tanító fizetésének pótlására is évi 186 frtot a központból várja, sőt a tanító fizetésének másik részét (164 frt.) a társegyház közös papjának eddig tőle nyert fizetési részletének elvonásával akarja fedezni és miután ennyi kérést is kevésnek tart: ohajtja, hogy Csomafája önálló papi állomása ismét visszaállítsassék s ezt, valószínűen, egészen a központ javadalmazza. Az egyházmegye a papilak szerényebb átalakítását csekélyebb összegből is fedezhetőnek tartja, de a tanítói állomás rendszeresítését szintén multhatatlannak mondja s Hosszu-Macsikást Magyar-Macsikához kívánja affiliáltatni. Az Igazg. Tanács a társegyház meglévő szervezetét fentartja, a csomafáji papilak szerényebb átalakítását helyesli, az ott rendszeresítendő tanítói állomás betöltését támogatni, hajlandó, ha a hívek szintén meghozzák áldozataikat; a h.-macsikási egyházközség affiliációja iránti törvényes lépések megtételét pedig elrendeli.

Pécsi Árpád, megyesi körlelkész, további jutalmat kér erzsébet-városi beszoigálásáért, az ügy azonban, addig el nem intézhető, míg az esperes jelentést nem tesz a beszoigálás tartamáról és módjáról, a mi el is rendeltetik.

A cikói egyházközség iskola-telkének egy közel fekvő, tágasabb telekkel való elcserélése azzal a kötelezettséggel engedélyeztetik, hogy az iskola-épületnek a cserélő fél által történendő áthelyezése szigorú ellenőrzés mellett történjék.

A szamosujvár-németi levita nyugalomba bocsátását, avagy Szamosujvárra kántorképpen áthelyezését kéri. Miután, azonban, a kérelmes már megelőzőleg fegyelmi kereset alá vonatott, az Igazg. Tanács most fizetését letiltja s elismeréssel fogadja Nagy S. ottani birtokos ajánlközását, hogy a kántori teendőket díjtalanul végezi, elrendelvén egyszersmind a fegyelmi kereset gyors lejárattatását.

A m.-bogáti kántor-tanító posta-mesterség folytatására kér engedélyt. Miután, azonban, kántor-tanítói állomása igen jelentékeny javadalommal van dotálva s a tanulók száma is nagy, az eddigi tanítás sikere pedig csekély: a kért engedély nem adatik meg.

A galaci pap-tanító fizetés-főleemelést kér, miután, 400 frt. fizetése mellett, családos ember és a tanulóktól sem szed tandíjt, hogy az iskolába járásra buzdítsa őket. A miszsiói-alap kimerültsége ez úttal nem engedi meg a kérelem teljesítését, de ha a Csángó-egylet szokásos 900 frtnyi segély-pénzét ez idén is megadja, abból 50 frtnyi segélyt fog kapni.

A kolozsvári és zilahi kollegium a Rediger Eszterfélé 10,000 frtos alapítványt az árverésen szerzett és utóbb eladott ardói birtok után megkapván, némi többlet iránt folytatott pörét deponálni kívánja. Az Igazg. Tanács engedélyezi a per abbahagyását.

A győrfalvi pap nyugalomba bocsátását kéri félfizetéssel és lakással. A nyugalomba lépés, a törvény értelmében, félfizetéssel, lakás nélkül engedélyeztetik.

A közlekedésügyi miniszter tudatja, hogy ifj. Gyarfás István, volt vasúti pálya-őr ellen, a ki a sz.-udvarhelyi tanárokat s különösen Olasz Gyulát rágalmozó módon vádolta el a közoktatásügyi miniszternél, fegyelmi eljárást nem indíthat, a mint ezt az Igazg. Tanács, az ügyiratok fölterjesztése mellett, kérelmezi vala, miután nevezettet, fegyelmetlen és kijöhetetlen magaviseleteért, már előbb elbocsátotta a szolgálatból.

Ellátatott még több kisebb jelentőségű ügydarab.
É—n.

Egyházközségi közgyűlésünk

Szeptember 29 - Október 2 napján.

Ötödik ülés, október 1. d. n.

(Folytatás.)

Szász Domokos: A tárgy szakférjakkal által annyira ki van merítve, hogy én a kérdés érdeméhez szólni, nem kívánok, csak arra kérem a közgyűlést, hogy azon okok

alajján, melyeket Váró tanár ur följejtett, méltóztassék a m. t. egyházközségi közgyűlés az állandó Igazgató-Tanács javaslatát Váró tanár indítványával kibővitve, határozattá emelni.

Elnök szavazásra bocsátván a kérdést, szavazat-többséggel az Igazg. Tanács javaslata, Váró tanár módosításával, fogadtatik el.

Szabó Károly, a szavazatszedő bizottság elnöke, olvassa a ma megajtott választások eredményét. Az elnök ehhez képest enunciólja, hogy a nagy-enyedi mennyiség-termesztani tanszékre megválasztott 137 szavazatból 111 szavazattal Bartha Zsigmond; az ugyanottani klasszika litteraturai tanszékre valamennyi (138) szavazattal Fogarasi Albert; a kolozsvári klassz. litteraturaira valamennyi (138) szavazattal Balogh Károly; a sz.-udvarhelyi klassz. litteraturaira, 124 szavazattal 6 ellenében. Kovács Dániel; az ugyanottani mennyiség-termesztani és mértani rajzi tanszékre, 124 szavazattal 8 ellen, Olasz Gyula; a deézi egyházmegye algonokává 111 szavazatból 106-tal gr. Bethlen Pál. A zilahi klasszika litteraturai tanszék betöltésére vonatkozó elnöki enuncióció előtt szót kér

Szász Béla: Engedje meg a m. t. közgyűlés, hogy mielőtt a most következő elnöki kijelentés megtörténék, egy megjegyzést tehessek. Méltóztatnak tudni, hogy a zilahi klasszika litteraturára a pályázók közül, mint teljes tanári diplomával rendelkező s egyszersmind a pótló szakvizsgálatnak java részét ezen szakágra nézve is letett pályázó Kincses Gyula kandidáltatott és meg is választott. Én azt a kérést volnék bátor a t. közgyűlés elé terjeszteni, hogy mielőtt ezen fiatal erőnek megválasztását az elnök ur enunciólná, jelentse ki a t. közgyűlés, hogy a megválasztott köteles a jelzett vizsgálat hátra levő részét is letenni s székét ünnepelesen csak azután foglalhassa el.

Dr. Kovács Ödön: Nem volt-e ez a kérdés a kandidáló bizottság elé terjesztve? Mert az ügy megvitatásának a kandidálás alkalmával lett volna helye. Ha hiány mutatkozott, azt a kandidálás előtt kellett volna tudomásunkra hozni. Mi megválasztottuk abban a reményben, hogy semmi föltétellel sem állunk szemben, most hát, egy hatalmi szóval nem lehet az ügyet függőben tartani.

Gyarmathy M. Hatalmi szót nem látok mást, mint a mit a ker közgyűlés gyakorol és ez előtt mindnyájan meghajlunk. A kandidálásnál senkinek sincs joga, föltételeket szabni, hanem, ha a választás végre van hajtva és akkor fölvettetik ezen kérdés, akkor a közgyűlésnek, kétségen kívül, joga van követelni a képesítés kiegészítését. A közgyűlés ezt a hatalmi szót igen is kimondhatja.

Szász Béla: Ha szigorítani akarjuk a dolgot, akár tovább is mehetünk; az enuncióció elhalasztható akár a jövő közgyűlésig is. De én azt hiszem, hogy egy fiatal ember, ki három évig, mint diplomás tanárjelölt, megelégedésünkre működött s a ki a többi tanároknál többre indult, mert teljes tanári diplomáján felül, még egy új tantárgyból is kvalifikációt szerez s nagyobb részt ebből is letette a szakvizsgálatot, talán nem azt érdemli, hogy az igazságért egy még nagyobb igazságtalanságot kövessünk el rajta. Nekem köte-

lességem volt a felszólalás, előző példákra való tekintettel; de ne túlozzunk. Védjük a kollegium érdekeit, de a kellő határnál tovább ne menjünk.

Szilágyi Gyula: Csak annyit mondok röviden, hogy az 1883-iki országos középiskolai törvény értelmében ilyen, sőt még szigorubb kikötéseket tennünk lehet, sőt kell mert a törvény azt mondja, hogy rendes tanár csak oklevéllel és csak is azon tanszékre választható meg, a melyre képesítve van. Részemről, én megelégszem azzal, hogy a megválasztott tanári székét ünnepélyesen csak akkor foglalja el, mikor a pótló kvalifikációt is megszerezte.

Benkő Lajos: Summum jus, summa injuria. Ebben a kérdésben méltóztassanak tekintetbe venni azt, hogy a zilahi főgymnáziumnál ez idő szerint csupán három rendes tanár van; ha, tehát, túlszigorúak akarnak lenni, akkor még abnormisabbá válik a helyzet. Én azt hiszem, hogy a mit Szász Béla indítványozott, ha azt elfogadjuk, eleget tettünk a törvény szigorúnak is.

Elnök, a vitát berekesztvén, enunciólja, hogy a zilahi klasszika litteraturai tanszékre 133 szavazatból 131-el megválasztott Kincs Gyula, a ki, azonban, tanszékét ünnepélyesen csak a pótló kvalifikáció megszerzése után foglalhatja el.

Tárgysorozat rendjén, Józsa Zsigmondnak, ki a theol. akadémia tanári kara és az egyházkerületi vizsgáló bizottság előtt az ó-szövetségi exegesisből és az egyháztörténelemből a magán-tanári vizsgálatot kitűnő sikerrel tette le, az akadémiai venia docendi egyhangu határozattal megadatik.

Következik az Igazg. Tanács előterjesztése a konvent által megállapított theologiai szakvizsgálatok rendjének keresztülvételére vonatkozó szabályzat ügyében

Szász Domokos: Méltóztatott tudomásul venni azt, hogy az egyetemes konvent a theologiai szakvizsgálatokra nézve a szabályrendeletet megállapította, mely szabályrendelet a múlt évi közgyűlés jegyzőkönyvébe be lett iktatva. Ugyanekkor ezen szabályzatnak teljes életbe léptetésére vonatkozólag kiegészítésnek szüksége forogván fenn, a múlt évben utasítás adatott a theologiai tanári karnak, hogy ezen kiegészítést tegye meg. Ez elnökletem alatt meg is történt. Itt semmi érdemleges tárgyalásnak szüksége nem forog fenn. Kérem a szabályzatnak a jegyzőkönyvbe való fölvételét. (Helyeslések.)

Elnök enunciólja a közgyűlés határozataképpen a szabályzat érvénybe léptét.

A tanügyi előadó előterjeszti, hogy a múlt. közoktatástügyi miniszter Dobai Sándor, zilahi, Göldner Nándor, m.-vásárhelyi. Gráf Jakab, kolozsvári és Nagy F. Károly, meg Vince Dániel, n.-enyedi állandósított szaktanárokat, hosszas szolgálataik elismerésül, a tanári vizsgálatok letéte alól fölmentvén, rendes tanárokkul elismeré, mihez képest az Igazg. Tanács javasolja, hogy a nevezetteknek a közgyűlés is adja meg a r. tanári címet, eddig élvezett jogkörük meghagyása mellett.

Elnök kijelenti, hogy a közgyűlés az Igazg. Tanács javaslatát határozattá emeli.

Tárgysorozat rendjén ugyancsak Parádi Kálmán

előterjeszti az Igazg. Tanács indítványát, hogy az államsegélyt élvező kollegiumoknak, a szerződés megkötése után, a miniszter által kinevezendő tanárai a kollegiumi Elöljáróságok ülésain, minden tanügyi kérdésben szavazati, ellenben vagyoni és közjogi ügyekben csak tanácskozási joggal ruháztassanak föl, fenhagyatván az Elöljáróságoknak, hogy az ily tanárokat, az egyház iránt szerzett érdemeik elismerésül, az Igazg. Tanács útján fölajánlhassák az egyenlő jogokkal való felruházásra, mely esetben és a közgyűlés engedélyével, a miniszter által kinevezendő tanárok is szavazó tagjai lesznek egyházkerületi közgyűlésünknek.

Az elnök kijelenti, hogy az Igazg. Tanács javaslata egyhangulag elfogadtatik.

Az Igazg. Tanács, a múlt évi közgyűlés meghagyásához képest, jelentést tesz a magát megnevezni nem kívánó alapító alapítványa ügyében, mely jelenleg mintegy 42,000 frtot tesz ki s mely, annak idején, a székely kitelepítésre, felekezeti nélküli árvaház föllállítására s más felekezeti és nemzetiségi célokra lesz fordítandó, az alapítványt az egyházkerület kezelvén, kezeléséről a reformált, r. kath. és unitárius egyházkerületek püspökeiből és főgondnokaiból alakult és a legidősb ref. főgondnok elnöklete alatt évenként egyszer összeülő hetes nemzeti bizottság előtt számolván. A közgyűlés már a múlt évben hálás köszönettel fogadta a nemes alapító e nagylelkü intézkedését; miután, azonban, akkor egy zárt levél vala az alapítótól az Igazg. Tanácshoz letéve, azzal a jelzéssel, hogy csak az alapító halála után bontható föl, a közgyűlés akkor fentartotta magának a jogot, hogy végleges nyilatkozatát e levél felbontása után teszi meg. A magát megnevezni nem akaró alapító, azonban, e határozat után felhatalmazta az Igazg. Tanácsot a zárt levél felbontására, a mi megtörténvén, kitűnt, hogy a levél semmi olyat nem foglalt magában, a mi az alapító levél határozmányait megmástaná. Most, tehát, megtevén az Igazg. Tanács ily értelmű jelentését, a közgyűlés kijelentette az alapítványnak föltétel nélkül való hálás és végleges elfogadását, kötelezvén magát, hogy Igazg. Tanácsa útján mindenekben az alapító akarata szerint kezeltesse és hasznosítsa a jövő e szép alapítványát.

Hatodik ülés október 2. d. e.

Elnök: Lészai Ferenc, jegyző Bodor Antal, titkár.

A múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után,

Szász Béla, mint megbízott, előadja az Igazg. Tanács előterjesztését a n.-sajói egyházmegye ügyére nézve. Ez egyházmegye esperese, ugyanis, év közben lemondván, az Igazg. Tanács, tekintve az egyházmegye erőtelen voltát (lélekszám 2683, anyaegyház 9, valamint a korábbi tervezést, hogy csekély számú egyházközségei vagy a szomszédos egyházközségekkel szaporittassanak, vagy a szomszédos egyházmegyékbe beosztassanak, utasította az egyházmegyét, hogy az esperesi hely betöltésére nézve csak is a törvényes helyettesítés útján gondoskodjék s egy három tagu bizottságot nevezett ki véleményadásra. E bizottság többsége, ez idő szerint, az egyházmegye feloszlását javasolta, egy tag pedig, kiegészítését. Az Igazg. Tanács most az ügy törvényes (E. T. 51 §.) előkészítésére s addig az esperesi szék törvényes

helyettes útján való betöltésének fentartására kér a közgyűléstől felhatalmazást.

Somkerek Miklós, esperes: A n.-sajói egyházmegye állása, helyzete, úgy szólván erőtlenségi állapota, régóta gondolkodás tárgya az érdekelt egyének között. Tudom azt, hogy maga a sajói egyházmegye nem egyszer, de többször kérelmezte a mélt. Igazg. Tanácstól, hogy az ő helyzete tarthatatlan és így segítsen rajta valamiképpen, kiegészítés, vagy valami más módon. Tudjuk, m. t. közgyűlés, hogy a mélt. Igazg. Tanács a sajói egyházmegye kérelmét tekintetbe vette, a midőn 1879-ben az egyházmegyék kikerekítéséről szóló javaslatát elkészítette. Ám, ezen javaslat nem lett törvénynyé; a napirendről levétetett. Én, mint a véleményező bizottság tagja, miután a mélt. Igazg. Tanács ez évben kiküldötte véleményezés végett a sajói egyházmegye megváltoztatásáról szóló leiratát, én ugyan, mint referense az ügynek, azt ajánlottam, csatoltassék az egész sajói kápitulum a széki egyházmegyéhez. Én nem kívánom ez ügyet tovább halasztani, mert az egyházmegye mai helyzete csakugyan tarthatatlan. Én pártolom a mélt. áll. Igazg. Tanács javaslatát.

Fehérvári Károly, n.-sajói algondnok Elfogadjuk mi is az Igazg. Tanács javaslatát, csak azon kérésem van, hogy méltóztassék, azon utasítással visszaküldeni az ügyet, hogy a napirendről le ne vétessék, hanem a sajói, széki és deézi egyházmegyékből, mert akkor a deézi egyházmegyéről is volt szó, létesíttessék két életre való egyházmegye. E három egyházmegye férfiakból alkottassék, kvasi, egy békéltető bizottság, ezek traktáljanak s közös javaslatban egyezve ki és úgy terjesztessék föl, aztán, a javaslat; ha pedig e bizottság nem találná meg a vivendi modust, akkor maradjon a status quo. Én, azonban, ohajtom és remélem, hogy e kiegyenlítő bizottság sikerre jut, a mely esetben ennek véleménye legyen irányadó.

Szász Béla: Csak természetesnek találja, hogy az előtte szóló, mint a n.-sajói egyházmegye tisztelt algondnoka, annyira szíven hordja az egyházmegye jövő sorsát. Rámutat, azonban, a törvény 51 §-ára, mely szerint az érdekelt egyházmegyék és egyházközségek kihallgatása nélkül a közgyűlés sem intézkedhetik valamely egyházmegye területének megváltoztatására nézve. Fehérvári, algondnok ur ohajját, tehát, méltányosnak és teljesíthetőnek tartja.

Péter Antal: Véleményem szerint, az Igazg. Tanács előterjesztése és a gondnok ur nyilatkozata között lényeges különbség van. A jelentésben csak annyiról van szó, hogy a széki egyházmegye meghallgattassék, Fehérvári, gondnok ur pedig oda viszi a dolgot, hogy a deézi egyházmegye is meghallgattassék. Ezen az analogián tovább is lehetne menni. Én ezen megnyugodni, nem tudok, mert nem tudom azt, hogy nem fogják e tovább terjeszteni ezen kikerekítést? Mondja meg az Igazg. Tanács, hol fog megállapodni ezen ügyben?

Szász Béla: Bátor vagyok, megjegyezni, hogy itt nem egyes egyházmegyékről, hanem arról van szó, hogy az érdekeltet hallgassuk meg. Ennél tovább menni, az 1879-ki tervezet szerint sem lehet. Az Igazg. Tanács csak propo-

nálni fog ez ügyben. a döntő határozat joga pedig, mindig a közgyűlésnél van.

Elnök a vitát befejezettnek jelentvén ki, fölteszi a kérdést s a megejtett szavazás után kimondja, hogy az Igazg. Tanács javaslata azzal a hozzáadással fogadtatik el, hogy Fehérvári K. indítványa értelmében az úgy lehetőleg az összes értekeltek kihallgatása és megnyugtatója mellett, készítenő elő a következő közgyűlésre, addig fentartatván a status quo.

Tárgysorozat rendjén, előadásra kerül az Igazg. Tanács előterjesztése, melylyel bejelenti gr. Kuún Kocsárdnak, a sz.-városi kollegium megalapítójának abbéli elhatározását, hogy 50,000 frtos régi alapítványának fölszaporodott kamatai egy részét már most folyóvá teszi tiz egyházközségi tanító fizetésének fölemelésére és szegény tanulók ösztöndíjjainak kiszolgáltatására, az eredeti alapító-levél többi határozmányainak fentartásával. Az Igazg. Tanács a nemes gróf e célszerű intézkedésének hálás köszönettel való tudásul vételét javasolja s a közgyűlés általános éljenzéssel emeli a javaslatot határozattá.

A b-bocsárdi desolalt ekklezsia fekvői, korábbi határozat értelmében, az ottani püspöki jószághoz levén csatolandók, az Igazg. Tanács most azt javasolja, hogy e fekvők eddigi jövedelmeit a kitűzött célokra a püspöki alap fizesse, jövőre a fekvők pedig irassanak át a püspöki jószág birtokához, az ottan most folyó tagosításra tekintettel is.

Tókos Sándor, fehérvári esperes: A mélt. állandó Igazg. Tanács leküldötte javaslatát az egyházmegyéhez is, de csak a múlt héten és így nem volt időnk, arra nézve álláspontot foglalni el. Megjegyzem, hogy ezen eszme tőlünk eredt, mi tettük a javaslatot és így el is fogadjuk azt. Egyedül csak az ezen fekvők után fizetendő évi járadékra van egy előterjesztésem, a mit írásban vagyok bátor beadni, mint kapcsolatos indítványt. (Olvassa indítványát, mely szerint az Igazg. Tanács javaslata, azzal a hozzáadással fogadtassék el, hogy a megváltási összeg végleges megállapítása a tagosítás befejezte utánra halasztassék.) Bátor vagyok, ezen indítványomat elfogadásra ajánlani.

Szász Domokos: Jóváhagyás reményében, célul tűztem ki magamnak, hogy a püspökségnek boros-bocsárdi birtoka, részben a boros-bocsárdi ekklezsiai fekvőségeknek hozzá csatolása, részben pedig, más birtokrészeknek megvásárlása által egy lehetőleg tekintélyes birtokká egészíttessék ki, hogy ennek folytán, annak a püspöki birtoknak a kezelése, kellő beruházás útján, a püspökség számára lehető jövedelmet biztosítson és megérdemelje, a keblki kezelés útján való gyümölcsötetést; mert a püspökségnek mostani kicsiny jószágja nem csak fekvőségekből áll, hanem tekintélyes szőlőbirtok is tartozik hozzá, a mi eddig haszonbérbeadás útján hasznosított, de így nem volt annyira értékesíthető, mint lehetne akkor, ha a jószág kiegészíttetik és a keblki kezelés életbe lesz léptethető. A mélt. Igazg. Tanácsnak tett előterjesztése» rendjén jeleztem hogy ott már lépéseket is tettem egyes birtokrészek megvásárlása iránt, most jelezhetem azt is, hogy egy jelentékenyebb birtok-részt tényleg már meg is vettem, a közgyűlés utólagos jóváhagyása reményében és

Folytatás a mellékleten.

most még egy más birtokrész megvásárlására is folynak az alkudozások. Ennek költségei fedeztetnek első sorban a püspökségnek azon központi kezelés alatt álló alapjából, mely az eddigi kisebb püspöki birtokok eladásából folyt be, többek közt, ezelőtt két évvel a püspöki erdőség eladásából, melyek ára központi kezelés alatt van, ez és több más hasonló címen befolyt összegeket vélem én a boros-bocsárdi jószág kiegészítésére fordíthatóknak. Így B.-Bocsárdon egy 3—400 holdra terjedő birtok fog a püspökség tulajdonába kerülni. A szőlőgazdaság kiterjesztésére is történnek ott lépések, most is van már egy 7-8 holdas szőlője a püspökségnek; a mostani vásárlások által ez is kibővítettik. Az esperes ur közbenjárása mellett, tolyamatban vannak ezen szőlők jó karba helyezése. Az utánam következő püspökök igen jó hasznát fogják venni. Méltóztassék a főtiszt. közgyűlésnek a mélt. Igazg. Tanács javaslatát sankcionálni, azon hozzáadással, melyet a gy. fehérvári esperes és társai ahhoz csatoltak, mert igaz, hogy az erdőrészeslet megállapítása még függő kérdés, melynek megoldása folytán a püspöki jószághoz csatolandó bocsárdi birtok jövedelmi értéke meg lesz állapítható. A kérdésnek ezen ága csak akkor dönthető el, midőn a kommassáció befejezést nyer. (Helyeslésék.)

Elnök enuncálja az Igazg. Tanács javaslatának és Tókos S. pótindítványának elfogadását.

A titkár előterjeszti az Igazg. Tanács javaslatát, a papi özvegyek és árvák kegyjavadalmainak az örökösök részére abban az esetben is kiszolgáltatása iránt, ha a javadalmas a kegyév letelte előtt halna meg, indítványozva egyszermind azt is, hogy ez általánosan kimondandó elv alkalmaztassék a b. é. Nagy Péter özvegyének örökösire is, miután a néhai özvegy kegyjavadalmának utolsó negyedévi részlete, a törvény ily esetre nem rendelkezvén, visszatartott vala, a javadalmas időközben bekövetkezett halála által.

Deák Lajos elfogadja az indítvány mindkét ágát, azzal a pótlással, azonban, hogy az örökösök alatt csak is az egyenes ágon leszármazók értsenek

Az elnök kijelenti, hogy az Igazg. Tanács javaslata, a Deák L. módosításával fogadtatik el.

(Végo következik.)

A püspök kirándulása Dézsaknára.

Elszomorító érzéssel vennök kezünkbe a tollat, midőn oly esetről kell tudósítunk lapunk olvasóit, mely egyáltalában nem ohajtott fáradsággal terheli fáradhatatlan főpásztorunknak, főtiszt. Szász Domokosnak amugy is gondteli napjait, ha nem vizasztalna másfelől az ur látogatásában is az isteni kegyelem és gondviselés hite. E kegyelem áldását tapasztaltuk főpásztorunknak legutóbbi, dézsaknai hivatalos útja alkalmával is, mely egyházköztségben már rég hintgette az ember alakba öltözött sátán az egyenetlenség, gyűlölködés, visszavonás magvait melyek a romlás és enyészett dudváinak adtak volna életet, ha a gondviselés a hű és gondos kertészszel ki nem irtatja a csirákat. Röviden a tény ez. Sükösd András, dezsaknai volt kántor, kinek már előbbi ajtóni állomásáról a büntető törvénykönyv szabványaiba ütköző magaviselete miatt távoznia kellett, s a ki dezsaknai kántorra is csak egyházi előjáróságának elnéző kegyelme folytán lehetett, ki akarván zsákmányolni alávaló módon maga számára a dezsaknai ref. lelkész és gyüleke-

zetének egy jelentéktelen töredéke közötti egyenetlenséget, zavart idézett elő az egyházköztségben, minnek következtében az elégtelennek panaszt nyújtottak be a püspökséghez lelkészük ellen. Hogy az ebben foglalt vád alapos-e, vagy nem, azt a rendes hivatalos ellátás fogja kitüntetni; de Sükösd, miután vizálykodást szító magaviselet miatt felettes egyházi hatósága őt többször eredmény nélkül intette meg, felfüggesztetett állásától. Azonban, tény rá nézve nem a magabizallsásra és bünbánatra serkentő mozzanat volt, hanem arra ragadta, hogy lépéseket tegyen az aversiora; nemcsak, hanem másokat is erre bujtogatott, úgy, hogy a büntető törvénykönyv cikkelyeibe ütköző ezen újabb kihágása folytán az egyházköztségben aversionalis mozgalom támadt. Az egyházköztségben a zavar odáig terjedett, hogy főpásztorunknak kellett közbelépni; ki is okt. 31-én nagy. Nagy Lajos deézi egyházmegyei esperessel és titkárával kiszállott az egyházköztségbe. A betegségnek közvetlen, gyors orvoslása nem maradt hatástalan. A személyes érintkezés és tapasztalat jótékonytsága itt is bebizonyult. Főpásztorunk a nagy apostol által hangoztatott kegyelem és békesség lelkével, de egyszermind az atyai bánat és feddés szavával lépett tévelygő júhai közé. A kik már-már csüggedezének a nyugtalanság és szeretetlenség hullámainak csápkodása miatt, mint a tenger háborgása miatt álmukból fölriadt tanítványok, azokat megvizasztalódva megkönyebbülve látók az ilhetett ajkakra elhangzott ama krisztusi, szeretetteljes szavak hallatára: kegyelem és békesség nektek. A büns büntetését megkapta. Ő magát kiszakította az őt eddig anyai szeretettel magához ölelő egyháza köréből; a kik megháborodtak vala, azok lecsendesedtek és békesség tért a szivekbe.

Főpásztorunk útjában hivatalos fogadtatás nem volt; de a kiknek szerencséjük volt érintkezni a püspök urral, azok részéről az őszinte tisztelet és lekötelő figyelem szives nyilvánulásaival találkozott a püspök ur; különösen, Róth Pál, deézi egyházmegyei gondnok ur igyekezett a Dézsaknáról estére Deésre visszatért főpásztorral feledtetni azon napi fáradságait, őszinte, magyaros vendégszeretetével tevéen emlékeztetéssé és örvendetessé a máskülönbem nem ohajtott dézsaknai kiszállást. Főtiszt. püspök ur még az nap este vissza-indult Kolozsvárra, magával vivén azon biztosítékul szolgáló megnyugtató tudatot és tapasztalatot, hogy a gondviselő isten újból megdicsőíté az ő csodálatos erejét a hű munkás fáradozásában.

Őszintén ohajtjuk, hogy szálljon kegyelem és békesség a dézsaknai egyházközségre és isten óvja anyaszentegyházunkat hasonló betegségekétől!

A marosi egyházmegyéből.

A marosi egyházmegye küküllőmenti fiókköre őszi Papi Értekezletét f. év okt. 31-én, a reformacio évfordulóján tartotta meg Makfalván. A kör által előre meg volt állapítva, hogy mint mindenik, ugy ez az értekezlete is kezdődjék istenitisztelettel. És ez jó volt így; mert láttunk egy szép, lélekemelő ünnepélyt, a melyre a vidéknek népe és értelmisége özszesereglet. Ott volt számos tanító, sőt még a szomszéd egyházmegye papi és tanítói kara is képviselve volt.

Pont 10 órakor megkondult a harang és templomba mentünk, mely zsufolásig megtelt. Előbb a közös ének, azután a Benedek Dénes helybeli lelkész vezetése alatt álló makfalvi székely dalárda emelte fel lelkünket istenhez. Ez alatt Kövér András, kibédi lelkész, a szószerkebe állott és mondott buzgó imát. Utána Tavasz József, vajai lelkész, lépett fel és János evang. VIII-ik rész 31, 32. v. alapján mondott szépen kidolgozott, hatásos beszédet, fejtegetve a nap jelentőségét és fontosságát s szokott buzgóságával lelkesített, hogy miképen a reformátorok és utánuk anynyi jelesek, az üldö-

zések között is megmaradtak az ők hitőkben és megőrizték a Krisztus beszédét, úgy mi is megőriztük a Krisztus evangéliomát.

Templomból a „Wesselényi-iskola“ egyik tantermébe vonultunk értekezletre, hová a templomi hallgatóság jelentékeny része: nép és értelmiség, sőt a női publikum kiválóbb része is követett.

Az értekezleten, betegsége miatt, meg nem jelenhetett pár tag értesítése sajnós tudomásul vétetvén, az értekezlet kezdetét vette

Először Losonci József, erdő-szent-györgyi lelkész, olvassa „a Jelenkor“ című értekezését, melyben felmutatja a jelenkor hibáit, félszeg kinövéseit, melyek ellen a papnak küzdeni kell s kimutatja a helyet, hol állania kell, hogy sikerrel működhessek. Azután, Benedek Dénes, lelkész, a Csel. könyve XXV. 17 35. v. magyarázta, nagy érdeklődés és figyelem közt. Mindkét értekezést elismerés és tetszés-nyilvánítás után, a központi értekezleti gyűlés előtti fölolvására újból ajánlotta gyűléstünk.

A tavaszi értekezletre gyűl helyül Gyalakuta egyházközség állapított meg, miután az idő is eljárt, a sok szép szellemi élvezet után, testünk táplálására is kelle gondolnunk és közeledre mentünk. Itt, természetesen, nem hiányzott a jó kedv, megeredtek a pohárköszöntők, melyek közzül szeretve tisztelt főpásztorunk drága életéért és nagytiszteletű Szász Gerő főjegyző urért mondott köszöntők emelendők ki.

Ezekután nyervén lelkesedést, adván és hagyván egymásnak buzgóságot és szeretetet, ki-ki haza távozott.

M—s.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Gr. Kun Kocsárd, e nemes lelkéről és a mai korban szinte példátlan áldozatkészségéről ismert főúr, a szatmár-németi ev. ref. főgymnasium kiegészítése céljára 1000 forint alapítványt tett. Az ő egyénisége, az ő működése, az ő mindenkor kész áldozatkészsége. egyházi életünkben olyan mintakép, a melyhez ez alkalomból divatos dicséretekkel közeledni, nem szabad. Nem is tesszük azt. Hanem, csupán azon óhajunknak adunk kifejezést: vajha, a gondviselés, minél több ideig tartaná meg egyházunk e büszkeségét, hogy ne csak jótéteményeinek érdemében, de azoknak eredményeiben is soká, nagyon soká gyönyörködhessek! Szatmáron, nov. 5-én, 1888. Bod Sándor, a szatmár-németi ev. ref. gymnasium igazgatója.

= Papválasztás. A kolozs-kalotai egyházmegyében fekvő ajtoni egyházközség folyó hó 4-én választotta meg új lelkipásztorát ifj. Szakács István személyében, ki eddig édes atyja, Szakács István, esperes mellett volt segéd-pap. Az ajtoni egyházat a Fejérdre eltávozott Kolozsvári Antal egészen rendezve hagyta el: az új lelkésznek annál nehezebb és annál könnyebb a hivatása. Könnyű, ha lelkesedést, buzgóságot visz magával, de nehezzé válik abban a pillanatban, ha az egyházas élet e községben csak anynyira is megcsappan, mint egy hajszálnak az árnyéka. Mi minden jót reméltünk; minden jót kívánunk: hiszszük, hogy csalódnai nem fogunk. Ifjú barátunk fogadja szerencse-kívánatunkat.

= Megdöbentően szomorú hírt olvasunk a helybeli lapokból, szegény Keresztes Józsefről, nagy-enyedi theol. akadémiánk egyik tanáráról. Rég tudjuk, hogy beteges; hogy gyöngylikedik; hogy helyettesítése is szükségessé vált; hogy Kolozsvárt is keresett üdülést. Igaz részvételt vártuk, reméltük, hogy egészsége helyre áll és fényes elméjét, igaz buzgóságát, nagy szorgalmát és tömörked tanultságát ismét oda szentelheti akadémiáknak. Pár héttel ez előtt Kolozsvárról haza vitték Enyedre és most megdöbbenve olvassuk, hogy a fényes elme egészen elborult és oly jelenségek mu-

latkoznak a derék férfiú betegségében, melyek a legroszabbra engednek következtetni. Akadémiánk és népes családja érdekében őszintén óhajtuk: vajha, a gondviselés visszaadná derék barátunkat hivatásának és az életnek!

= Az orsz. m. kir. statisztikai hivatal „Előfizetési felhívást“ bocsátott ki az 1889-ki „Magyarország Tiszti Cím és Névtára“ című kézikönyvre, mely 90 ivnyi terjedelemben fog megjelenni decemberben. Előfizetési ára 4 frt. bolti ára 5 frt lesz. A mint neve is mutatja, kétségen kívül, minden hivatalnak szüksége van ilyen manualisra és dacára a magas árnak, mi ajánljuk mindazoknak, kik megszereshetik.

= Miskolci könyvtáros, Ferenci Bern t. előfizetést nyit Kupai Dénezs „Egyházi beszédeire“ 1 frt. 20 krval. A fiatal lelkipásztor neve kezd jó hangzású lenni az egyházi irodalomban. Ajánljuk az illetők figyelmébe.

= Hálás köszönet. Kifejezést akarunk adni azon örömmel, mely a magyarókereki ref. egyház híveit érte. Ugyanis, főtisztelőtű Szász Domokos, püspökné ónagysága átlátván ezen elhagyatott, szegény és oláh falvakkal körülvett kicsiny egyház szükségét és szegénységét, nemes szívének egyháza iránti mély szeretetétől ösztönöztetve, saját költségén vett egy szép hangu harmoniumot, mely az egyház templomában az úr dicsőségére már meg is szólalt. A kegyes adakozó püspökné ezért s azon szívésségeért, melynél fogva Magyarókerekén levő belső telkét a csekély papi fizetés növelésére átbocsátotta a pap használatára fogadja egyházzam nevében leghálásabb köszönetemet. Magyarókerekén, 1888. október 27-én. Barabás Árpád, ref. lelkész.

= Nyilvános köszönet. M.-Gyerő-Monostori ref. lelkész, tisz. Csákány János úr, mult hó 17-én tartott megnyegzője alkalmával 1 o. é. frtot, tek. Csákány Zoltán, tor-dai tanácsi kiadó úr pedig, 2 o. é. frtot sziveskedtek adni a magyarókereki ref. iskola számára, mely szíveségükért fogadják egyházzam legforróbb köszönetét. Magyarókerekén, október 27-én, 1888. Barabás Árpád, ref. lelkész.

Hivatalos rész.

1494—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsii egyházmegyébe kebelezett komollói anya-, szent-iván- és laborfalvi leányegyházközségek negyed-osztályu papi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma, tisztességes lakáson kívül, 400 frt. Pályázati határnap: nov. 30. Folyamodványok nt. Csiszér Gábor, esperes aához küldendők, Egerpatakára, u. p. Nagy-Borosnyó.

Kolozsvártt, 1888 nov. 2.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1588—1888

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett búzai ev. ref. egyházközség pap-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: 664 frt. 25 kr. mely összegből 115 frt. 57 kr kespénz-fizetés. Pályázati határnap: nov. 30. Folyamodványok nt. Somkeroki Miklós, esperes aához, Székre, küldendők.

Kolozsvártt, 1888. nov. 4.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

F. lelkész szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Ormós Ferencnél, az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvártt.

Mai számunkhoz 1/4 iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. NOVEMBER 15.

46. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: küllmagyarutca 9 sz.

A falu.

A falu tiz-húsz évvel ezelőtt még az egészséges életfelfogás, a patriarkhalis szokások s a jámbor erények tűzhelye volt. Mikor a falura gondoltunk, előttünk lebegtek a természetes egyszerűség, vendégszeretet, tisztességtudás és az istenfélelem. Hivságtalan, jámbor nép, a mely az egyház jóakaratu gyámkodása alatt él s lelki vezérért a vallás papjában találja föl; olvasmánya a biblia és az imádságos könyv, szellemi életének központja a templom, égbenyuló tornyával örködve a zsufedelek fölött.

Ha keresné most valaki ezt a képet falun, úgy járna, mint a bibliai gazda, a ki nem ismert földjére, a gonosz szomszéd konkolya miatt.

A falu ma nem patriarkhalis, nem istenfélő, nem tisztességtudó. Gyanakodás, irigység, bizalmatlanság jellemzik, s ha még ezek hegyébe oda tesszük azt a végnélküli önzést és egyháziatlanságot, a melylyel szemben vajmi kevés az eszményibb tartalom: ki kell mondanunk, hogy a falu megszűnt az igaz becsületesség s a jámbor együgyűség minta-képe lenni.

A vallást, hitet, lelkiismeretet tagadásba vevő féktelen racionalizmus, a melynek utolsó hullámai csak most verődtek az alsó rétegekhez; vagy a mai idők sértő realizmusa, a mely kiöl minden eszményibb felfogást: renditetik-e meg a falusi népelet talaját? Bizonyára, ezek is. És egyebek is, a melyekből nem lehet kifeledni a gazdasági válságból folyó ijedelmet; mert tény, hogy falun az emberek el kezdtek szegényedni.

Hanem, mikor elvekről beszélünk, vegyük számításba, hogy a népről szól a nóta. A falu zárkozó és konzervatív; kevés rendelkezési alappal bíró agya csak fontoskodik, de nem philosophál; nem meggyőződése, hanem tekintélyek után indul; elvont eszmék érintetlen hagyják. Ha,

tehát, a falu nem lett megóva az ujabbkori eszmék romboló hatásától, ezért személyes uralom mel'ett, csak személyeket lehet felelőssé tenni. És ezt igazolja a tapasztalati vizsgálódás, mit a helyszinén teszünk. Az egyházi és társadalmi korrupció bűne a faluk közönséges többségénél egy, vagy több személyiség lelkére tapad.

Ne mondja senki, hogy első helyen áll ezek között a pap. A pap megállithatja a fejlődést, ha nem tesz semmit isten országa érdekében; de isten országa ellen, a saját java, hatalma, léte ellen, szabad elhatározásból, soha sem munkálkodhatik. Ez képtelen ellenmondás volna. A való élet is azt mutatja, hogy a hol a pap egyedül pásztorolt, ott még sok megvan a régi faluból, ott még megvan a szent dolgok kegyelete, a nép tisztességtudása, az élet eszményisége.

De az ilyen helyek száma eltörpülő kisebbség azok mellett, a hová rendeltettek más órállók is, a papon kívül; lumenek, a kik intelligenciájuk által bevilágitsanak a tömegbe s tekintélyüknél fogva vezérkedjenek.

Az egyház képviselőjével szemben, oda állott a nép közé egy uj pennás ember, a prófétaival szemben a publikánus, a ki a hatóságot képviselte; és a nép közé vegyült még több-kevesebb kabátos ember és földesur, a ki mindenik magát képviselte.

Ezek a tekintélyek, a kik így az egyház mellé, vagy fölé, de minden esetre azon kívül helyezkedtek el, bár igen jó akaratu emberek lehettek, felvilágosodottságukban megfeledeztek arról, hogy tejnek és méznek gyöngé italával kell táplálni a népet s adtak igen kemény eledeleket, miket a nép gyomra nem tudott megemészteni. Ugy hogy, mikor a materialista eszmék kábulatából, mint valami átmulatott éjszaka után, kezdett már kiveckelődni az emberiség felszine, a faluval, az ő lumenek, akkor szedették be a ve-

szedelmes labdacsoakat. E miatt, az egészséges falusi nép szellem-testén rút kinövészek állottak elő. És megfélekedtek arról, hogy a pap, bár valaki lehet gazdagabb is, nagyobb ur is, cimerebb is, azért első ember a falu szellemi életében, éppen úgy, mint egy iskolai osztályban, a hol vannak tekintetes, nagyságos, vagy éppen gróf urfiak, az osztály elsője, legyen bár paraszt zekében, mégis „első fiu” marad.

E feledékenység miatt, a mi újabb időben a falukon történt, nagyon hasonlít az Ábel esetéhez, levonva belőle a lelkiismereti furdalást.

A falu urai eleinte igazán csak irigykedtek egy kicsit a papra. Hogy esze s jelleme folytán a nép hallgatott rá és becsülte, hogy szebb a háza, nagyobb az asztagja és tisztességes uri háztartást visz és a fiait taníttatja, sőt még a leányait is férjhez adja. Irigykedtek, hogy élhetett. És az irigység, oh, az igen nagy ur! Azért, Kain agyonüti Ábelt. A pap a nyakunkra nő, emberek! Miből él a pap? És ki lett adva a jelszó: a pap az egyház vagyonát éli! Ekkor a kibocsátott jelszó értelmében, intézkedések történtek: a patronusok lejöttek a gyűlésbe, hogy szemmel tartsák a dolgokat és választottak kurátort, hogy az a papnak mindig ellentmondjon és semmit se tegyen. Magát a vádat demontálni sem kellett, mert nem volt hivatalos és nem volt bizonyítva, de a nép a hallgatást nem jellek vette, mert nem érti a számadásokat. Az első ütés, mit a pap személyének szántak, fogott.

Bitay Béla.

(Vége következik.)

Egy szerény kérés.

Az egyházi adózásról szóló törvényeink 371 §-a szóról-szóra ez: „Az egyházi év végén túl hármikébet hátrálékban maradt egyházi fizetések behajtását, köteles a presbyterium a következő év oly szakában eszközölni, melyben a nép a fizetés teljesítésére, a helyi viszonyok közt, leginkább képes.”

Nagyon jó lelkű embernek kellett lennie annak, a ki ezt a §-t alkotta, mert ez magyarul azt teszi: hogy az a kepefizető, a ki 1888 júliusában nem fizeti be a papjának a rozst és zabot, hát nyugodtan lehet 1889 aratásáig; mert előbb fizetni, nem tartozik. E szerint, aztán, ha a kovásznai papnak kepezői közül nem tetszik 150-nek fizetni 1888 júliusában, hát, a tiszteletes ur mit eszik 1889 júliusáig? S ha az 1888 januárban esedékes fát 1889 januárban kötelesek behozni; mert a tél, ha elmúlt, csak a

más télen „képes” a kepező a havasra menni fáért: s hát, aztán, egy évig mivel főz a tiszteletes asszony? Tiszteletteljes szerény kérésem tehát az, hogy minél előbb módosítsuk ezt a §-ust, mert ellenesetben a képes papok megfagyva és étlen hálnak meg, miután egy évig böjtölni s egy évig dideregni, nem bírják ki szegények, ha mindjárt az urnak szolgálai is.

Kovászna, nov. 8, 1888.

Benkő Gyula,
ref. lelkész

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, nov. 11

Elnökölt előbb dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, később főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Gyarmathy Miklós, Székely János, Sárkány Ferenc, Bihar Sándor, Nagy László, Deák József és Bodor Antal, titkár.

Az ülésen kívül elintézett és bejelentett ügyek közül felemlítjük, hogy Soltész-Nagy János, mint néhai hasonnevű rokonának végrendeleti végrehajtója, tudatva azt, hogy boldog emlékü rokona az alamori egyházközségünknek 2,000 frt. követelést hagyományozott: kérdést intézett a hagyomány átvételének ügyállására nézve; szebni egyházmegyénk esperese felhivatott a hagyaték tárgyalásáról jelentés-tételre, valamint Harmath Lajos, brassyói ügyvéd arról felvilágosítás nyújtásra, hogy miben áll Teleki József, szolgabírónak néhai hagyományozó által kölcsön adott azon 2,000 frt. követelés felhajtásának ügyállása, mely nevezett egyházközségünknek hagyományoztatván, annak felhajtásával megbízott? Esperes aa. tudatta, hogy a hagyaték átruházását a végrendeleti végrehajtó részéről az osztályterv beadásának késlekedése akadályozza. Az ügyállásáról végrendeleti végrehajtó értesített, fölkérte az osztálytervnek mielőbb való beadására s mivel fen nevezett ügyvéd a hozzá intézett felszólításra nem válaszolt s a fölterjesztésből az tűnik ki, hogy a hagyományozott követelés fölvétele veszélyben forog, záros határidő alatt felelet-tételre hivatott föl a megbízott ügyvéd.

A toplicai egyházközség részére papi belső telek szerzése végett Popescu Jánostól 2,600 frt. vételáron vásárolt szép épületes belső telekről szóló adás-vevési szerződvenyt dr. Gidófalvi István, közjegyző és buzgó hívünk kiállítván, helybehagyási záradékkal ellátott.

A fogarasi állami ménes-telep igazgatósága megküldi a m. kir. földmívelés, ipar és kereskedelmi miniszter ő nmlga által pocstelki leány-egyházközségünknek egy épületes belső-telek és hat hold külső haszonélvezetének adományozásáról kiállított közjegyzői okmányt: az adomány köszönet-nyilvánítás mellett elfogadtatott s annak kifejezése mellett, a helybehagyási záradékkal ellátandó okmány megküldetik.

Az o.-dellői előregedett tanító nyugalomba lépése megengedtetik, lakás nélkül, félfizetés élvezése mellett; s mivel a tanítói fizetés 165 frtot teszen, a választandó tanító javadalma azon időre, míg a nyugalmazott tanító

félfizetése is rendelkezésre bocsáttatik 100 frt. azután pedig 50 frt. államsegélyvel emeltetik: a felküldött díjlevél ily módosítással jóváhagyatik.

A magyar-nagy-zsombori egyházközség fölfejtve azt, hogy azon községben levő magyar tanköteles gyermekek népiskolai oktatása el van hanyagolva s bár az EMKE almásmenti fiókja iskolaház építésére 700 frt. és tanítói fizetésre évi 250 frt. segély megszavazására ajánlotta föl a választmánynak s illetőleg, a közgyűlésnek, mint nemzetiségileg fontos helyen népiskola felállítására, ez ideig segélyt nem nyert: kéri, hogy az építkezési-alapból iskolaház és paplak építésére kilátásba helyezett 1,200 frt. törlesztési kölcsön utalványoztassék ki. még pedig az egyháztagok szegénységére tekintettel, oly módon, hogy a törlesztési részletek fedeztessenek a központban kezelt pénz kamataiból. Esperesi úton felvilágosítás szerzetetik arról, hogy a pap helyettesíti-e a tanítói kötelességet; értesítettik arról, hogy az EMKE által megküldött kimutatásban azon egyházközségünk iskolája a segélyezendők sorába nem vétetett föl; s kiegészítések rendeltetnek el.

Az alsó-töközi egyházközség kéri, hogy az iskolaház fölépítésére megszavazott 720 frt. törlesztési-kölcsön emeltessék föl annyira, hogy a 952 frt. 40 kr. ily úton fedezhető legyen s felküldi a tervrajzot és költségszámítást, helybehagyás végett. A tankötelesek számához mérten, kisebb tanterem tervének elkészítése s költségszámításának megállapítása mondatik ki s e végre áttétetnek az ügyiratok műszaki előadó aához.

A ó-bretteyi egyházközség fölterjesztésére megengedettett, hogy az egyházközség évi pénztár maradványából 100 frttal ideiglenesen feljebb emeltessék a papi fizetés, rendszeres kiadása felett a határozathozatal azon időre halasztatván, midőn az egyházközség igazolja, hogy az egyeseknél levő alapítványi és kölcsön-tőkéit zálogjogilag szabályszerűen biztosította.

Titkár bemutatja az egyházkerület volt pénztárosa, ügyvéd és volt honvéd-tüzér főhadnagy, b. e. Bányai Vitális hagyatékának közjegyzői tárgyalása folytán megállapított egyezséget, mely szerint egyik legközelebbi vészerinti rokona, Láposi Polixena, volt Gólya Józsefné örökjogát megvásárló Kis Jakab 2,200 frttal kielégítette, az egyházkerület által előlegezett összeggel, melylyel szemben nevezett lemondott a végrendelet megsemmisítése ellen támasztott jogigényéről, az összes érdekeltek kötelezőleg elfogadták a vég- és pótvégrendeletet és a bíróságon kívül, előbb kötött egyezséget s ennek értelmében a kolozsvári kollegiumnak, mint örökösnek, jutand 1,800 frt. jótékony célú hagyománynyal terheltén, a trencséntéri emeletes ház, az egyházkerületnek, mint egyik hagyományosnak, a györgyfalvi utcai nagy gyümölcsös-kert három kis hazzal, egy szénafü és szántó, s a többi hagyományosnak a kijelölt vagyon, megterhelve az egyházkerület számára való követelésével s a Kis Jakab kielégítésére előlegezett összegből a kollegium része: 640 frttal és Láposi Róza urnó része: 1,240 frttal.

A jelentés jóváhagyó tudomásul vétetik. a számadási ügy befejezésére kinevezett bizottság, Szabó Ádám, volt számvevő kilépése folytán, újból alakítatik s felhivatik munkálatának lehető gyors befejezésére; az egyházkerületnek hagyományozott ingatlanok eladása kimondatott, azok megbecslésére s az eladás módzatai megállapítására az előmunkálatok iránt az intézkedések megtételek.

Főt. püspök aa. jelentést teszen azon hozott határozat végrehajtása érdekében tett intézkedésekről, melyekben kimondatott a gr. Teleki Miklós-féle belkirályutcai emeletes háznak 25,000 frton a theol. akadémia részére leendő megvétele, mely vételárból gr. Teleki Árvéd, eladó, 5,000 frtot ajánlott föl a theol. fakultás részére adományképpen, tudatja, hogy az adás-vevési szerződvény pontozat alakjában kiállított és aláíratott s miután nevezett eladó gróf a végrendelet hiteles másolatának bemutatása által igazolta azt, hogy a kérdéselt ház kizárólagos örökrésze s kötelezettséget vállalt arra, hogy egy év alatt a hagyatékot letárgyalva, az ingatlant maga nevére telekkönyveztetni, hogy a kiállítandó végleges szerződvény alapján az egyházkerületre legyen bekebelezhető, a vételár kifizettetett, az 5,000 frt. adomány beszámításával, 20,000 frt. összegben, első sorban a theol. fakultás 12,000 frtja fordítatván e célra, kiegészítetvén a közalap tőkéjéből, mely mint kölcsön terheli a theol. fakultás-alapot s annak most megvett ingatlanát. Gyarmathy Miklós, igazgató tanácsos, bár maga részéről is előnyösnek tartja a jelzett vásárt, felvilágosítást kér maga megnyugtatása végett arról: hogy alkotmányunk értelmében, jogosult-e az Igazgató-Tanács ily vásár-ügyletbe bocsátkozni, a ker. közgyűlés jóváhagyása előtt? Főt. püspök aa. hivatkozva az 1876 évi egyházkerületi közgyűlés 37. szám alatt kelt határozatára, melyben a közgyűlés helyesléssel fogadta azon törekvését, hogy egy Kolozsvártt felállítandó theol. fakultás javára alapítványokat s illetőleg, adományokat gyűjt s jövőre is megadta a felhatalmazást s ennek folytán több alapítványt be is jelentett, többek között, a kolozsvári egyházközség azon adományát, melyben a most megvásárolt ház-as-telek hátulsó részével szomszédos belső telket e célra felajánlotta, most gr. Teleki Árvéd, nemes szív főúri bőkezűségével tett adományát hálás szívvvel fogadta és fogadhatta s miután a ház-as-telek megvételére éppen a theol. fakultás tőkéje fordítatik s ez által előnyös és biztos elhelyezést nyere, az egyházkerület közpénze csak annyiban érintetik, hogy a vételárból a theol. fakultás-alapból ki nem fizettetett rész azzal pótoltatott, de mert ezen kölcsön több, mint kétszeres értékű ingatlan által biztosítva van s a megvásárolt ingatlan jövedelméből nem csak a kamat, de évi tekintélyes törlesztési rész is fedezve van: alkotmányunk értelmében járt el Igazgató-Tanácsunk. Önkint értetik, hogy a szerződési pontozat, jóváhagyás végett, a ker. közgyűléshez fog terjesztetni.

A felszólaló a felvilágosítást tudomásul veszi, az Igazgató-Tanács az utalványokat kiadja, alapítványt tevő gróf urnak meleg köszönetet szavaz s az ügy-

ről jelentést tesz az egyházkerületi közgyűléshez, a szerződvény jóváhagyása végett.

Főt. püspök aa előterjesztésére a beszercei egyházköztség körlelkességgé alakíttatik, a díjlevelileg megállapított 859 frt 19 kr papi javadalom fele részét nyugalmazott lelkész élvezetébe hagyva, 100 frt rendkívüli segélylyel együtt, 529 frt. 10 kr. összegben kiutaltatik, a hason felerész 150 frt központi segélylyel emelve, a kinevezendő körlelkész fizetésére utaltatik azon időre, a míg a nyugalmazott élvezendi a felerész fizetést, a szászcegi anyaegyházhoz ujan beosztott egyházat gondozásáért átutaltatik árokalyi patronus gr. Bethlen Béla aa. által megajánlott évi 40 frt. javadalom. A körlelkészi állomás betöltésére a pályázat közzétételik.

B. A.

Egyházkerületi közgyűlésünk

Szeptember 29 – Október 2 napján.

Hatodik ülés október 2. d. e.

(Vége.)

A titkár olvassa az Igazg. Tanács előterjesztését, melyben kéri, hogy egyik irnokának, ki az igazgatói és kiadói címet már megnyerte, fizetése 100 frttal javíttassék.

Szabó Samu Nem szavazok meg semmi fizetés-emelést, mert nem látom szükségét.

Szász Domokos Arra kérem a közgyűlést, méltóztassék, e csekélységet megszavazni, mert biztosíthatom arról, hogy a szóban forgó egyén, a maga hivatása körében, egyik legbuzgóbb szolgálója Igazg. Tanácsunknak és központi közgazgatásunk kiterjedettsége folytán vállaira nagyon sok kötelesség nehezu. E csekély jutalomban való részesítése teljesen indokolt. Különben is, a költségvetés fedezi ezt a szükségletet.

Az elnök határozatképpen kimondja, hogy a közgyűlés az Igazg. Tanács javaslatát elfogadja.

Az évi költségvetés átvizsgálására és előterjesztésére kiküldött bizottság jelentése alapján, a közgyűlés elfogadja az Igazg. Tanács költség-előirányzatát, beillesztvén az éppen megszavazott 100 frtnyi fizetés-pótlást is.

Tárgysorozat rendjén, az egyházkerületi pénztár megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése, mely szerint a pénztári kezelést teljes rendben találta, jóváhagyó tudásul vétetik.

A királyhágón-túli testvér-egyházkerületek mult évi közgyűlési jegyzőkönyveinek átvizsgálására kiküldött bizottság jelentvén, hogy e jegyzőkönyvekben oly határozatok nem foglaltatnak, a melyek egyházkerületünket különösbben érdekelnék: a közgyűlés e jelentést tudásul veszi.

A titkár olvassa az áll. Igazg. Tanács évi működéséről szóló jelentés átvizsgálására és vélemény-előterjesztésére kiküldött bizottság jelentését, mely egyfelől méltó elismerést és meleg köszönetet kíván az Igazg. Tanácsnak buzgó, sikeres és körültekintő eljárásaiért szavaztatni; másfelől pedig, a tett intézkedések helybehagyását és a kért felhatalmazások

megadását ajánlja: az elnök kijelenti, hogy a közgyűlés a bizottság előterjesztését egész terjedelmében magáévá teszi.

Tárgysorozat rendjén, elintézés alá kerül az Igazg. Tanács ügykezelésének megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése, mely szerint az ügykezelés teljes rendben folyt, a bizottság pedig javasolja, hogy az Igazg. Tanács leveltárának régi filerális rendszere alakíttassék át a csomós-rendszer formái szerint. A közgyűlés a jelentést megnyugvással veszi tudásul, a bizottság javaslatát pedig átteszi az Igazg. Tanácshoz, megfontolás és jelentés-tétel végett.

Az indítványok, kérelmek és sérelmi ügyek véleményes előterjesztésére kiküldött bizottságok jelentései sorban letárgyalatnak, elfogadtatnak; az egyetlen sérelmes ügy pedig, mely egy peres kérdésnek, az Igazg. Tanácstól a közgyűlés kezébe leendő áttételét kérte: elintézés végett áttételik az Igazg. Tanácshoz.

Elnök, konstatálván, hogy a kitűzött tárgysorozat teljesen elintéztetett; a jövő évi közgyűlés helyéül és idejéül, külön indítvány nem tétetvén, Kolozsvár városát és a következő ősznek, az Igazg. Tanácssal egyetértve, az elnök által megállapítandó alkalmas időszakát proponálja A közgyűlés magáévá teszi az elnök javaslatát.

Elnök az ülést 10 percre felfüggesztvén, majd ismét megnyitván, a lefolyt ülés jegyzőkönyve hitelesítettik.

Elnök: Isten segedelmével, a tárgysorozatban levő tárgyak el vannak látva. Ha visszagondolok a hangyaszorgalommal eltöltött néhány napra, úgy találok, hogy a tisztelt egyházkerületi közgyűlés bölcsessége most is oly határozatokat hozott, melyek, ha keresztül lesznek vive, áldások lesznek az egyházkerület ügyeire nézve. Most, a midőn az egyházkerület mélyen tisztelt tagjai a teljesített kötelesség tudatával térnek haza, nem tehetem, hogy elismerő szavakban ne adjak kifejezést őszinte érzelmeimnek. Különösen igen tisztelt barátom és főgondnok-társam és az egyházkerületi közgyűlésnek minden tagja, fogadja hálás köszönetemet, kérve a korommal járó gyöngeségemért szives elnézésüket. És ezzel az erdélyrészi evangyeliom szerint reformált egyházkerületi idei közgyűlést bezárom. (Éljenezés.)

Szász Domokos, püspök: A mélt. elnök ur egyházkerületi közgyűléstünket bezáró szavaival én is visszapillantok a munka végzésére és midőn visszapillantok, szívemet az édes megnyugvásnak érzete hatja át, tölti be; mert a most bezáruló kerületi közgyűlés, legmélyebb meggyőződés szerint, nagy, nemes, jó munkát végzett, a melynek áldások következményei egyházkerületünk beléletében, isten segedelmével, bizonynyal sok irányban nyilatkozni fognak. Legyen a segedelemért áldott az áldások adója, a jóságos isten, kihez nem hiába emelkedett vala föl mindnyájunk szívéből az esdeklő fohász, midőn egybegyűltünk, hogy közölje velünk világosságának, szeretetének, segedelmének lelkét, midőn az ő szent dolgai felett tanácsot tartunk. Imádságunkat az isten meghallgatta és minket megvilágosítva, munkánk édes örömeivel töltötte be szívünket. Ez nem is lehetett másképp, mert hiszen, az isten a jóra irányzott törekvést mindig megsegíti és megáldja és jól esik nekem, kijelentem, hogy az áldott jó szellem, mely a mi kerületi közgyűlésünknek tanács-

kozásait most is átlengi, annak a sikernek, annak az eredménynek főtényezője, főforrása, a melyért mindig küzdöttünk és mindig küzdeni fogunk s a mely isten jóságának most is legnagyobb bizonyítékául szolgált. De nem is lehetett az máskint, mert hiszen, azon áldott jó szellemet, mely a mi kerületi közgyűlésünk tanácskozásait átlengi, mely a vélemények szabad nyilvánítását nem zárja ki, sőt annak kiegészítője, ezen áldott jó szellemet sorainkban, soraink élén első sorban azon férfaktól nyerjük, a kik előttünk e tekintetben nemes példaadással tündökölték; azon férfaktól nyerjük, a kik egyházkerületünk világi főgondnokainak diszkrét sorából, e közgyűlés folyamán egymást felváltva, bölcs körültekintéssel, nemes odaadással teljesítették magas rendű és mindnyájuknak javát célzó működését és a bölcs munkálkodást vezérelték. A kegyelmes

isten méltóságos br. Bánffy Dezsőben, a ki tőlünk már eltávozott és méltóságodban, a kit nyomában az elnöki székre, ezen magas állásra, elhívott, ezen jó szellemnek mintegy élő megszemélyesítőjéül küldött mi hozzánk és itt láttuk méltóságokban az értelem világosságát, az anyaszentegyház iránti szeretetnek szent lelkét, mintegy közöttünk megjelenve. Meg vagyok győződve, hogy a főtiszteletű kerületi közgyűlésnek, kivétel nélkül, minden egyes tagja szívének legőszintébb ohajtásának adok kifejezést, midőn méltóságoknak e nemes, buzgó odaadásukért őszinte hálás köszönetemet nyilvánítom, és midőn az élet hatalmas urát, a jóságos istent, buzgó szívvel kérem, hogy méltóságokat egyházkerületünk világi férfainak élén, a mi bölcs vezéreinket sokáig tartsa meg, szentelje és áldja meg! (Hosszszan tartó éljenzés. A közgyűlés tagjai szívélyes búcsút vesznek egymástól.)

T Á R C A.

Köny-ismertetés.

(Magyar Kalliope. 202 egy, két és három szólamu egyházi és világi énekek szemelvényes gyűjteménye. Közepiskolai s magánhasználatra szerkesztették Deák Gerő ev. ref. Kún-tanodai r. tanár és Makai Jenő ev. ref. kántortanító.)

Midőn e lapok t. olvasóinak röviden be akarjuk mutatni a fönnebbi cím alatt megjelent dalgyűjteményt, hangsúlyozni kívánjuk, hogy az kiválóan a gymnasiumi énektanítás követelményeinek szem előtt tartásával íratott. Tudvalevő dolog, hogy az egyetemes konventünk által kiadott tanterv, mely összes gymnasiumainkban érvényben van, a szorosabb értelemben vett tudományos tárgyaknak mind beosztására, mind óraszámára nézve, lényegtelen eltéréseket tartalmaz az állami hasonló tantervtől. Lényegesebb eltérés a művészeti tárgyaknál van, a mennyiben az ének a kötelezett tárgyak közé van fölvéve. Ez eltérés eléggé meg van okolva már azon fontos szerep által is, melylyel az éneklés a protestáns istentiszteletben bir örömmel fogadhatjuk, másfelől azért is, mivel korunk egyoldalú intellektualis növelésével szemben, az orvosszert csakis a testi és kedélyi nevelés nagyobb mérvű felkarolásában találhatjuk föl. S hogy a tanterv szerkesztőinek csakugyan ezen magas célok lebegtek szemei előtt, arra nézve elég lesz azon tételt idéznünk, mely a tanítás célját következőkép határozza meg: „A hangszerv fejlesztése és gyakorlása, a zenei érzék és ízlés finomítása, a vallásos buzgóság ébresztése, a kedély nemesítése. Elemi ismeretek az ének elméletéből. Az istentiszteletben használatni szokott zsoltárok és dicséretes s ezek mellett, a népies és nemzeti dalok éneklése.“

Az énektanítónak e célok elérésére eddig csupán Bartalus J. vezérkönyve, gyakorlatul pedig különböző dalgyűjtemények állottak rendelkezésre, melyek nem a fönnebbi cél szem előtt tartásával voltak szerkesztve, s éppen ezért, az énektanítónak különböző füzetekből kellett a tanulókkal összeválogatni a többé-kevésbé alkalmas darabokat. Ez eljárás alkalmatlan úgy a tanítóra, mint a tanulókra nézve, s ezenkívül nem csekély fölösleges költséget ró a tanulókra.

E hiányon van hivatva segíteni a Deák Gerő és Makai Jenő által szerkesztett dalgyűjtemény, mely összesen 202 egyházi és világi dal szövegét és dallamát foglalja magában, részint egy, részint két, részint pedig három szólamra.

A gyűjtemény két részre oszlik: az első rész egyházi, a második pedig világi énekeket tartalmaz. Tájékoztulás az alábbiakban vázlatosan felsoroljuk mindkettőnek tartalmát.

Az 1—16. számok az istentiszteleteinknél leggyakrabban használt dicséretes dallamait tartalmazzák, többnyire egyes, vagy kettős szólamban. A 17—34. számok a zsoltárok gyöngyeit foglalják magukban. A 35—44. számok alatt „chrálok és imák“ foglaltatnak, köztük Luther „Erős várunk nekünk az isten“ kardala, imák Weber, Kreutzer és Verdítől, továbbá alkalmi énekek iskolai év elején és végén, s iskolai alkalmakra. A 45—51. számok tometési és gyászénekeket tartalmaznak.

Az 52. számmal kezdődik a gyűjtemény 2-ik része, mely 52—66. számok alatt nemzeti dalokat tartalmaz. 67—190. szemelvényeket legkedveltebb népdalainkból s néhány idegen népdalt is, 191—198. bordalokat. 199—202. indulókat. A nemzeti dalok közt van „Szózat“, „Hymnusz“, Petőfi „Honfidal“-a, s a kiválóbb külföldi néphymnusok. Nevezetesen az osztrák, lengyel néphymnusok. A Rajna öre — Wacht am Rhein — angol néphymnus, Mar-seillaise. Föl van véve ifj. Szotyori Nagy Károly „Magyar király hymnus“-a is, melynek rithmusa tagadhatatlanul magyaros, lendület azonban kevés van benne, s általánosabb elterjedésre, nézetünk szerint, alig számíthat. Külön kell hogy megemlítsük Mihályi Károly volt nagyenyedi tanárnak, ki zenei téren is magas műveltséggel bir, pár dalát, valamint Bedő József kevésbé ismert dalköltőnek széles körben elterjedt néhány dalát, melyek bizonyára csak emelik a gyűjtemény értékét.

A népdalok nagy számát, úgy hisszük, eléggé megokolja azoknak közkedveltsége, a nagy választék, mely szerzők rendelkezésére állott, valamint az üdítő hatás, melyet azok a fogékony gyermekkedélyre gyakorolnak. A népdalok szövegét illetőleg szerzők a bevett gyakorlattól eltérnek, anynyiban, a mennyiben valamennyi népdalt az eredeti, s nem

az iskolák számára gyártott kétes aesthetikai becsű szövegekkel adják. E kérdés a külföld paedagogiai irodalmában is legalább vitás, s szerzők az előszóban kellőleg okát adják eljárásuknak. Ha figyelembe vesszük, hogy szerzők gymnasiumi s így némileg érettebb ifjuság számára szerkesztették e gyűjteményt, valóban, a magunk részéről sem látjuk okát annak, hogy miért kellene egy Petőfi, Tompa, Tóth Kálmán stb. örökszép költeményei, avagy a népkedély alkotta üde vadvirágok helyébe értéktelen gyomot adni az ifjuság kezébe? A népdalok közé van fölvéve Arany János pár évvel ezelőtt megjelent dalgyűjteményéből a „Csokonai“ című is.

A második rész dalai már csaknem kizárólag kettős és hármasszólamban vannak írva.

A füzet a hazai ilyenmü gyűjteményeknél szokatlan csinnal és izléssel van kiállítva. Sajnálni lehetne, ha szerzőknek azért kellett a gyűjteményt Bécsben nyomatniok, mert hazai cégek hasonló kiállításra hasonló árért nem vállalkoztak volna. Úgy a hangjegyek, valamint a szöveg — a menyire áttekinthettük — hibátlanok, s ha ehhez az 1 frtnyi csekély árt vesszük, valóban elmondhatjuk, hogy szerzők nem anyagi jutalomért, hanem úgyszeretből dolgoztak.

n.

Papi értekezéslet.

Természetesen, a „Papi Értekezéslet“ és esetleg az Egyházmegyei gyűlések, Egyházm. tanácsok megtartása arra való, hogy ezekről mi a vidéki lapokból vegyünk tudomást. Tehát, mint az egyházkerület organuma, sántikáljunk nagy lassan és az illető vidéknek tállaljuk fel még egyszer a fölmelegített levest. Hát, jól van, ime, adjuk a „Székely Nemzet“ után a következő tudósítást.

A sepsii ev. ref. egyházmegye papsága, a Mikó tavodában, Kis Albert, illyefalvi ev. ref. pap elnökle alatt, ma tartotta meg rendes őszi értekezésletét. Az egyházmegye papsága csaknem teljes számmal vett részt az értekezésleten.

Az elnök meleg hangú megnyitó-beszéde után, Zágonyi Pál, mint az egyházmegye közügyigazgatója és számvevője, olvasott fel egy, a fennálló törvényekre alapított, a gyakorlati élet tapasztalataiból meritett és minden ízében talpraesett értekezésletet, az egyházi számadások összeállításáról és az egyházi vagyon kezeléséről és ellenőrzéséről. A szakértelemmel összeállított és életre való javaslatokkal kibővített értekezésletet a jelen levő tagok nagy figyelemmel hallgatták végig. A javaslatok fölött élénk, tárgyilagos vita fejlődött ki, és az elvi megállapodások a gyakorlati fogatosítás végett az illetékes hatóságok, az egyházmegyei tanács, illetőleg, az egyházmegyei közgyűlés elébe fognak terjesztetni.

Második felolvasó Kis Albert, elnök volt, ki a papi hivatal elméleti teréről választá felolvasásának tárgyát, a „Mancherlei Gaben und ein Geist“ című egyházi folyóirat nyomán arról értekezett, hogy a történelmi példákat miként lehet és szabad az egyházi szónoklat keretébe belevonni.

Az idézett forrás nyomán, értekező éles belátással jellelte meg azon határvonalakat, melyek közt a történelmi példákat az egyházi szónoklat szűk és diskrét keretébe hatásonosan lehet belevonni, a bibliai, általános egyházi és polgári történelemből. A tanulságos felolvasást az értekezéslet nagy figyelemmel kísérte és az értekező éljenzésével hálálta meg.

„Az idő előrehaladván“, lón apostolok oszlása, mert nem csak az igével él az ember, hanem a Nagy József kosztjával is.

Ebéd után, Benedek Árpád, szent-királyi ifju lelkész olvasott fel egy szép, emelkedett hangú kereszteselési agendát, első-szülött kereszteselési felett Az ifju hévvel írott beszéd bírálatra kiadatott Józsa Sándornak.

Végül, az egyházmegyei könyvtár ügyében Vén Mihály, mint bizottsági elnök terjesztett elő tüzetes javaslatot. A javaslat előterjesztője és a vezetése alatt álló bizottság megbízott, hogy a közelebb tartandó értekezéslet alkalmával a javaslat szellemében módosított alapszabály-tervezetet nyújtson be.

„A jó pap holtig tanul“, azt mondja a közmondás. A mai értekezésleten tanulhattak és tanultak is a jó papok, hogy terhes, de szép hivatásuknak miként felelhetnek meg. (Az is a hivatáshoz tartozik, hogy gyors tudósítást küldjenek a „Prot. Közlöny“-nek. Szerk.)

KÜLÖNFÉLÉK.

== Templom-szentelés volt Szamosfalván, folyó hó 11-én. Fájdalommal kell bevallanunk, sőt Erdély fővárosának, Kolozsvárnak, szégyenére: hogy itt közvetlen közéletben, alig egy félórai távulságra, Szamosfalva is azon községek közé tartozik, melyek elvesztették magyar-jellegüket. Ne keressük az okokat, ne hibáztassunk senkit, hanem felismervén a bajt, vállalva, igaz buzgósággal, még áldozatokkal is, munkáljon közre minden tényező, hogy a szégyenletes helyzet előnyösen megváltozzék az által, hogy a még létező parányi magyarságot megtartsuk a nemzetnek. Szász Domokos, püspök aa. jó példával ment előre. holott az ev. ref. egyházat újból szerveztette, rozszant iskoláját és kisdéd, de a szükségnek megfelelő templomát restauráltatta, a leány-egyházat anya-egyházzá emelvén, pap-tanítót állított be és folyó hó 11-én délelőtt immár megtörtént a fölszentelés és a lelkipásztor beavatása, Székely Árpád személyében. A szertartást a püspök személyesen végezte, melyben részt vett a helybeli pap és lapunk szerkesztője is, mint esperes, kinek Kolozsváron kívül, immár van még ez egy ekklesiája. Hogy részt vettek a megye, az Igazg. Tanács, Kolozsvárról igen sokan e szép ünnepeylen; hogy volt lakoma, szives vendéglátás, öröm és lelkesedés; hogy vallás-különbég nélkül együtt volt az egész ott-helyi magyarság azt fölemlíteni, tán felesleges. De kötelességünk, megemlékezni az egyház buzgó gondnokáról, Paál Gyula úrról, ki fáradhatatlanságának és önzetlenségének tiszteletre méltó jelét adta eddig és fogja adni ezután is, hogy a szép kezdet megfelelően a hozzá csatolt reményeknek. Dicsérettel emlékezünk meg kolozsvári építész, Horváth Lajos úrról, ki tisztán a célt tartotta szeméi előtt és anyagi haszonra bizony nem számíthatott. Ha még megemlékezünk, hogy ifju lelkipásztor-társunk már első föllépésével jelét adta hivatottságának, megnyerve mindenki őszinte szeretetét: ama bizonyos reménységgel tekintünk ez új egyházunk jövendője elé, hogy meg fogja valósítani a hozzá kötött várakozásokat és lesz gyarapodó vára az egyházas és nemzeti életnek. Adja Isten, hogy úgy legyen!

== Helybeli fötanodánkban is szép innepély folyt le ugyancsak e hó 11-én délelőtt. Folyó évi közgyűlésünkön a class. philologiai tanszékre megválasztott ifju tanár, Ba-

logh Károly aa. foglalta el székét ünnepélyesen. Ki, mint segédtanár, már évek során át adta jelét buzgóságának, hivatottságának és megnyerte tanítványai szeretetét, tanár-társai becslését: kétségen kívül, ezután is meg fogja mutatni és büszkeségének fogja tartani, hogy méltó oszlopa lesz a kolozsvári virágzó főtanodának és hű munkása, profétája a klasszikus miveltségnek, mely mindig forrása marad a szépek és magaszosnak. Fogadja, szép pályáján, őszinte szerencse-kívánatunkat!

= Magántanári próba-előadás. Józsa Zsigmond, theol. akadémiánknak egykori kitűnő növendéke, a ki külföldi egyeteméről a nyár elején tért vissza körünkbe, jelen év őszén pedig a theol. akadémia tanárkara és az egyházkerületi vizsgáló-bizottság előtt az ó-szövetségi biblia-magyarázathól és történelemből a magántanári vizsgálatot kitűnő sikerrel tette le s egyházkerületi közgyűlésünktől a „venia docendit” egyhangulag nyerte meg: magántanári vizsgálatának zárkövét a múlt hét keddjén tette le. E napon tartotta meg próba-előadását e tétel fölött: „A Jézus korában szereplő különböző zsidó felekezetek és Jézusnak azokhoz való viszonya” A theol. tanár-kar, a főiskolai és képezdei igazgató, tanítói kar, a theologiai ifjuság és a képezdei növendékek sereglettek össze, hallgatni főiskolánk s akadémiánk egykori kitűnő növendékét. Valódi szellemi élvezettel hallgattuk a világos, magvas, alapos készütségről tanuskodó, szabatos előadást. Azon édes meggyőződéssel oszlottunk el, hogy ifju barátunkban akadémiánk egy kitűnő erő, egyházkerületünk avatott harcost nyert. Azóta szorgalmasan tartja előadásait az új-szövetségi irodalom-történetből, héber biblia-magyarázathól és héber nyelvtanból. Kisérje működését áldás, siker! Tartsa meg az isten akadémiánk büszkeségére, egyházkerületünk dicsőségének emelésére sokáig.

= Felhívás és kérelem. Tisztelettel kérem föl mindazokat, kik az Ördögkút-vidéki ev. ref. egyházkör keblbi tanácsa által, az Ördögkúton építendő templom javára leendő gyűjtés céljából hozzájuk küldött gyűjtő-íveket elfogadni és megtartani sziveskedtek: méltóztassanak a gyűjtő-íveket és a begyűlt kegyes adományokat legkésőbb folyó évi december hó 10-éig lelkészi hivatalomhoz (Ördögkút, Szilágyim.) beküldeni. Ördögkút, 1888. november 9-én. É. Ujvári István, körlelkész.

= A Protestáns Irodalmi Társaság ideiglenes végrehajló bizottsága, folyó hó 18-án, d. e. 11 órakor, Budapesten, Calvin-tér, 7 szám, I. emeletén ülést tart. Budapest, 1888. nov. 8. Az elnökség megbízásából: Zsilinszky Mihály, ideigl. jegyző.

= Papválasztás. A nagy-szebeni egyházmegyébe kebelezett mikeszási egyházközség f. hó 4-én választotta meg szép reményekre jogosító ifju lelkészét, Teleki Zsigmondot. A megválasztott ifju, mint a s.-szent-györgyi Mikó tanoda tanító-testületének egyik tagja, rövid idei alkalmazása óta is közelismeréssel felelt meg hivatásának. Új állomásán, az idegen ajkuak által egészen elszigetelt kis községben, nehéz, de szép munka várakozik a megválasztott ifju lelkészre.

= A nagy-kapusi papi állomásra pályázók kijelölése e folyó hó 5-én történt meg. Folyamodott 11 egyén s

kijelöltetett 7 név szerint: Régeni Ferenc, m.-bikali Biró András, daróci; Bari Zsigmond, körösfői; Kósa Károly, szatmari; Bornemisza Károly, al-járai pap; Benedek Károly, nyenyedi és Szabó Lajos, sepsi-szt.-györgyi segéd-pap. A mi tudásunk és véleményünk szerint, mindnyájan méltók voltak a kijelölésre. A n.-kapusi szép egyháznak nehéz lesz a választás; de bármelyiket választja a d. rék lelkipásztort fog nyerni.

= Nemes szívre valló alapítványt tett özv. Csiky Ferencné, szül. Korbuly Ilona urnő, boldogult férje, Csiky Ferenc emlékére a galambodi ev. ref. egyházközség iskolájánál. Ugyanis, 200 frtot tett le központi kezelés alá oly célból, hogy annak kamataiból a galambodi ev. ref. iskolába járó szegény sorsu gyermekek tankönyvekkel és taneszközökkel segélyeztessenek, felekezeti különbség nélkül. Isten áldása lebegjen a népnevelés fontos ügyét előmozdító nemes szívü urnő élete felett!

= Kulifay Lajos koporsója felett tartott imát és beszédet, melyet 1888, november 5-én tartott Szalay József, lelkész, az egyháztanács temploma építésére kiadta. Ára 20 kr. Megrendelhető Mangold könyvkereskedőnél, N.-Becskeken.

= Ferenc József, unitárius püspök úr, csakugyan felelt Celder Márton „Nyilt levelére”. A püspök úr személye és állása iránti tekintet, meg az, hogy mi a „Nyilt levelnek” csak egy pár sorát közöltük, eltilt attól, hogy ez áldatlan ügyben megtegyük refleksióinkat. Kapunk mi arra más alkalmat, keresetlenül is. Egyszerűen arra szorítkozunk, hogy miután a püspök úr egyenesen felszólított arra, hogy feleletének a hodosi ügyre vonatkozó részét közöljük, hát, ime, teljesítjük kívánságát, azon kijelentéssel, hogy eszünk ágába sincs, meg nem nyugodni a püspök úr nyilatkozatában, bár a történelem arra tanít, hogy egészen más a „hivatalos okmány és egészen más a nem-hivatalos cselekedet.” Ime, itt következik a részlet, melyet közölni tartozunk: „A mi már budapesti lelkészünk t. Derzsi Károly úrnak ama k. hodosi emberek áttérítési ügyében követett eljárását illeti, a mint erről nevezett lelkészünktől kért felvilágosítás s ezzel együtt bemutatott hivatalos iratokból meggyőződtem, a tényállás következő Igaz, hogy kilépésükre nem fogadta el az illető ref. lelkész úr jelentését s azt kívánta, hogy ők maguk jelentkezzenek. De hogy mi módon? Erre nézve legyen szabad ez ügyben f. évi szept. 28-ról 260. sz. a tett átíratából a következőket idéznem: „sziveskedjék, az illetőknek tudtára adni, hogy irjanak hozzám, felfejtve, hogy ez s meg ez okból stb ki- vagy is visszatérni kívánnak s miután a távolság és anyagi viszonyaik miatt a törvénynek eleget nem tehetnek, kérik, hogy e nyilatkozatukat így is vegyem — kivételesen tudásul s az elbocsátó bizonyítványt hozzájuk küldjem el. Nagyon helyes lesz, ha Nt-séged e kérvényt a személyazonosság biztosítása tekintetéből hitelesíti, vagyis aláírja s pecsétjével ellátja. Erre én kiadom az elbocsátót, ők is célt érnek s remélem az én méltányosságom is elismertetik.” Azt hiszem, hogy ezt a dolgot egészen más színben tünteti fel, mint a hogy azt Celder úr előadni sziveskedett. Nem is kívánom, a kettő közötti különbséget feltüntetni. A

ki akarja, megérti s belátja, hogy a kérdéses egyének teljességgel nem zárattak el attól, hogy személyes jelentkezés nélkül is vissza ne térhessenek a ref. egyházba s eddig, ha akartak, vissza is térhettek."

Hálás köszönet és nyilvános beszámoló.

A nagy-szebeni ev. ref. egyházközségnek f. 1888. év szeptember 9-én tartott közgyűlése hálással megköszöni mindazon t. urhölgyeknek és uraknak becses közreműködését, a melyvel előmozdították a nagy-szebeni ev. ref. egyházközség által f. 1888 év április 2-án rendezett hangversennyel és sorsjátékkal egybekötött táncmulatság sikerét.

1. A fent megnevezett sorsjátékokhoz tárgyakat ajándékoztak: Radák Ádám báró, Mike Berta. Konrád Jenő dr., Miklós Nelli, Mórítz Sándorné, Bene Róbertné, Gröber Béláné, Jánosi Sándor és neje, Naum Nasztáné, Vásárhelyi Jánosné, Ormai Sándor, Kún Albert, Nánássy Boldizsárné, Szilassy Ferencné, Nickel Johanna, Strassner Adolf, Horváth Miklós, Horváth Miklós, Kádbebó Mihály, Kádbebó Péter, H. K. N. N. Tóth Imre, Székely István, dr. Schvarc József, dr. Nagy Albertné, Szánthó Mihály, Brauner Ferencné, Stemmer Olivérné, Bodrogi Sámuelné, Békéssy Márkné, Ambrosius Ernest, László István, Pankiewicz Gyula, Szábel Berta, Cebecauer János, Bogáts Bertalané, özv. Sándor Józsefné, özv. Bachmayer Frigyesné, Hayek Alajosné, Péchy Lajosné, Jóvián Jánosné, Tunyogi Cs. Ferencné, Mospanek Kamilla, Krauss Gabriella, Groisz Jakabné, Kuthy Lajos, Gidófalvy Kázmérné, Zeitler Mártonné, Röslerné, Ferency Istvánné, Neurierer Hanna, Herepei Ödönné, Andrassy Károlyné, Bácsa Ferenc, Palcer Károlyné, Cseh Lajosné, Uzonyi Sándor, dr. Vén Andrásné, Tóthi-Szabó Sándorné, Gedeon János, Gerzsenyi György, Tittel Zsigmond, N. N. Mike Kálmán, Kvankay János, Kese Sándorné, Barabás Mihály, Pruner Zsuzsa, Botár Antal, Bokody Imre, Szöllősy Albertné, Kardos Kálmáné, Wasiliky Antal, Rosenthal Károly Babos József, Hazelbauer Jánosné, Hoppe Károly, Zakowszky Károly, Fodor Lajos, Pozsgay Sándorné, Tándory Ignác, Theil T. Károly, Mihály Dezsőné, Rieger Andrásné, Dancinger N. Papházy N. Haering Ede, dr. Boros Gáborné, dr. König Henrikné, Hosszu Gyuláné, özv. Schopf Adolné, csik-toplicai Lázár Elemer, Schopf Lajos, G. Csongrádi Kálmáné, Roeper János, Schopf Kálmáné, gróf Bethlen Kálmáné, gróf Bethlen Kálmán, Dániel Márton, Glaser Károlyné, Bodilla Jánosné, Belmont Rezső, Felter Johanna, Szaláncz Lászlóné, Szekuláné, Borosnyói Lajosné, Gertner S. Rubinstein Simon, Horváth Zsuzsa, Péchy Helén, Tóth Endre, Ördöglné, Rosenblum L. Klärmann Helena, dr. Balázs Ferencné, Moldován Károly, Rosenthal Julia, Máthé Gergelyné, dr. Nemes Jánosné, Szentmiklós, Neuman Lajos, Lówy Natália, Krasowszky Rudolf, Taubler Józsefné, Dobay Antalné, Datky Vilma, Bod Péter, Tóth Károly, N. N. Putnok Miklós, Kulcsár Sándor, Elischer Józsefné, Gölner Károlyné, özv. Mezei Istvánné, Butyka Lajosné, Cseh Lajosné, Benedek Antalné, Mangezius Maiild, Benedek Kálmán, Bokk Ernő, Domm, Titkos Lizi, Novarra Antal, Kovács Ferencné, Vámszer József, Győry Ignác, Persz Jolán, Persz Katinka, N. N. Kivoni Borbala, Campa Gusztáv, Wurmbauer Emilia, Mayer Elemérné, dr. Tiltsch Jenő, Farkas Mariska, Török Aida, Sylvester Ilona, Szakács Károly, Némethy Mihályné, Gedeon Jánosné, Jelinek Rezső, Kvanka Lujza, Ludwig Ferencné, Felter Moric, Bicskeyné, Neurierer Peregyn, Moravec Ferenc, Zakowszky Károly, Rosenblum Julia, Fink Lajosné, Krigovszky Gáspár, Farkas Sándorné, Török Andrásné, Vas Ferdinánd, Glaser Károlyné, dr. Moga Anna, Heinz Gusztáv, Morser Vilmos, Berger Jó-

zsef, Borosnyói L. Béla, dr. Szócs Sándorné, Szalay Ferencné, Torday Jánosné, Hanutschel Emmánuelné, Gedeon Márton, Nuridsán Antalné, dr. Werner Jánosné, Balrich Mórné, Kobárh Józsefné, Geyer Emilia, Fülöp Vilma, Fúzi Dénezsné, Dimitrovics Ferencné, Makovicska Ottóné, Roska Péter, Pulkáné, Huber Laura, Joós Elek, Neurierer Lujza, Neurierer Johanna, Székula Ákos, Noszkó Imre, Noszkó Amália, Zágoni Gábor, Tóth Károlyné, Tóth Etelke, Vass Lujza, Boér Ferenc Szentkirályi Géza, id. Campa Gusztáv, Boldizsár Jánosné, Longhi Irma, Lubynszky Emilia, Moser Károlyné, Kovács Jánosné, Szentpéteri József, Baka Elekné, Makray Lőrincné, Barcsay Károly, Signorinó János, A Heberlein család, Dezső B. Antal, gróf Bethlen András, Hazay Ferencné, Székely Károly, Galgócy Józsefné, Keresztes Pálné, Nehéz Vilma, Kovács Ferencné, Filts Julia, Konrád Ilona, özv. Csehy Sándorné, Feeba Gizella, N. N. Veress Ignác. Adományoztak összesen: 636 drb. tárgyat.

(Vége következik.)

Hivatalos rész.

1577 1888.

KÖRRENDELET.

az összes anyakönyv-vezető lelkészekhez.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ő nagyméltóságának f. évi 9733—1888. sz. a. kelt s hozzám intézett átirata folytán, tekintettel a katonai s népfelkelti nyilvántartás céljaira, s hivatkozva a nagymélt. vall. és közokt. ügyi m. kir. miniszteriumnak 2016—1868. sz. alatt kelt körrendeletére, valamint a nagymélt. m. kir. belügyminiszteriumnak 204—1871. sz. a. kelt s valamennyi törvényhatóságához intézett; úgyszintén a nagymélt. vall.- és közokt. ügyi m. k. miniszteriumnak 1503 1871. sz. a. kelt intévényére: útasítom az anyakönyv-vezető lelkész atyafiakat, hogy minden, még életkorának 42-ik évét be nem töltött finembeli halottnak halálesetét a születési anyakönyv „megjegyzés” rovatába vezessék be, még pedig olyképpen, hogy ha az elhunyt egyén születési helyén halt el, akkor a bejegyzés a halálesetnek a halottak anyakönyvébe való bevezetésével egyidejűleg és azonnal eszközöltessék; ellenkező esetben pedig az anyakönyv-vezető lelkész köteles a halálozási esetet 8 nap alatt a születési hely anyakönyv vezetőjének a születési-anyakönyvbe való szabályszerű följegyzés végett hivatalosan átírni.

Kolozsvártt, 1888. nov. 12. Szász Domokos, erdélyi ref. püspök.

1540—1888

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési ev. ref. egyházmegyébe kebelezett b.-o. budai ev. ref. egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma, tisztességes lakáson, kerten és stólán kívül, 196 frt 01 kr

Pályázati határnap f. évi dec. 10. Folyamodványok nt. Nagy Lajos esperes aához küldendők Dobokára.

Kolozsvártt, 1888. nov. 10. Szász Domokos, erdélyi ref. püspök.

1549—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői ev. ref. egyházmegyébe kebelezett küküllő-széplaki ev. ref. egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik. Évi javadalma, tisztességes lakáson kívül, 107 frt 27¹/₂ kr., egyházhatalossági becslés szerint.

Pályázati határnap f. évi dec. 10. Folyamodványok nt. Kovács Elek esperes aához küldendők V.-Gállalvára (u. p. Dicső-Szent-Márton.)

Kolozsvártt, 1888. nov. 8. Szász Domokos, erdélyi ref. püspök.

Felbő szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. NOVEMBE : 22.

47. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztőségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A falu.

(Vége.)

A hol irigység van, ott egy jó adag hatalomvágy és önzés sem hiányzik. Elvesztünk, mondja az író, ha az apokalypsi unikornisával, az önzéssel, állunk szemközt. A ki a falun hatalmaskodni akart, annak megint a pappal kellett leszámolnia, nem a magán-személylyel; hisz, annak már meg volt adva, hanem a hivatalnokkal, a ki bár sem megyei, sem községi közeg, de intelligenciában és méltóságban mégis a falu első hivatalnoka. Ha a pap személye be lett feketítve, a hivatal szentsége és isteni méltósága még épségben maradt. A népnek volt hite, istenfélelme, ideáljai és a papi hivatalban ezen hitnek órét, az isteni ügy képviselőjét látta. Oh, a tömeg szívosan konzerválja apáitól maradt örökségét. Hogy a falu emáncipálva legyen az egyház befolyása alól, azt kellett lerontani, a mihez szükség volt, új erőkre, a gymnasiumokból egy-két év után kikopott kulturális apostolokra, a kik éppen elegendő mértékben voltak kikészítve, hogy a mint szóhoz férnek, megtámadják a népkegyület legszentebb tárgyait: a templomot, melyet az adóért dobra-ütéssel fenyegettek; az istentiszteletet, melynek idején a népet dologra vitték, hogy csúfra emlegessék az egyházat és a papot, a miknek meg vannak számlálva immár napjaik; a hitet és erényt; az ígét és az istent.

Ezek után, a rombolás munkája tökéletes volt. A modern falu az új-módi kultur-harcosok herostratusi műve.

A vallás-erkölcsi alap annyira megingott, hogy a hitetlenség, a templom üressége, a vadházasság tisztességes családok gyermekei közt, az egyházi vagyton bitangolása, az adómegettagadás és a papi hivatal iránt való tiszteletlenség napirenden vannak.

A gonosz állapotok szomorú bizonyítéka az

a tiltakozás, melyet a falusi ekklezsiák a papi fizetés javítását célzó javaslatra beadtak. Volt eset rá, hogy a tőke-képzést ott is megtagadták, a hol a pap a másfél-százalék törlesztésére maga ajánlkozott, csupán azon indokból, mert nem tanácsos, hogy a lelkész több fizetést kapjon, mint a miből éhen meg nem halhat.

Az egyház nagy érdekeit érintő javaslatok nem a falu elé valók, mert „a tanács, ugy lát-szik nekem, eszelősökből és gögösökből nem alakulhat meg“, írja szent István fiának.

Az élet ily szennyos hullámai közt egyedül áll a pap. Az az egy-két vén, a ki fenmaradt a multak tanujakint és ki merte mondani az „igazságot“, ijedtében elhallgatott, vagy elkivánckozott a gonosz földről; még a zsellélnép is, mely a pap kenyerét ette, megérezve a veszélyt, odahagyta őt, mint a patkányok a sülyedő hajót. Nem tanácsos, szembe menni a dagadó árral. Vele úszik a körjegyző is, a patronus is, a kurátor is, uram bocsá', még a kántor is.

Miért engedte a pap feje fölé nőni a gonoszt, holott kezdetben összetörhette volna? Azért, mert kiméletes volt; mert szerette a békét és nem akarta, hogy rámutassanak: ez a pásztor veszekszik az urakkal s a néppel! Ugy bánt a a nyájjal, mint a keresztyénekkal s hívőkkel szokás; és nem volt eléggé durva, birokra kelni a konkolyhintőkkel, marakodni a nyájba lopózott farkasokkal. Piszkos munkának tartotta, mely nem méltó az egyház szelid szolgájához. Inkább visszavonult a keserű elhagyatottságba s könnyein keresztül látta, előtte lebegni az Illyéseket, a martyrokat, az apostolokat.

Én nem lennék képes ilyen szelidségre, mikor az emberiség legszentebb érdekei forognak veszélyben; nem engedném, hogy a roszak megrontsák a jókat és meggyalázzák az urat. Nem vagyok elérhetetlen vallásos utópiák álmodója és

álomfejtője, hanem egy módot megkisértenék. A próféták módját, a kik a nép között izgatva, „mózesi pártot“ csináltak és politikát űztek; s a Kálvin módját, a ki által rettenetes szigorral valóssított meg isten országa.

Én mindenütt ott lennék és hallatnám szavamot, szövetkezném és pártot alakítnék. Összeszedném az éveket és megkezdeném a harcot a rothadt tagok ellen.

A jó orvos nem csak kötöz, hanem vagdálni is szokott.

Álcázzuk le az izgatót; vessük rá magunkat a gonoszra, fogjuk be a száját, a ki dobra űti a legszentebb eszmét; ragadjuk galléron a templomkerülőt, a hitetlent, a semmirekellőt és irgalmatlanul korbácsoljuk ki a botránkoztatót. Kálvin büntet, tömlőre vet, száműz és halálra ítél. Így teremt újjá egy veszni tért világot. A mestert követni kell a hajthatatlan erkölcsi szigorban minden kálvinista papnak.

A Sámuelek s a Kálvinusok lelke szánakozva néz a túlszelid epigonra, a mai idők papjára, a ki látja Illyést, a mint bánatát elpanaszolja a pusztá magánynak, de nem látja, mikor lecsapva, mint a villám, összetöri a Baálokat, vízbe hányatja a gonosz hit papjait, hallja a gyöngülő apostolt: „Fiacskáim, szeressétek egymást“ és megfélemedezik a menydörgés fiáról, a ki tüzet kér a gonosz Khorazinra. Kétségkívül, egy tiszteletre méltó indok vezette s vezeti a mai idők galambszelid papját: a békeszeretet indoka s ez némileg kibékít a multtal; de tudnia kell, hogy legyen, ne csak szelid apostol, hanem szükség esetén rettenetes próféta, a ki előtt megremegtek még a királyok is; mert az evangelium napsugaras egét sokszor váltották föl a multban is az ó-testamentum menydörgő fergetegei.

A mi engem illet, lelkem őszinteségével bevallom, hogy meghajlok Fenelon nemes szive előtt, a ki leül a gonoszok közé és vigasztalja őket; de tudom csodálni a hős pápát, a ki felmagasodik a királyok előtt és megalázza őket. Én hallom az urat szólani hozzám Ezékiel által: „Prófétává tészlek tégedet: ints, törj, zúzz, építs és plántálj!“ Én legalább, mint istennek bajnoka, felővezve magam, őrhelyemre állnék; és ha ez valakinek nem volna kedvére s ez a valaki merne fenyegetni engem s az istenesség ügyét, an-

nak azt mondanám, a mit Karthagó felelt Róma követének: „Adj, a mit tetszik.“

S ha mindent vesztenék, keresnék vigasztalást ott, a hol a költő keresett és talált:

„Mint egykor Herkulanum és Pompeji
Végnapján, láva-temető alatt,
Volt még egy hű, valódi római,
Ki mozdulatlan, őrhelyén maradt:
Ha majd kiásnak a hamu-özönből
Álmélkodó késő évezredek,
Találnak ott, s majd rám ismernek erről,
Egy fölemelt főt s egy üres kezét!...“

Bitay Béla.

A zsidó felekezetek

a Jézus korában és Jézusnak azokhoz való viszonya.*)

Jézus föllépése, mint általánosan ismeretes, a zsidó állam életének utolsó századára esik; egy oly korszakra, a mely mozgalmasság tekintetében. Izraelben talán páratlanul nevezhető.

Ekkor szerepelnek, ugyanis, a synoptikusok által sokat emlegetett s adduceusok és farizeusok, kiknek egymással való folytonos torzsalkodásai, elvharcai a békés társadalmi együttélést lehetetlenné tevék. Egy dolog volt csupán, miben e civakodó pártfelek utóvégre teljesen egygyé lettek, és ez: a félreismert Messiás iránt való engesztelhetetlen gyűlölet.

Ismerkedjünk meg röviden ez emberekkel és azután lássuk, minő viszonyban állott velük Jézus?

Kezdjük a sarduceusokkal. Ezek születési aristokraták voltak. Roppant gazdagság, hatalom és tekintély birtokában, mitsem törődtek az egyszerű, szegény nép ügyeivel, sőt határozott ellenségei voltak minden olyan intézménynek, államformának, mely a népnek csak legkisebb befolyást is biztosíthata, jogait érvényre juttathatá, avagy a népet éppen uralomra segítheté. Vallásos, theologiai téren konzervatívoknak nevezhetők, a menynyiben a zsidó vallás későbbi fejleményeit, nevezetesen az angelológiát, demonológiát és eschatológiát, a melyek, igen nagy valószínűséggel, a persa uralom alatt, a persák vallásos képzeleteinek befolyására keletkeztek, elvetették és e mellett a farizeus irástudókkal folytatott vitatkozásaik alkalmával, mereven ragaszkodtak a thóra szó szerinti értelméhez.

A sarduceusok között is rangjuk, tekintélyük, vagyonuk és befolyásuk által kiváltak a papok. Az V századtól, Esdrás és Nehémiás korától kezdve, midőn a Hexateuchus ritualis törvényei keletkeznek és általán a H. némi csekély módosításoktól, bővítésektől eltekintve, jelenlegi alakját nyeri: a papság, illetőleg, az öregek tanácsa élén, a főpappal, volt az állami élet vezetője és a nép összes ügyeinek intézője. Ama harcok, me-

*) Tárgyát képezte a nov. 6-án tartott magántanári „próbaelőadásnak.“
J. Zs.

lyeket a gyökerében megsértelt, de most egész erejével föltámadt nemzeti önértet a syr Antiochus Epifanes ellen folytatott, még emelték a papság tekintélyét, minthogy papok voltak ama harcok kezdeményezői és diadalmas vezérei. Pap adta a jelt a fölkelésre, pap volt az, ki az Antiochus által prófanált jeruzsálemi templomot újra fölszentelte; egy másik pap, az előzőnek testvére volt az, ki a nemzeti királyságot, habár kis időre is, újra megalapítá, egyesítve kezében a főpapi és királyi méltóságot. Így emelkedett a papság tekintélyben lassankint az írástudók fölé, kiknek különben összes működésük arra irányult, hogy a törvénynek Izraelben tiszteletet szerezzenek, hogy ezt a nép véérébe oltás és uralmát mindörökre biztosítsák.

Jézus, mint a nép egyszerű fia, semminemű közelebbi viszonyban nem állott a zsidóság ez aristokratáival. Már születése által, ki volt zárva körtükből, valamint a Nagy Herodes által alapított új papság, az u. n. beotisták köréből; de nem is talált bennük semmi olyat, mi vonzalmát irántuk megnyerhette volna és a közöttük való barátságos érintkezést lehetővé tette volna. Másfelől, azonban, nagy valószínűséggel e Rómának és Herodesnek hódoló jeruzsálemi papok sem sokat ügyeltek kezdetben az egyszerű galileai rabbira. Midőn pedig, végre, Jeruzsálemben, akarva nem akarva, észre kellett őt venniök, őt, kin a nép nagy része még mindig rajongó szeretettel csüngött és a ki éppen ez által oly könnyen népláztatást zúdíthatott volna e büszke aristokraták nyakába: ekkor ama tervük, hogy e lazadást a próféta véérében fojtsák el, igen könnyen sikerült.

Sokkal fontosabb és érdekesebb Jézusnak a farizeusokhoz való viszonya. Mielőtt erre térnék, ismerkedjünk meg a farizeizmus által inaugurált iránynyal. Iránynyal, mondám, mert a farizeusok eltérőleg a sadduceusoktól nem alkottak egy külön társadalmi osztályt, hanem egy minden rendű és rangú, közös elveket valló polgárokból alakult szabad társulatot képeztek. Mig sadduceussá csak születése által lehetett valaki, addig farizeussá bárki is, szabad meggyőződésből. Közös jellemvonásuk a törvényhez való szigorú ragaszkodás, a törvényhez, abban a bővített formájában, melyet a későbbi írástudók működése folytán nyert. Hogy, aztán, ennek a törvénynek, a maga egész terjedelmében, összes aprólékos rendeleteivel együtt, teljesen eleget tehessenek, a mindenféle tisztátalanságtól hemzsegtő társadalomtól némileg külön váltak, vagy helyesebben szólva, magában a társadalomban teljesen elzárt, izolált társulatokat, szövetségeket alakítottak, mi által biztosítva érzék magukat affelől, hogy semmi tisztátalansággal érintkezésbe nem jönek, hogy soha sem izlelnek más ételt, mint tisztát, azaz, olyant, a melynek tized része a papok számára volt félre téve. És mindezt tevék a farizeusok szinte meggyőződésükből, elveikből kifolyólag. Ezt tekintetbe véve, el kell ismernünk, hogy az a sötét kép, melyet az új-szövetségi írók, különösen a synoptikus evangyelisták a farizeusokról adnak, egyáltalán nem felel meg a való-

ságnak, vagy helyesebben, csak hibáikkal mutatja be az embereket, a nélkül, hogy elvitathatatlan nagy érdemeiket a monotheismusnak népvallássá fejlesztése körül, vagy célzataiknak őszinteségét, csak pár vonással is kiemelné. Nem, farizeizmus és hypokritaság a világért sem jelentenek egyet. Bizonyára, voltak közöttük hypokriták is eleget; hiszen, melyik az a vallásos társulat, melyben ilyenekre ne akadna az ember? De a vád abban az általánosságban, a mint azt a synoptikusoknál látjuk, háttározottan hamis.

A mi Jézust illeti, ő mint a nép fia és mint tetőtől talpig kegyes ember, alapos ismeretével az „írástudónak“, kétség kívül, a farizeusokhoz járt iskolába. Nézzük csak, minő különös előszeretettel idézi a Mester Jézusját, teljes ismeretét árulva el az által a róla nevezett könyvnek, Nő már tekintve ama korban a papyrus-tekercsek mesés drágaságát, kérdem: vajjon, föltehető-e, hogy a názárethi szegény ásmester fia a saját költségén szerezte meg ama szentíratot és így magántanulmányozás útján szerzette ismereteit? Nem! Sokkal valószínűbb, sőt egyedül lehetséges, hogy a synagógákban a farizeus írástudóktól sajátította el ismereteit. De, különben is, a mint látszik, több tekintetben osztotta meggyőződésüket, így p. o. teljesen egyetértett velük abban, hogy az igazi kegyesség az élet legmagasabb követelménye és e mellett, nem szűnt meg, velük együtt remélni Izraelnek egy szebb, egy boldogabb jövőjében. Minthogy pedig Galileában, távol a főkustól, Jeruzsálemtől, hol a farizeus írástudók működésére a konzervatív papság örökös szeméi figyeltek, a synagógák működése némileg szabadabb irányt vett, lassankint Jézusnak is szabadabb felfogásra kellett jutnia. A farizeusok el is követték mindent, hogy az általánosan tisztelt és kiváló képességekkel megáldott galileai rabbit nézeteiknek megnyerjék. Mint a synoptikusokból látszik, asztalukhoz is meghívták (Mát. 9₁₀₋₁₁, Luk. 7₃₆₋₅₀), egy szóval, jó labon kívántak vele állani; csupán egy dolog volt, a mi nekik Jézusban nem tetszett.

Józsa Zsigmond.

(Folytatása következik.)

A marosi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk folyó november hó 15-én rendkívüli közgyűlést tartott Maros-Vásárhelytől, melyre mintegy 60—70 tagja jelent meg, mi nálunk a középezt alig megütő szám. A szokottnál kisebb érdeklődést inkább a korán beállott téli idő zordonságának, mint az érdeklődés hiányának tulajdoníthatjuk. Ott voltak, azonban, szép számban ana férfiak, kiknek érdeklődését és buzgóságát, munkásságát és áldozatkészségét egyházunk iránt semmi lankasztani nem tudja: ott voltak különösen a gondnoki karból mélt. Nagy Sámuel, ősz főgondnokunk, kit soha öröm, vagy keserv, szerencse, vagy balsors el nem tántoríthatott anyaszentegyházunktól, s valamint előhaladásáért feláldozta az ifju lelkesedését, a férfi munkás tetterejét, nem vonja el a páratlanul dús tapasztalatok bölcsességét s vezeti egyházunk hajóját biztosan a cél felé, iránytűnek a szív meleg szeretetét és jóságát használva; és Cakó József, algondnok ur, ki ifju erejének egész

buzgóságával és lángolásával szolgál a magyar ref. Sionnak, és ez által édes hazánknak is.

Rákosi Lajos, esperes aa. buzgó fohászbán, istennek segedelem-kérése után, meleg szavakban üdvözi a megjelent közgyűlési tagokat s hű képét festi megnyitó-beszédjében egyházmegyénk állapotának. Ezen jelentésből tudjuk meg azt, hogy ezen évben, négy kivételével, minden egyházközséget megvizsgált, részint egyedül, részint Tavasz József, tanügyi előadóval és nagyobbára mindenütt rendet talált, mind az egyházi, mind az iskolai életet illetőleg, dacára az új vizsgálati rendszer és számadás-készítés nehézségeinek. Nagyobb nehézségek csak Mező-Bádon és Sóvárardon merültek föl, az előbbiben az új tagnak kihasítása, az utóbbiban az egyház malmának leégése és újra építése okozván némi egyenetlenséget; de az előbbiben Cakó József, algondnok ur segédelmével, az utóbbiban saját közbe-lépésével, minden bajt sikerült kiegyenlíteni. Örömmel értesült közgyűlésünk arról is, hogy ez évben is 31 szegényebb egyházközségünk részvett 3,150 forint s 17 pap és levita 950 forint. segélyben, az országos ref. segélyalapról, minek kapcsán meleg szavakban hívja föl a közgyűlés minden tagját, ezen áldásos intézmény buzgó pártolására. A tavaszi közgyűlés óta betöltött egy levitai és három tanítói állomás, legközelebről betöltésre várnak a bere-keresztúri, ny.-szent-annai és kakasdi papi és a ny.-szent-iurei és szent-simoni tanítói állomások. Az esperesi jelentés, végül, mély fájdalommal emlékszik meg báró Kemény Gábor ő nagyméltóságának haláláról, ki hazánk és egyházunk történetébe kitörülhetetlen betűkkel írta be nevét. Közgyűlésünk jegyzőkönyvileg fejezte ki fájdalmát és részvétét s ezt a sujtott családdal közölni is elhatározta.

Azután, Muzsnai Pál, közigazgatási jegyző olvasta föl pontos és a nála szokott lelkiismeretosséggel összeállított jelentését az egyházmegyei tanács működéséről. Egyházi tanácsunk a folyó év jun. 20—21-én tartott évi rendes egyházmegyei közgyűlésünk óta tartott 11 ülést, melyeken 169 határozatot hozott. Ezek közül nevezetesebbek: a gr. Bethlen István-alapból jutalomban részesítés végett az alapító grófné ő nagyságának, mint kitűnő tanítókat felajánlotta Máthé Elek, m.-kölpényi, Nagy János, udvarfalvi, Fekete Károly, k.-görényi, Goc Barabás, luka-ilencfalvi és Bányai András, feketei tanítókat, kik meg is kapták a 20 20 frt. jutalmat. Vajna Gáspár, volt ny.-szeredai aljárásbíró, kinevezetvén K.-Vásárhelyre törvényszéki bírónak, lemondott Bede-Szent-Háromságról nyert egyházmegyei képviselői mandatumáról, a helyébe választott Zilahi Gyula, főszolgabíró igazoltatott. A tavaszi egyházmegyei közgyűlésen megválasztott egyházmegyei pénztárnok, Benedek Dénezs, makfalvi pap, változó egészségét és terhes papi szolgálatát adván okul, ezen tisztéről lemondott s helyébe ideiglenes minőségben id. Erdélyi Sámuel helyettesített, mint pénztárnok. Az egyházkerületi képviselők választási jegyzőkönyveinek fölterjesztése kapcsán, mélt. Nagy Sámuel, főgondnok ur indítványára, felirat intéztetett a mélt. állandó Igazgató-Tanácshoz, hogy mindkét főgondnokunk és két első algondnokunk két-két helyről levén jogosítva az egyházkerületi közgyűlésen megjelenni, hivassék meg

arra ifj Cakó József ötödik gondnokunk is, mely kérésnek elég is tétetett. Méltóságos Ilyés Károly, algondnok ur a m. kir. kuriához nevezetvén ki bírónak, lakását Budapestre tette át, minek folytán okt. 17-én kelt levelében ezt tudatván egyházmegyei tanácsunkkal, egyszersmind, többé nem vehetvén részt rendesen a tanácsülésekben, meleg búcsut vesz és igéri, hogy mint eddig is egyházmegyénk, mint egyetemes egyházunk érdekeit egész erejével szolgálni fogja. Egyházmegyei tanácsunk egyfelől örömet fejezte ki méltó előléptetésre; másfelől, fájdalmát elvesztése felett és hasonló meleg hangu iratban fejezte ki köszönetét kiváló szolgálatáért, kívánva hosszú, sikeres működést új pályáján s kérve továbbra is közreműködését egyházunk érdekében. Egyházmegyei ügyvéd, Pálfi Mihály ur, ügyvédi gyakorlatától visszalépve, Péterfi Dénezs, ítélő táblai bíró és egyházi tanácsos és Molnár Albert, m.-vásárhelyi pap urak személyében, egy bizottság küldetett ki az ügyiratok átvételére s Csontos Olivér, ügyvéd és egyházi tanácsos urhoz áttételére. Egy előfordult eset alkalmából elhatároztatott és köztudomásra hoztatott, hogy azon új házások, kik Szent-Mihály nap előtt kelnek össze, egész képét fizetnek, a kik ez idő után lépnek házasságra, csak a következő év ápr. 24-én túl kötelezhetők bér-adásra. Egyházmegyei tanácsunk Ravasz János, számvető aa. indítványára, a számadások felülvizsgálásához melléklendő tőkekönyv készítését határozta el, melynek mintáját indítványozó elkészítvén s az teljesen helyesnek találatván, megbízott kinyomatásával. Több egyházközség felajánlatott az építési-alapból kölcsön nyeresre. Az új papi és tanítói fizetések kiszámítása végrehajtatott s a kimutatások a maga idejében egy-egy példányban megküldettek az illető hatóságokhoz. A hivatalos lap árának pontos felküldésére az egyházközségek előljáróit utasította, meghatározván, hogy annak hordozására kétharmad részben az egyházak, egyharmad részben a papok kötelesek. A segédlelkeszi intézményre vonatkozólag, azon véleményét terjesztette föl, hogy az 1887. évi kerületi közgyűlés 39-ik jegyzőkönyvi száma alatt hozott javaslatot egész terjedelmében magáévá teszi, mit közgyűlésünk is helybehagyott. Tudomásul vétetett egyházmegyei tanácsunk azon intézkedése is, hogy átirat intéztetett a szolgabírói hivatalokhoz, miszerint azon egyházak tartozásai, melyek a pap és kurátor hanyagsága folytán maradtak hátrálékban, fele-fele részben ő rajtuk hajtassanak föl. Fájdalom, kissé radikális, de biztos kura. Lakatos Sámuel, m.-vásárhelyi tanár és selyei egyházmegyei képviselő urnak, a selyei egyházközségünknel, a tanítói fizetés alapjának növelésére tett 25 frt alapítványáért köszönőirat küldetett. Végül, jelentése kapcsán, előterjeszti az egyházmegyei tanács munkálatát az egyházközségek egymással egyesítéséről, pap-tanítószolgák alakításáról és az önállóan megmaradható egyházokról. Ezen munkálat a tavaszi közgyűlésen elfogadott munkálatnak az érdekelt egyházközségekkel való közlése után dolgoztatott újra; még pedig, igen alaposan, kiváló tárgyismerettel és részletességgel az egész nagy egyházmegyét befoglalva. A közgyűlés, igen kevés változtatással, örömmel és elismeréssel fogadta el. A jobb jövő hajnala dereng felénk belőle, elkészítésének főérdeme, a kiváló munkásságu közigazgatási jegyzőnk, Muzsnai Pál érdeme.

Közgyűlésünk lelkesedéssel szavazott elismerést egyházi tanácsánknak, lelkiismeretes és gondos működéséért.

Ezután, tanácskozás tárgyává tűzetett az ujonnan szervezendő pénztárnoki állás díjazása. Határozatba ment, hogy a pénztárnok az egyházi közalap, a központi özvegy-árvai alapra begyűjtött és a központból bármely célra leküldött pénzek kizárásával, a többi általa beszedett pénzek 5%-kát kapja.

Tárgysorozat rendjén, pénztárnokká id. Erdélyi Sámuel, folyfalva-karácsonfalvi és házassági törvényszéki bíróné

Molnár Albert, maros-vásárhelyi pap választatott meg. Kiknek, valamint Bálint János, nyárádtői és Kiss Elek, gegesi tanítók fölesketése után, a gyűlés eloszlott (Nó. ez igazán csodálatos! Hát, nem volt bankett? Szerk.)

Folyó hó 13-án és 14-én házassági törvényszéki ülés tartatott. Egyházmegyénk lakossága kissé híres a sok vizsgáló házasságról és felbontott házasságról. Ha az a házasság élet bensőségének és szilárdságának kifejezése, örvendetes tudomásul vehető, hogy ezuttal törvényszéki ülésünk szinte tárgytalan volt, csupán három ügy kerülvén elébe. T—f

T Á R C A.

Egyháztörténeti adalékok.

A kolozsvári ev. ref. egyházköztség történetéhez.

1778-ban Csernátóni W. Péter püspök a kolozsvári egyházban és collegiumban püspöki visitatiót akart tartani. Az egyházköztség és collegium nem egyezvén bele, fölterjesztést intéztek a főkonsistoriumhoz, hogy tájékoztatást nyerjenek maguktartására nézve. E fölterjesztéshez mellékelék az 1730-diki hasonló természetű eset alkalmával hozott főkonsistoriumi határozatot saját álláspontjuk erősítésére, mely szerint, a püspöknek nincs joga a kolozsvári egyházban és collegiumban visitatiót tartani.

A főkonsistorium 1778-diki évi megállapodásának nincs nyoma az egyház levéltárában. De az 1778 diki fölterjesztést, és melléklétét így is elég érdekesnek találom a közlésre.

Méltóságos Reformatum Supremum Consistorium!

Gratiosus Patronus Uraink.

Eleitől fogva ezen Ecclae és Collegium a Mlgos Supremum Consistoriumot tartotta immediate maga védelmezőinek és fejének, és in gravioribus Mlgos Supremum Consistoriumot tudósította, és onnan vette a rendelkezéseket vagy immediate, vagy Inspector Curatorai által. És ha olykor vagy hibáztatván, vagy másoktól elvádoltatván, megdorgáltattunk, azt elszenvetők békével, mint atyai dorgálást, vagy magunkat illendőképén mentettük, ha annak helyét láttuk, Nem is emlékezünk, hogy a Mlgos Supremum Consistorium ellen valaha vakmerőképen rugodtunk volna, és magunkat onnan independenseknek tartottuk volna. Tovább is a Mlgos Supr. Consistorium atyai védelmező szárnyai alatt kívánunk maradni, és onnan mindenekbe függeni, mint e Hazába Istentől állítottatott Felsőinktől. Azért mostan is folyamodunk alázatosan, és igen bizodalmoson a Mlgos Supr. Consistorium atyai indulatjához, méltóztassék nekünk tanácsot adni, és parantsdlni, mitévők legyünk mostani ügyünkbe, mely előttünk szokatlan dolog, és annál inkább terhesnek láttatik, hogy semmi szükségét ne látunk arra Meg-izente ugyanis Tiszt. Püspök Urunk, hogy mostan mind az ide való Ecclát, mind a Collegiumot visitálni akarja, és ha nem admittáljuk, magunknak tulajdonítsuk, a mi rajtunk fog esni. Mivel pedig itten a Condiat Ecclae Reformata Claudiopolitana, soha püspöki visitatio nem volt, még akkor is, mikor még nem voltak mindenenk oly rendbe szedve, és a Mlgos Supr. Consistorium is oly szorosan nem figyelmeztet dolgainkra, mint

mostan; hanem mostan akar T. Püspök urunk olyat szokásba venni, melyet az előtte való minden Püspökök nem is probáltak, az egy Bonyhai Uramon kívül, ki az akkori Ifju Professorokra való különös haragjából (melynek okát hallottuk praedecessoriunktól) kívánta volna azokat vexálni, nem lévén másként módja benne Az akkori visitatio nem admittáltatván, és a panasz a Mlgos Supr. Consistorium eleibe menvén, miképen folyt. és miként Deliberalt akkor a Mlgos Suprem. Consistorium, Párba Excelládnak, és Nagyságtoknak accludalni bátorkodtunk. Méltóztassanak Exád és Ngtok Praedecessorink defensioját meg-tekinteni, és azokat mostan is méltó consideratióban venni alázatosan instalunk. Nem ragaszkodunk ugyan-ís mostan szorosan azon Argumentumokhoz, nem is akarjuk directe tagadni, hogy T. Püspök Uram ne visitalhassa akármely alatta levő Ecclát, hanem annak szükségtelen voltát állítjuk, és több kárát jövendőben, mint hasznát probabilissime látjuk. A mi nézi ugyanis az honorum Ecclae et Collegii administratiojot, abba ő kglme újabb és jobb rendet nem introducálhat, mint volt. eleitől fogva, és közelebb való Esztendőben a Mlgos Supr. Consistoriumtól felállítottatott. Most az az ok is cessal, a miért a régi Controversiába megengedte a Mlgos Supr. Consistorium a Püspöknek ide való jövetelét, hogy t. i. Ratiokat vétessen, melyek régtől fogva nem folytak volt abba az időbe. mint praetendálta a püspök; mert most minden esztendőben egy Mlgos Inspector-Curator jelenlétebe ratiok adatnak, és azután Exád s Ngtok eleibe is bemegynek; de hogy nem a volt akkor is a célja a Püspöknek, hanem csak pretextussa, megtetcik abból, hogy osztán ide nem jött a Supr. Consistorium Deliberatumára. De számbavétele az Ecclae és Collegium Fundusinak s Fundatioinak se szükség, mert az is ad minutias usque csak a mi értünkre is mind a Mlgos Supr. Consistoriumtól, mind a Királyi Felső parantsolatjára, neány izben inventáltatott. Éppen károsnak is látjuk, hogy a püspöki, anynyi kézbe forgó Protocollumba is bé menjen minden intrisecumunk. Mert, hogy a Canonba a Püspök kötelességei közé számláltatik az, az azon időke igen is jó volt, és az apróbb Ecclákba most is meglehet, de más idő levén mostan, éppen nem lehet mindenekbe a Canon stricte venni. De, ha valami hiba volna is az administratioba, vallyon mit tudna ő Kglme társaival együtt azon többet segiteni, mint az Inspector Curator Urak és a Mlgos Supr. Consistorium, bizony nem látjuk? Tudnánk mondani difficultásokat, melyeket ő kglme

istalunk alázatosan, hogy a közelebb való Postán vehes-
c Ngtok parantsolatját, hogy tudjuk magunkat mihez
tani.

Ezek után Excelládat és Ngtokat a Sz Istennek ke-
elmes oltalmában, Ecclánkat és Collegiumunkat pedig, ugy-
gunkat is egyen-egyen Excellád és Ngtok Gratiájába és
hatós patronicumába alázatosan ajánlván. maradunk

Excellenciádnak és Ngtoknak

Kolozvár, 23-ik Junii 1779. alázatos szolgálói

A Kolozsvári Reform Con-
sistorium Tagjai.

Az erdélyi ev. ref. egyhker levéltárából. 61—1778.
m alatt

Közli: *Dr. Török István*

KÜLÖNFÉLÉK.

= Gr. Bánffy Béla, a bánffy-hunyadi választó-
kerület orsz. képviselője, a képviselőház alelnöke, a
kolozsvári egyházmegye főgondnoka, életének 57-ik esz-
tendejében hosszas szenvedés után, folyó hó 18-án,
puszta-szent-mihálytelki birtokán meghalt. Megnehezült
az idők viharos járása felettünk. Ki nem fogyunk a
gyászkeretből. És hogy gyászunk méltó, legjobban mu-
tatja az, hogy veszteségeinkben az egész ország részt
vesz. Gr. Bánffy Béla is azon férfiakhoz tartozott, kik
lárma. zaj nélkül szentelték életüket a köznek és ki-
tartó munkával, hivatásuknak teljes tudatával szolgál-
ták a nemzetnek, az egyháziasságnak és a közéletnek
ügyét és így részeseivé lettek annak a közbecsülésnek,
mely nem csak emel, de megtisztel. Nem volt az er-
délyi részeknek olyan közügye, melyben gr. Bánffy
Béla. szóval. tettel és tettekkel részt ne vett volna.
Lett legyen társadalmi, irodalmi, vagy politikai ügy,
mindenütt ott volt és részt követelt magának a mun-
kából, melyet minden becsülettel végzett el. Volt főis-
pán és lett képviselő. Különösen a politikai pálya von-
zotta és hogy itt mekkora tiszteletben részesült, mu-
tatja, hogy a ház alelnökévé választott, oly magas
méltóság, mely keveseknek jut osztályrészévé. Halála
minket is fájdalmasan érint, kik benne főgondnokunkat
tiszteltük. A puszta-sz.-mihályi halottas háznál lapunk
szerkesztője mondott imát; helytt, Kolozsvártt, főt.
püspök aa. végzé a gyász-szertartást, melyre a képv-
selőház küldöttsége és a különféle testületek megjele-
nése mutatja az általános részvétet, melyet a gr. Bánffy
Béla halála okozott. Béke elhaló porain; áldás em-
lékén!

= A „Prot. Irodalmi Társaság“ ideiglenes végrehajtó
bizottsága Budapesten, f. hó 18-án délelőtt 11 órakor, bi-
ray Miklós elnöke alatt, népes gyűlést tartott, melye
nyaszentegyházunk kitünőségei közül mintegy ötvenen jelen-
tek meg; egyházkerületünkől főtiszt. püspök aa. volt jelen
itt voltak, a többek között, gr. Tisza Lajos, Hegedüs Sán-
or, Beöthy Zsigmond, Kún Bertalan, Szász Károly, Pa-
lábor, stb. Ez ülésen nevezetes proposíciók állapíttatta

meg, melyek a dec. 18-án tartandó nagy gyűlésen fognak végleges ellátás alá kerülni Szervezetett egy szerkesztőbizottság, melynek a már jövő év elején megjelenendő Tu dományos Szemle szerkesztése, valamint a népies irodalom terén való akció megkezdése képezik feladatát; szervezetett, továbbá, egy taggyűjtő és végül, egy pénzkezelő bizottság. Megállapított, hogy a társaság irodalmi termékeinek kiadására egy budapesti, arra alkalmas céggel szerződés kötöttik s ez a cég lesz a kiadó tulajdonos. A végleges szervezkedés a dec. 18-ki nagy gyűlésen lesz, ez elé fognak terjesztetni eme javaslatok, valamint ekkor fog szerveztetni a választmány is, mely az előleges megállapodások szerint, 20 fővárosi és 30 vidéki tagból fog állani és e gyűlés választand majd egy elnököt, alelnököt és egy titkárt. Végre, e nagy gyűlésen fog tárgyalás alá kerülni a tiszántúli egyházkerületnek azon közgyűlésileg megállapított előterjesztése, melyben kifejti amaz elvi differenciáit, melyek miatt az unitáriusokkal egy társaságban nem működhetik. Mi örömmel veszünk hirt ez üdvös hivatású társaság tevékenységéről s ohajtjuk, hogy a dec. 18-ki gyűlés e társaság iránt táplált leghőbb vágyainknak, legszentebb reményeinknek megvalósulását, az egyetértés, öszhang és protestáns életerő győzelmét hirdető hajnala legyen!

— Felhívás az „Evangyeliomi Lelkészi Tár“ 1888-ik évi folyamára. Midőn ezelőtt kilenc esztendővel, mindenek felett, Istenben vetett bizalommal a Lelkészi Tárt megindítottuk, azon meggyőződésemet jelentém ki, hogy a keresztyénységnek s kiválóan nekünk protestánsoknak, a világi ezer vélemények hullámozása közt, az Isten ígéje hirdetésében van minden erőnk és hatalmunk. És minél inkább terjed a vallásos közönyösség, s az égiekkel, melyek pedig a földet megszentelik, nem gondolás; minél inkább nő a világi bölcsekedés hiú fényénél a keresztyén vallás örök igazságait kicsinylők serege; az erkölcsi élet oly szép és dicső vonásai a családban, társadalomban minél inkább homályosulni kezdenek városban, falun, kisebb és nagyobb gyülekezetekben, annál nagyobb gondot kell fordítanunk, a világba és bűnébe már-már elmerült lelkeknek Istenhez, az élet és idvesség fejedelméhez, Krisztushoz térítésére. E cél érdekében indult meg s futotta pályáját az Evangyeliomi Lelkészi Tár, melyet kedvezőtlen körülményeink miatt, melyekkel a gondviselő Isten megostoroztatni hagyott, ez év folyamában füzetenként ki nem adhatván, egyszerre egy kötetben juttatunk lelkesztársaink kezébe, szószékeink használatára. Az egész évfolyam, mintegy 60 predikáció, még e folyó év karácsony előtti héten minden előfizetőnek megküldetik. Előfizetési ára az eddigi három forint, melyet dec. 1-ig Sziládi László nyomdász úrhoz, ki az egész kezelést elvállalta, kérek beküldeni. Az Ur kegyelme és szentleke segítsen bennünket, hogy az evangyeliomi hitélet virágzóbb korának, e mi magyar földünkön, hitünkkel és prédikálásunkkal előmozdító lehessünk. Kecskemét, 1888. október 25. Celder Márton, az Evangyeliomi Lelkészi Tár szerkesztője.

== Nyilatkozat. Főtiszteletű Ferenc József, unitárius püspök urnak e lapokban is közzé tett válaszára, tartozom annak kijelentésével, hogy a „Nyílt levelemben“ felemlített hodosi, levél útján, reformátusból unitáriussá lett két emberre vonatkozó esperesi tudósítás f. é. szept.

24-én kelt, a főtiszteletű püspök ur által említett igazolólevél pedig f. é. szept. 28-án. Mint hallom, több levélváltás volt e bizonyára különös áttérési ügyben, mely végre is megoldott, bár meg se is kötetett volna. Bizonynyal, valahára már komolyan megtartandó mindenütt, de különösen Magyarországon, hogy azok, kik magukat protestáns keresztyéneknek nevezik, egymással szemben, a lélekvásárlásnak nem csak tényével, de gyanujával se terheljék lelküket. Maradjon ki-ki a maga köpjénél; hordja abba a mézet a mérges növények közül, s úgy gyarapítsa a protestántizmus és keresztyénység közvagyont, az evangyeliomi világosodást, a nem festett, de őszint: erkölcsiséget és szabadságot. Az ur kegyelme legyen velünk! Kecskemét, 1888, nov. 17. Celder Márton

== Szives tudomásul. Többfelől megkeresések érkezvén hozzám, hogy Révész Imre kiadandó egyházi beszédeire vonatkozó előfizetési ivateket küldjek szét: minden félreértés kikerülése végett, bátor vagyok, kijelenteni, hogy ily előfizetési ivateket nem nyomattam. Teljesen elégnak tartván, az érdeklődő tisztelt közönség figyelmét az összes hazai prot. egyházi lapok szivességéből közzé tett tudósítás által felhívni. Pápa, 1888, nov. 24. Révész Kálmán.

== Zoványi Jenő „Tanulmányok, a magyar prot. egyház és irodalom történetéből“ című munkája, most, hogy a fiatal tudós Utrechtbe távozott tanulmányai folytatása végett. Trocsányi Bertalan könyvárusnak adatott bizományba, a kinél 60 kr. megszerezhető, Sárospatakon, Melegen ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

== Bismarck — hittudor. Giesenből írják e hó 10-ről: A giesseni egyetem hittani kara, Luther Márton születése napján, Bismarck herceget tiszteletbeli hittudornak választotta meg. Az oklevél a következőkép hangzik: „Bismarck Ottó herceg ő fenségének, a német birodalom kancellárjának, a ki hasonlíthatlan hűséggel szentelte szolgálatát és úgy szólván egész életét három császáruknak, a ki senkit sem fél, mint az istent s alázatos szívvél veti bizalmát az isteni gondviselés uralmába a népek sorsa felett, — az evangyeliikus porosz királyok, az evangyeliikus ügy e fenkölt védurai előkellő tanácsadójának, a ki gondos őrszemmél vigyáz, hogy az evangyeliikus egyházat saját szelleme és nem idegen. rá nézve káros hatású példa szsrint kormányozzák; a legtapsztaltabb és kiprobált államférfiúnak, a ki fölsimerte, hogy az emberi társadalomnak szorongattatásában egyedül a keresztyén vallás nyújthat gyógyulást, a mely vallás ő előtte a tetterős szeretetnek s nem a pusztá szavaknak, a szívnek és az akaratsnak, s nem pusztán a számításnak vallása: az őszszes német egyetemek legbölcsebb barátjának, ki főkép a hittani karok sseretetét nyerte meg ama határozottság által, melylyel azok szabadságáért föllépett, ama szabadságért, mely nélkül azok nem ssolgálhatnak az evangyeliomnak és az egyháznak.“ Az oklevél külső kiállítása rendkívül fényes. A rendszer szokástól eltérően, a tiszteletbeli tudor neve nagyobb betűkkel van nyomtatva, mint az akadémiai hatóságok nevei. Pergamentre van nyomtatva az okirat, az egyetem pecsétje pedig elefántcsont tokban nyugszik, melynek mellső oldalán a birodalmi sas látható. A pecsét piros-fehér selyemszalagokon függ. Az oklevél külső borítója selyemplüsből való, gazdag aranyozásokkal.

== Az országos Magy. Nemzeti Múzeum könyvtára reklamálja az „Erd. Prot. Közl.“ 1871. évi 1. és 20-ik számát. Szivesen felkérjük mindazokat, kik e két számmal rendelkeznek, vagy azokról lemondani, hajlandók, hogy azt mielőbb velünk tudatni, illetve, hozzánk beküldeni sziveskedjenek.

== Mai számunkhoz van mellékelve Hornyánszky Viktor előfizetési felhívása a „Téli Ujság“ című, vallásos irányu, képes néplapra.

Hálás köszönet és nyilvános beszámolás.

(Végső.)

2. Közreműködtek, mint a női bizottság tagjai dr. Boros Gáborné, elnök, Bokody Imréné, Farkas Sándorné, Dobay Antalné, Gidófalvy Kázmérné, Herepei Ödönné, Horváth Miklósné. Krasowszky Rudolfné. Molnár Juliska. dr. Nagy Albertné, ifj. Szócs Sándorné, mint jegyző

Tárgyakat gyűjtöttek: Benedek Ilona, Bachmayer Róza, Bán Anna, Bokody Ilona, Fülöp Vilma, Gidófalvy Kázmérné, Gidófalvy Irén, Horváth Miklósné, Herepei Ödönné, Krasowszky Rudolfné. Molnár Juliska, Miklós Nelli, Moravetz Róza, Neuziel Róza, Persz Jolán, Persz Katinka, Szalay Etelka, Simonis Erneszta, ifj. Szócs Sándorné, Schopf Julia, Tunyogi Cs. Ferencé.

3. Közreműködtek, mint a férfi bizottság tagjai: Zágoni Gábor, elnök, Bokody Imre, dr. Boros Gábor, dr. Borosnyói L. Béla, Dasky József, Dobay Antal, Fülöp Ferenc, Heberlein Frigyes, Horváth Miklós, Kulcsár Sándor, Mihály Dezső, Moravic Ferenc, Némethy Mihály, Szalay Ferenc, Torday János, Teleki János, Zöld József, Vén András. Cámpa Gusztáv, Bod Péter, Erdélyszky Mihály, Gedeon János, Gerzsenyi György, Györy Ignác, Klemnicsek Miklós, Szakács Károly, dr. Székely István, Szentpéteri János.

4. Közreműködött, mint műkedvelő énekesnő: ifj. Szócs Sándorné.

5. Közreműködött a nagy-szebeni magyar dalbőrből

férfi magán-négyesben: Rodzievic József, Domanyanc Péter, Gerzsenyi György, Horváth Miklós.

6. Közreműködtek az élhírlapban: dr. Boros Gábor, Bod Péter, Gaibel Arnold, Györy Ignác, Erdélyszky Mihály, Kárpáthy Gusztáv, Teleki János, Vámszer József.

7. Felülfizettek: Bergay József 1 frt 20 kr. Beszperszka Károly 40 kr. Gróf Bethlen András 5 frt Dombi Lajos 3 frt. Eisenmeyer Sándor 40 kr. Gál Ferenc 10 kr. Heldenberg Viktor 20 kr. Herceg N. 20 kr. gróf Károlyi Tiborné 1 frt. Martini M. 1 frt. Nagy Lajos 10 kr. Nuridsán Rafael 5 frt. N. N. 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Say Győző 5 frt. Vas Tamás 20 kr.

8. Heberlein Frigyes a tánctermet ingyen feldiszitette; Tunyogi Cs. Ferenc a tánctermet mérsékelt díjért bocsátott az egyház rendelkezésére. A szász egyetem birtokában levő kiállítási szekrényeket szintén díjtalanul bocsátották az egyház rendelkezésére.

A mulatság összes bevétel: 874 frt. 10 kr. f. 1888 szeptember 5-én és 7-én a visszamaradt tárgyaknak nyilvános árverésen történt eladásából begyűlt: 48 frt. 90 kr. Tehát az összes bevétel: 923 frt. Az összes kiadás. 125 frt. 68 kr. A tiszta jövedelem: 797 frt. 32 kr. Ezen összeget dr. Boros Gábor, Bod Péter 1 1 frttal, Bokody Imre 68 krral: 800 frtra pótolták ki.

A nagy-szebeni ev. ref. egyházköztség f. 1888. szeptember 9-én tartott közgyűlésének megbízásából.

Zöld József,
egyházközségi jegyző.

Nagy József,
nagy-szebeni ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

1608—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői ev. ref. egyházmegyébe kebelezett oláh-déllői ev. ref. egyházköztség lévítai állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma, egyházhatalósági becslés szerint, gazdasági építletekkel ellátott lakáson kívül, 165 frt. 90 kr. E pénzértéknek fele része a nyug. lévítát illeti élettartamáig. Az új lévita félfizetését a nyug. lévita életében a mélt. áll. Ig. Tanács 100 frt. azontúl 50 frt. államségélylyel emeli.

Pályázati határnap f. év. dec. 10. Folyamodványokat. Kovács Elek esperes agához V.-Gálfalvára (u. p. Dicső-Szent-Márton) küldendők.

Kolozsvártt, 1888. nov. 18. Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

2608—1888.

PÁLYÁZAT.

A beszterce-vidéki körlelkési állomás betöltésére, melylyel egybekötött javadalom Beszterce székhelyén levő tiszteséges lakáson kívül, a következő:

1. Beszterce egyházközségünk pénztárából 50 frt. 2. kentelki és kis-budaki tized kárpótlási kamat 555 frt. 97¹/₂ kr. 3. Kentelki kanonica porcio. melynek katást. tiszta jövedelme 142 frt. 77 kr. 4. Kentelki szőlő dízma-váltáság tőkének kamatja 31 frt. 25 kr. 5. Kentelki és árokalyi napszámok 24 frt 20 kr. 6. Kisbudaki kanonica porció, melynek katást. tiszta jövedelme 7 frt. 7. Kisbudaki konsistoriale beneficium 7 frt. Összesen: 818 frt. 19¹/₂ kr.

A 2-ik pont alatt kintüntetett 555 frt. 97¹/₂ kr. kárpótlási kamatból 429 frt. 10 kr. a nyugalmazott lelkészt illeti a nyugalmazás ideje, s esetleg az özvegyet a kegyév alatt, addig azonban, a míg a kinevezendő körlelkész ezen teljes fizetés élvezetébe léphet, a konversio többletből félévi előleges részletekben évi 150 frt javadalmat élvez.

A pályázati folyamodványok folyó évi december hó 10-ig főt. püspök afához adandók be, a képesítési okmányokkal s szolgálati bizonyítvánnyal felszereltek.

A kinevezett körlelkész jogai és kötelezettségei általánosságban a 81—1877 szám alatt kelt és a „Protestáns Közlöny” mult évi 3-ik számában közzétett szabályzatban körvonaloztattak, a részletes utasítás pedig utólagosan fog kiadatni.

Ezen körlelkésztséghez tartoznak, besztercei egyházunkon kívül, a borgó-völgyi községekben lakó hiveink, kis-budaki és kentelki fiók-egyházunk tagjai

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó Igazgató Tanácsának, Kolozsvártt 1888 évi november hó 11-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

317—1888.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A szász-városi ev. ref. Kún-tanoda főgymnaziumánál a rajz és szépírás helyettes-tanári állomása megürült, melylyel 800 frt havi részletekben előre fizetendő fizetés van egybekötve.

Ez állomás, az államségély rendszeresítése után, rendes tanári állomássá alakittatik át, 1.000 frt. évi fizetéssel. Kik elfoglalni ohajtják, főlyszerelt folyamodásukat folyó év dec. 15-ig annyival inkább nyujtsák be az intézet igazgatójához, mert később érkező folyamodások tekintetbe nem vétetnek. Oly folyamodóknak, kik a tornából is képesítettek, előny adatik. A torna-tanításért külön is megfelelő tisztelet-dij adatik. A megválasztott állomását 1889 január elején köteles elfoglalni Szász-Város nov. 19, 1888. Dósa Dénez s, igazgató tanár.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvártt.

Melléklet: „Téli Ujság” előfizetési felhívása.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. NOVEMBER 29.

48. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A magunk ügyében.

Tán, emlékeznek olvasóink, hogy lapunk aug. 23-án megjelent 34-ik számában egy „Nyilatkozat” jelent meg a szerkesztőtől, melyben kijelentette, hogy a „Prot. Közl” és a n.-enyedi „Közérdek” közt folyt szóváltás következtében, ez utóbbi által oly vádakkal illetetett, melyekért az egyházi főhatóságnál jelentést tett és maga ellen fegyelmi vizsgálatot kért. A főtisz. püspök ur, hatáskörében, megtevéen az előzetes vizsgálatot, tehát, a hivatalos lépéseket és nem akarván csak személyesen ingerálni e dolog eldöntésére, az ügyet a „Püspöki szék” elébe terjesztette, mely folyó évi oktbr. 5-én tartott ülésében hozta az alább közlött határozatot. Midőn azt ezennel közöljük, úgy véljük, hogy a „Közérdekkel” szemben, feloldva érezhetjük magunkat minden további lépéstől, melyre a törvények jogot adnak ugyan, de a mitől öntudatunk eltilt.

3—1888.

Püspöki székünk meggyőződésén az ügyiratokból, hogy a nagy-enyedi „Közérdek” szerkesztősége a lapjában nt. Szász Gerő, közjegyző aa. ellen felhozott sértő kifejezésekre nézve maga sem tudott, vagy nem akart, főt. püspök aa. felszólítására, magyarázatot és bizonyítékot szolgáltatni; sőt, hogy amaz egyetlen sértő kifejezést is, melyre válaszában megjegyzést tesz, olyképp magyarázza, hogy azt nem tulajdonképpeni értelmében kívánta nt. közjegyző aára alkalmazni; meggyőződésén, továbbá, főt. püspök aa. előterjesztéséből, hogy ily bizonyítékok nélküli s átvitt értelemben magyarázott hirlapi közlemény alapján, mint elnök, a fegyelmi vizsgálat elrendelésére magát indítatva nem érezhette:

Kimondja, hogy nt. Szász Gerő aa. hosszas, hű és az anyaszentegyház javára szentelt munkálkodása őt felülemelte azon, hogy ilyes hirlapi közlemények neve és egyénisége tisztaságát érinthetnék; s nt. közjegyző aa. iránt teljes elismerését és bizalmát fejezve ki, az ügy felett napirendre tér, felhatalmazván a kérelmet, hogy a Szék e végzését az egyházkerület hivatalos lapjában közzé tegye.

Az elhagyott papi-lakok.

Másokkal, sokakkal együtt, tisztelettel hajlok meg én is a szellemi működés ezertéle és óriási vívmányai előtt.

Azt is jól tudom, hogy nem egyszer az életben találkozunk azon feltűnő jelenséggel, hogy szerény, kis, sokszor éppen rozzant hajlékokból széles körre is kiható jótékony fénysugár árad ki és az eszme ereje bárholnán támadott is, nagyszerű hódításokat eredményez.

Sőt, azt is jó forrásból hallottam, hogy egy

régi kálvinista pap, midőn a szabadságharc viharai parokhiáját rommá változtatták úgy, hogy alig maradt számára egy szűk, sötét szobácska, melyben fejét éjjeli nyugalomra hajtáná, a napalok délutánján kiült a szakál-szárítóra és ott épp oly stoikus nyugalommal és magas élvezettel merült el Horatiusa tanulmányozásába, mint ha valamely szép szellős szobának kényelmes pamlagán, bodor füstök közepette cselekedte volna ugyanazt; pedig, az akkoron nem ritka hazafias elvből, még a pipáról is lemondott volt.

Azonban, minden eszményi hajlandóságok mellett is, az ember jó részben csak földi lény marad, a ki, bizony, szereti lehetőségig tiszta, kényelmes beosztásu s a hogy szokták mondani, a modern követelményeknek legalább némileg megfelelő és egészséges lakásban tartózkodni, élni.

Innen van, hogy az újabb időben nem csak a városokban magasabb, tágasabb, világosabb szobákból álló lakások épülnek, hanem, hála istennek, falusi papjaink hajlékai is, ha lassankint is, de már nem ritka helyen átalakulnak lehető tisztességes s itt-ott kényelmes lakásokká. És ez így nagyon is jól van, mert a különben is nagy részt sanyaruan dotált szolgálai az egyháznak, bizony, megérdemlik, hogy családjukkal legalább tisztességes épületben töltsék napjaikat, eszten-deiket; mert az emberre, a fent érintett eszménység mellett is, nagy hatással van egy kedves otthon, melyben jól, kellemetesen érzi magát.

Hogy ez mennyire az emberi természetén alapszik, semmi sem bizonyíthatja inkább, mint azon itt-ott előforduló jelenség, hogy a lelkész is, ha isten kegyelméből s önszorgalmából, vagy a véletlen kedvezéséből egy kis vagyonkára tehet szert, épít magának a talán szűk és kevésbé kényelmes parokhialis lakás helyett, egy szebb és alkalmasabb saját-házat és elmegy oda lakni, ott tölteni le életét. Én ebben nem látok semmi

bajt; sőt, csak lelkemből örvendhetek, az általános szegénység közepette, egyesek gyarapodásának, előmenetelének.

Ámde, van az éremnek, az örvendetesen kívül, egy másik oldala is, a mi nem kevés figyelemre méltó és ez az hogy ilyen esetben rendszerint a parokhialis lakás üresen, lakatlan maradván, évek hosszú során át gondozásban, javításban nem részesül s nem ritkán a szélvész, eső, pór, hideg és meleg, szóval az idő vasfoga által teljesen megemésztetik. vagy legalább is annyira rozzantá válik, hogy midőn a saját-hazában lakott lelkész kihál, már nem lehet tudni ha, vajjon kijavítható-e. vagy új lakás kell egészen? Pedig, az eklézsia nagyon szegény s még a nagyobb javítás is nehezen menne, hát még újnak építése!

Én, ki az ország sok részét bejártam s főleg saját felekezetem állapotaira a telhető figyelmet is igyekeztem fordítani, nem ritkán találkoztam az érintett esetekkel s azért előre is kijelentem, hogy észleleteim nem a saját legjobban ismert egyházmegyémre vonatkoznak, habár ott sincs kizárva, hogy a multban hasonló esetek elő ne fordultak volna.

Mint hogy pedig most, az egyházi élet föllendülésével, az egyházközségek vagyoni gyarapítása, vagy legalább is a létező vagyonoknak épen fentartása különös gond tárgyát kell hogy képezze; nem csak, de tulajdonképpen ez egyházi törvényszabta kötelesség is; s minthogy, bizony, fordul elő eset még arra is, hogy az egykori paplakásnak most még nyoma sem látszik, s más helyeken, hogy az merőben elhagyatott s rozzant állapotban van; pedig, jól konzerválva, még soká használható lett volna; s minthogy ily úton az egyes egyházközségeket nem csak tetemes károsodás érheti*), de a beálló személyváltozások alkalmával még annak is ki lehet téve, hogy a pályázó papok java része úgy megijed egy-egy ily elhagyatott bagoly-vártól, hogy többé feléje se néz a különben ohajtott egyházközségnek; s más, itt tovább nem részletezendő kellemetlenségeknek is forrása lehet az ilyen eset: nem tartottam feleslegesnek, ezen sajátos körülményre az intéző körök figyelmét fel-

hívni és ha egy általános és szabályozó intézkedéssel, csak két-három esetben is, az egyház károsodástól megóvatik, céлом el van érve és e cikkecske nem hiában iratott. Arra, egészen feleslegesnek tartom, javaslatot tenni, hogy az elhagyott lak, például, akkint volna legjobban megvédhető, ha abban lehetőségig állandóan minél tisztességesebb s főleg konzerváló lakó tartatik, stb. Mert azt, hogy legcélszerűbben miképpen történjék a megvédés, első sorban, a helyi viszonyok határozzák meg és a felügyelő okos emberek annak módját mindig kitalálhatják; hanem, azt megvallom, nagyon szeretném, ha többé hasonló esetek nem fordulhatnának elő.

Deák Lajos.

A zsidó felekezetek

a Jézus korában és Jézusnak azokhoz való viszonya.

(Folytatás.)

Tudvalevő, hogy Jézus Izrael nyomorultjaihoz, szegényeihez érzé magát különösen vonzatni, hogy azokkal társalgott legszívesebben, kiket az evangelisták rendszeren „bűnösök“, a „vámszedők“ neve alatt említenek. Kérdés: kik voltak ezek a bűnösök? A Krisztus korában élő zsidóságnak igen furcsa képzetei voltak a bűnösségről; azokat tartá valódi bűnösöknek, kik egy, vagy más ok folytán a synagógából száműzve voltak. A synagógából való száműzetésnek pedig egyik, igen gyakran előforduló oka ama körülmény volt, hogy a nép szegényebbjei az inségtől, a nyomortúl kényszerítve, római szolgálatba léptek. a római lovagok által a provinciákban kibérelt vám felhajtására vállalkoztak, vámszedökké lettek. Ezért, aztán, mint az idegen uralom zselléireit, a synagógából való kirekesztés, a közvélemény megvetése, gyűlölete sujtotta őket. Ennek aztán az lett a természetes következménye, hogy a társadalomból kilökött, mindenkítől elhagyott e páriák, tényleg, az erkölcstelenség karjaiba dobták magukat úgy, hogy utóvégre csakugyan méltán illethette őket a „bűnös“ jelző.

E nyomorult bűnösöket, Izrael ez eltévedt juhait, akarta Jézus első sorban haza vezetni. (Mát. 10₆; 15₂₄, 18₂) És e mellett ama pásztor nélküli nyájra is gondolt, mely a János evangéliumának előadása szerint (7₄₉), a farizeusoktól átkozoltnak tartatott azért, mert a törvényt nem ismeré. És ezt, hogy t. i. Jézus a szeretetet és könyörületességet e szerencsétlenek iránt többre becsülte az áldozatoknál, az üres, szellemtelen ceremóniáknál a farizeusok neki soha megbocsátani, nem tudták. És így, az eleinte barátságosnak látszó viszony, Jézus és a farizeusok között, kezdett lassankint feszültté válni. Ama körülmény, hogy Jézus nem szünt meg e szerencsétleneket, a nyilvános megvetéssel szemben, védelmébe venni és a farizeusoknak irántuk tanusított szűkkeblű-

*) Hát, az egyház tekintélyének és vallásos-erkölcsi életének stüljedése!

ségét lépten-nyomon a legkiméletlenebbül ostromolni, természetesen, csak fokozá a farizeusok gyűlöletét. Ott van, p. o. az „atyai házra“ vonatkozó, vagy mint közönségesen mondják, a „tékozló fiuról“ szóló parabola Lukácsnál (15₁₁—₃₂). Mennyire találó, pregnans rajzát adja itt Jézus a zúgolódó öregebbik fiuban a szűkkeblű farizeusnak és milyen rokonszenves vonásokkal festi a tapasztalat által bölcsébbé lett ifjabbik testvérben a bűnbánó vámszedőt. Ki ne látná be, hogy ugy e parabola, mint ama másik szintén jól ismert kép, a melyben Jézus az imádkozó farizeust és publikánust festi éles vonásokkal, csak újabb tápot adott a farizeusok gyűlöletének, a mely, aztán, nyílt ellenségeskedessé vált akkor, a midőn Jézus a szombat törvényét nyilvánosan megszegé, szokott munkáját e napon is tovább folytatván. E pillanattól kezdve, a farizeusok nem láttak Jézusban mást, mint vallásuk megsemmisítésére, felforgatására törekvő agitátort, ki annyira megy, hogy a mindenek felett szent áldozatok elmellőzését ajánlja akkor, midőn a szeretet erkölcsi törvénye megsértetett, így szólván: „Békéj ki először a te atyádfiával és azután vidd fel a te ajándékodat!“ (Mát 5₂₃, ₂₄.) Ilyen és ezekhez hasonló elveiért, végre, méltónak ítéltetett a farizeusoktól a halálra, ő, kinek szájában, az irás szavai szerint, „álnokság nem vala“

Ezek után, ismerkedjünk meg egy harmadik párttal is, a túlságosan szigorú és a társadalomtúl már teljesen különvált farizeusok pártjával: az essenusokkal. E szektáról az új-szövetségi írók teljesen hallgatnak, a mi azonban, éppen nem gátol némelyeket abban, hogy Jézust igen közeli viszonyba hozzák vele, sőt elveit egyenesen tőle kölcsönöztnek tartásuk. Vizsgáljuk meg sajátosságait és azután mutassuk ki úgy az érintkezési pontokat, mint a különbségeket ezek és Jézus elvei között.

Az essenizmus eredete visszavihető az Antiochus Epifanes ellen folytatott harcokra következő időre, a midőn a kegyesek, „chaszidim“ a végre, hogy vallásukat és ha szólhatunk így: eredeti zsidó miveltységüket a görög szellem befolyásától megőrizték, teljesen elzárkóztak mindentől, a mi idegen, Hogy a tulajdonképpeni essenizmus, mint szerzetes-rend, mikor keletkezik, mikor lép föl először a történelemben, mint egy, a társadalomtúl teljesen külön vált testület: határozottan megmondani, nem tudjuk. Hogy hogyan alakult azzá, a mivé lett, azt igen is ki tudjuk magyarázni. Ama vallásukért rajongó kegyesek, az az által követett erkölcsi és lelki tisztaság ideáljának a megvalósítását tűzték ki célul. Minthogy pedig ez, anaz idők társadalmi viszonyai között, a tisztátalan pogányokkal való folytonos és szükségképpeni érintkezés miatt, kivihető nem volt, elhatározták, hogy teljesen különváljanak a társadalomtúl és asztal-társaságokat alakítsanak, azaz, összejönek közös ebédre, a melyen csak a törvény által megszabott tiszta ételek kerülnek asztalra. Ez asztal-társaságok, aztán, lassankint szilárdan szervezett társulatokká, ezek együtt, renddé alakultak, a melynek tagjainál az a közös asztal tiszta ételleivel, az evést

megelőző imákkal és mosakodásokkal éppen azt a szerepet tölti be, melyet a palestinai zsidóknál a templomi oltár, a maga áldozataival. Judea pusztáin telepedtek meg, apró kolóniákban; számuk különböző időben különböző volt, 70 után, azonban, csakhamar teljesen megszűntek létezni, mennyiben az említett idő után, tömegesen tértek át a keresztyénség keblébe.

Józsa Zsigmond.

(Folytatása következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, nov. 25 26.

A két napra terjedt gyűlésen elnökölt főt. Szász Domokos és váltakozva jelen voltak: Dr. Kolozsvári S. elnök-helyettes, Szász Gerő, Sárkány Ferenc, Szász Béla, Parádi Kálmán, Domokos Antal, dr. Vályi Gábor, misz-szióügyi előadó, Deák József, pénztárnok, Bodor Antal, titkár.

Az elnöki úton ellátott és helybehagyott ügyek közül, mint nevezetesebbeket, kiemeljük a felség 200 frtos kegyadományát a segesvári templomépítés javára, mely a központban kezelt építési összeghez csatoltatott, kiutaltatván, egyszersmind, e fedezeti összegből a segesvári egyház számára vásárolt harangok ára is kiutaltatott, továbbá, a nagy- és kis-dobai egyházközség központban kezelt tőkéjének kamatjából a papilak építési többletének fedezete. Helybehagyatott a nagy-enyedi egyház egy telkének eladása, melynek ára tökéskint kezelendő. Az ér-mindszenti, zilahi és diósadi egyházközségek telekvásári és az ajtóni, meg a tasnád-szántói egyházközségek fekvőinek eladása iránt kötött szerződéseit helybehagyat-tak. Benke István, tanár, felfolyamodván a s.-szent-györgyi kollegium Elöljáróságának végzése ellen, melylyel elutasítá azzal a kéréssel, hogy az idei közgyűlés alkalmával tartott közfőtörvényszékre vádlottképpen megjelenvén, útiköltségeit a kollegium fedezze, fölebbezésével itt is elutasított. Végül, sajnós tudásul vétetett, hogy a helyügyminiszter nem teljesíté brailai egyházunk ama pártolással fölterjesztett kérését, hogy építkezési célokra országosan gyűjthessen adományokat.

A tanügyi előadó előterjesztései alapján elintéztettek:

Puy Zs. a f. é. vizsgálaton, a máramaros-szigeti ref. főgymnáziumnál egy tantárgyból elégtelen osztályzatot nyervén, de a szeptemberi javító-vizsgálaton, betegsége miatt, meg nem jelenhetvén, a decemberi javító-vizsgálaton kívánja elégtelen osztályzatát kijavítani és pedig, miután időközben Kolozsvarra költözött, annál az egyházkerületi főgymnáziumnál, a melyet Igazg. Tanácsunk e javító-vizsgálatok megtartására kijelöl, mellékelve főt. Révész Bálint, püspök ur engedélyező nyilatkozatát is, melylyel beleegyezését nyilvánítja, hogy a hatáskörébe tartozó főgymnázium volt növendéke egyházkerületünkben fejezhesse be érettségi vizsgálatát. Igazg. Tanácsunk a kérelmet javító-vizsgálatra bocsátja, kimondva egyszersmind, hogy e javító-vizsgálatot f. é. dec. 20-dikán Kolozsvárt tartatja meg, elnökül kinevezvén Gyarmathy

Miklós, főgondnok urat s ez intézkedéséről a nm. közoktatásügyi miniszter urnak is jelentést tevén.

A zilahi kollegium utasítást kér, hogy mily eljárás kövessen egyik gör. kath. vallású növendékével szemben, ki oláhul nem tud s így az ott-illetékes, de nem Zilahon lakó gör. kath. oláh paptól vallást nem tanulhat és kinek atyja engedélyt adott, hogy az ottani római kath. paphoz járjon vallás-oktatásra. Az Igazg. Tanács utasítja a kérdéses tanulót, hogy maga eszközölje ki az illetékes papjától az engedélyt arra, hogy a helyi róm. kath. paptól tanulhasson s ennek bizonyítványát aztán elfogadhatónak mondja ki.

A m.-baksai ujan épült iskola belső berendezésére és tanszerekkel ellátására, a leány-egyház központban kezelt tőkéjének kamataiból, 166 frt. kiutaltatik.

Deák Lajos, kir. tanfelügyelő, figyelmezteti Igazg. Tanácsunkat a magyar- és szász-régeni, a toldalagi és boosi felekezeti iskolák elárvult állapotára s arra, hogy Nagy-Ercsén állítják ugyan, hogy az ottani papilakban foly az iskolázás, de a mit valóságként elfogadni, nem lehet. Az illető egyházi hatóságok utasítatnak az erélyes orvoslásra és jelentés-tételre, a két Régen pedig felhívatik, hogy nagyon gyarló iskoláik számára új helyiségekről gondoskodjanak, mert, ha kellő áldozatokra vállalkoznak, az Igazg. Tanács is támogatni fogja őket megfelelő központi segélylyel.

A zilahi kollegium egy I. gymn. osztályos tanuló utólagos fölvételére kér engedélyt, mit az Igazg. Tanács megad.

A s.-szent-györgyi kollegium megteszi jelentését a f. tanévben alkalmazott tanerőiről. A beosztás helybehagyatik, az Előljáráshoz, azonban, figyelmeztetés megy, hogy nem helyes eljárása, midőn az előkészítő osztályban túlságos mértékben érvényesíti a szakrendszert, a mit Igazg. Tanácsunk jövőre nem fog megengedni.

Ugyane kollegium a f. évre nyert államsegélyből 700 frtot kíván tanügyi berendezésekre és tanszerekre fordítani, fölterjesztve egyszersmind a beszerzendők lajstromát is. Az Igazg. Tanács, a miniszter eddig is tanusított beleegyezéséhez képest, engedélyezi a határozat keresztülvitelét.

A közoktatásügyi miniszter felel arra a fölterjesztésünkre, melyben a zilahi múlt évi érettségi vizsgálati kormányképviselő velünk közölt megjegyzéseire, illetőleg, följelentéseire adtuk vala meg a felvilágosításokat. A miniszteri leirat az Igazg. Tanács azon kifogására, hogy a kormányképviselő a nélkül bélyegezte ama kollegium írásbeli vizsgálatait „laza felügyelet“ mellett vezetetteknek, hogy e vádját konkrét adatokkal igazolta, vagy ott-helytt az értekezleti jegyzőkönyvben juttatta volna kifejezésre, most azt az utólagosan és a magunk által felküldött vizsgálati jegyzőkönyvből meritett ellenérvet hozza föl, hogy a vizsgálatot tevő ifjak munkájuk közben többben s többször, egyszerre ketten is, elhagyták a vizsgálat helyiségét. Igazg. Tanácsunk ezt az eljárást maga is helytelennek tartja s intézkedését ebben az irányban

meg is teszi; megkéri, azonban, a minisztert is, hogy utasítsa a kormány-képviselőket, hogy maguk jójjenek rá az ilyes szabálytalanságokra s kifogásaikat ott a helyszínen vétessék jegyzőkönyvre, hogy így azonnal és a konkrét adatok szerint legyen a tény kideríthető; ugyane megjegyzés illvén a kormány-képviselő ama másik, konkrét adatokkal szintén nem igazolt állítására, hogy a növendékek a matematikából az önálló munkavégzésre szoktatva nem voltak (miután az egyik vizsgálati feladatot egy növendék sem fejté meg hibátlanul), holott, ha a biztos saját utasítását követi vala, ott-helytt, a rendelkezésére álló évközi dolgozatokból lehet vala az adatszerű meggyőződést meríteni erre nézve is. Igazg. Tanácsunk általában, nagy köszönettel fogadja mindamaz adatokat és alkalmakat, a melyeknek felhasználásával középoktatásunk színvonala emelhető s ezt a miniszterhez intézendő feliratban ki is fejezi, de autonomiánk illetéktelen sértését kötelessége megakadályozni.

Ugyancsak zilahi kollegiumunk a mértani rajz tanítására, pályázati hirdetése meghiusulván, Versény G. ottani áll. tanítóképezdei rajz-tanárt kívánván alkalmazni, a miniszter ennek csak heti 10 órán való mellékes foglalkozást engedélyezett, mihez képest, a többi e körbe vágó tanórák betöltésére a kollegium többi tanerői közül alkalmazott két vállalkozót. Az Igazg. Tanács helybehagyta az intézkedést, de utasítá az Előljárást, hogy az üres tanszerekre írja ki ismét a pályázatot.

Kitűnvn, hogy a m.-bogáthi iskola helyisége, a tankötelesek számához képest, igen szűk s ennél fogva a tanulás kényszerét szigoruan keresztül vinni, nem lehet: az esperes utasított, hogy tegye meg a kellő előintézkedéseket a megfelelő iskolai helyiség előállítására.

Tiszt. Rákosi György aa. az I. osztályra számított vallástani tankönyvet készítvén: a munka megbírlására dr. Kovács Ödön, tanár aa. kéretik föl.

Jakab Elek azt az ajánlatot tevén, hogy „Kolozsvár története“ című munkáját a 25 frtnyi holti ár 30 %-ának elengedésével szállítja kollegiumainknak az illető Előljárásságok értesítettnek ez ajánlatról.

Kaposi L. költészettani tankönyvét, melyet a sárospataki irodalmi kör adott ki, engedélyezés végett, megküldvén, a három bíráló: dr. Csernaton Gyula, Váró Ferenc és Horváth Gáspár közül egy ajánlja, egy nem javasolja, egy pedig csak félig-meddig helyesli, hogy a munka a használható tankönyvek sorába felvétsék. A vélemények ily eltérése mellett, az eddigi eljárásnak megfelelően, a tanári értekezlet hivatik föl a döntő véleménynyilvánításra.

(Vége következik)

A deézsi egyházmegyéből.

Őszi közgyűléstünket, folyó november hó 13-án tartottuk meg, szokás szerint, a központban, Deézsen. Tagok kevés számban voltak jelen; tárgy sem volt sok. De ott láttuk Roth Pál, algondnok urat, szokott érdekeltségével. Nem különben, jól esett, megjelenése alkalmával, megélnünk,

gr. Bethlen Pál, algonnok ő méltóságát, ki az őszi kerületi közgyűlésen lett megválasztva s ki öröklött buzgóságával s ismert erélyével, már e gyűlésen törekedett közremunkálni az igaz és jó elintézésében.

Elnöklő esperes, egyházmegyénk állapotáról, a tavaszi gyűléstől, részletes jelentést terjesztett elő, melyben az elnöki végzett ügyek is a közgyűlés tudomására hozatva, egy félórai időt vett igénybe. Ez után, olvastattak a mélt. Igazg. Tanács leiratai, melyek között nagy lelki gyönyörűségünkre szolgált az, melyben ö.-keresztúri körlelkész, t. Irsai József aának, mélt. Szacsvey Sándor ur által tett nagylelkű alapítvány kamatjából nyert évi 100 frt. 3°/_o-nak jótékony célra lett adományozását hallottuk és pedig oly módon, hogy 2 % haláláig tőkésítettvén, azután a konvent által felállítandó papi özvegy-árvai alaphoz csatoltassék; 1°/_o pedig, a mélt. Igazg. Tanács rendelkezésére bocsátatván, az elnyomorodott hivek segélyezésére szolgáló „Dániel-féle“ alap jövedelmeihez csatoltatott. Ezen jó cselekedet kiváló értékét maga a tény dicséri. Vajha, többca lennének ilyenek!

Ezen kellemes tény örvendetes tudásul vételével, a gyűlés tárgysorozata véget érven, „Papi Értekezletté“ alakultunk. Bár nem sokan voltunk, de azért élénk vitatkozás és eszmecsere között, tanulságosan, észrevétlenül telt el az a néhány óra, melyet ezen jó célra szenteltünk.

Az ügy érdekében tartott buzdító elnöki megnyitó után, Jónás Bálint olvasta föl a „Halotti bucsuztatók“-ról irt értekezését, melyben közvetlen közelben szerzett észrevételeiből azt törekedett bebizonyítani, hogy a helyesen alkalmazott bucsuztatók a bűnöst magába szállásra, megjobbulásra serkentik. A tagok, az idő rövidege miatt, megkimélték a hozzászólástól, hogy a következő értekezésre annál több idő legyen, melyet Berde Sándor, egyházmegyei közügyigazgató és számvevő tartott „A protestáns pap hivatása a modern társadalomban“ című, minden tekintetben talpra esett értekezéssel. Mind maga az értekezés, mely a figyelmet mindvégig tanulságos irányával lekötötte, mind az értekező, az ügy érdekében, buzdítólag ható, kiváló munkásságával, méltán érdemelte ki azon általános „éljen“-t, a melyben részestült. Több oldalról tett tárgyilagos megjegyzés után, Mátyás Zsigmond kikérte bírálataira.

p—n.

A Szamos-mentéről.

Lapunk folyó évi 3-ik számában Bitai Béla azon indítvánnyal lép föl, hogy hozzuk be, mint a külföld protestáns egyházai, mi is a templomi fűtést. Nem hiszem, azonban, hogy cikkiró azon reményben ringatta volna magát, hogy az ő indítványa egyhamar teljesezésbe megy, s ha nem is mindenütt, de legalább helyenkint a kezdet nehézsége lesz győzve. Pedig, úgy van. A kackói miszsiói egyház hivoi azon ritka szerencsében részesültek, hogy a mai naptól kezdve, a téli hideg, zord vasárnapok alatt kényelmesen fűtött templomban végezhetik áhitatosságukat. Ma avattuk föl, ugyanis, templomunkban az első fűtés megtétele által azon értékes fűtőt, melyet a főt. püspök ur az őszi elején küldött ajándékképpen egyházunk számára.

A szép számmal egybegyülekezett hivek nem győzték eléggé dicsérni a kellemes meleget, mely a templom minden zugában szétáradott s előre örvendettek a télnek, mert a kellemetlen fázódástól az istenitisztelet alatt megszabadultak. De különösen nagy jótétemény ez újítás a szomszéd falvak ref. hiveire nézve, kik különösen a karácsoni s ujévi isteni szolgálatra, minden rosz idő dacára is, tömegesen szoktak Kackóra gyülekezni. Éppen ezekre való tekintetből hoztam javaslatba tavaszi évnegyedi jelentőseben templomunk fűtését. Főtiszteletű püspök ur a tavaszon nálunk tett látogatásakor, a helyiséget arra igen alkalmasnak találván, a felállítási helyet megjelölte s ígéretet tett, hogy fűtő-készülékről gondoskodni fog. A gondoskodás megtörtént, miért hivoim nevében és megbízatása folytán, a legforróbb és legszivesebb köszönetünket nyilvánítom.

Még egy másik, már nem csupán egyházi, hanem közmívelődési érdekből is igen fontos esemény történt a Szamos-mentén. Ez pedig, a galgói felekezeti elemi iskolánk megnyitása. Rég óta fenforog már a kérdés, hogy Galgó községében lakó hivoink megtartása érdekében, miképpen lehetne iskolát állítani föl? De a hivek és egyház szegénysége, valamint alkalmas helyiség hiánya miatt, a megoldás késett. A mult év végén, azonban, ngs. Simó Lajos, főgonnok ur, ki a szomszéd Bl.-Polyánban lakik, ajánlatot tett, hogy abban az esetben, ha az egyházkerület rendszeresíti a tanítói állomást, saját költségén egy az egyház által vásárolt igen előnyös helyen fekvő telekre, a saját költségén, iskola-imaházat s tanítói lakást fog építeni. S ime, a mit csak évek mulva vártunk beteljesedőnek, ma készen áll. Az épület befejeztetett; az iskola, 33 beiratkozott tanulóval, megnyilt s a főt. püspök ur által kinevezett tanítót a mai nap hivatalosan beigtattuk! Áldott legyen neve azoknak, kik az egyház és nemzet ügyében áldozatot hoznak s fajunk és vallásunk fenmaradásának erős előszlopai!

Ez iskola, közmívelődési szempontból is, kiváló fontossága, a mennyiben egy nagyon szükséges szemét képezi azon kultur-lánconvalnak, melyet a Szamos-mentén a Szilágyosság és Szatmármegye magyarsága felé a berkcszi, somkúti, n-ilondai, szelecskei s deézi iskolák képeznek; ő maga Ilonda és Szelecske közé esve, az előbbitől húsz, az utóbbitól tizennégy kilométernyire van.

E két fontos eseményről szükségesnek láttam értesíteni lapunkat s alkalom adtán még más, örvendetes dologról is leszen szerencsém egy pár sorban megemlékezni.

Berde Sándor,
körlelkész.

Egy darab a középkorból Erdélyben.

Minden kommentár nélkül veszük át a „Pesti Hirlap“ 321. számából a következő és valóban megtörtént historiát.

„Gyulafehérvári levelezőnkül kapjuk az alábbi történetet, a mi egészen beillik a mult századba. Levelezőnk kétséget nem szenvedő információk alapján, — így írja le ezt a 18-ik századbeli történetet, mely ezelőtt négy nappal történt.

Két kiváló főuri család állott azon a ponton, hogy ifju sarjaik egybekelése által még szorosabbra fűzze az eddig

is ápolt benső kötelékeket. Az egyik család a legbuzgóbb katolikusok közé tartozik, melynek nem egy tagja igen kiváló állásokat töltött be már egyházi s főképp világi részen az erdélyi katolikusok kormányzatában. Egyik agg családtag jelenleg is a legelőkelőbb állások egyikét foglalja el. Az ő leánya volt férjhez menendő a másik család rokonszenves ifju tagjához, a ki, ősei példáján fölbuzdulva, az erdélyi reformált egyháznak lesz bizonyára egyik oszlopa. Mert családjának minden férfi tagja ebben az ősi hitben növelkedett föl s jelentékeny szolgálatot tett egyházának. Ez az összekeelés főként a női ág családjának eddig tanusított hitbuzgalmát tekintve, már első fázisaiban is nagy szálla volt a gyulafehérvári káptalan szemében és csak a kölcsönös barátság és vonzalom szolgálta tartós akadályul annak a törekvésnek, hogy az egybekelés létre ne jöjjön. Ezek a törekvések tehát, nem vezettek sikerre, hanem a klérus talált módot arra, hogy elégtelenségét e vegyes házasság miatt másképp éreztesse. Az esküvő napja ki lett tűzve. A menyasszony atyja fölkérte a kolozsvári plébánost, hogy tekintettel a szép ara gyöngé egészségére, végezze a szülői háznál az esketési szertartást. Hozzá tette, hogy a vőlegény részéről, a ki egy régi protestáns család tagja, Szász Domokos, erdélyi ref. püspök kéretett föl arra, hogy az ifju párra áldást mondjon. Dr. Éltes Károly, a kolozsvári plébános, azonban, erre a fölkérésre azal felelt hogy ő a református püspökkel egyszerre nem

szolgál. Képzeltető a megdöbbenés, melyet ez a kijelentés abban a családban keltett, mely az erdélyi katolikus statusban egyike a legkiválóbbaknak. Az agg család fő egyik fiát leküldte ide Fehérvárra, hogy a püspöktől ebben a kérdésben kedvezőbb választ eszközöljen ki. A püspök válasza, azonban, szintén tagadó volt. Határozottan kijelentette, hogy a kolozsvári plébános az ő utasításai szerint cselekedett. Ez ellen nem volt apelláta. Két nap választott el az esküvőtől, az izgatott parlamentirozások folytak e két nap alatt. Végre, el lett fogadva az a közvetítő indítvány, hogy ám végezze a szertartást egyik kolozsvári kath. templomban a plébános, s az áldást adja az ifju párra a ref. püspök. Így is történt. Azzal a hozzáadással, hogy bár a ref. püspök kijelenté, hogy a nászslakomán nem jelenik meg (útat nyitandó a kath. plébánosnak), a református püspök meghivatott a nászslakomára s ott kitüntető szivességgel fogadtatott, a kath. plébános pedig meghívást sem nyert. Ha elhez kommentárul hozzátesszük, hogy a menyasszony atyja az erdélyi róm. kath. status világi első embere, megértjük azt a föltűnést, melyet ez az eset, nem csupán az itteni szabadelvűbb kath. körökben, hanem az egész erdélyi arisztokráciában keltett. Az ügynek, úgy vagyunk értesülve, nagyon feltűnő folytatása lesz a mennyiben az agg kath. főúr ezt családjá elleni inzultusnak tekintvén, lemondását a kath. státusban elfoglalt kiváló állásról bejelenti.

T Á R C A.

Egyháztörténeti adalékok.

A kolozsvári ev. ref. eggházközség történetéhez.

(Folytatás.)

Gravamen.

S. Supr. Reform. Consistor. per Rndissum D. Superintendentem Claud. 1730. exhibit. et Consistorio Claudiopolitano Communicari jussum

Tavalyi őszi Visitationknak rendiben, akarván a Kolozsvári Reform. Collegiumot és Ecclát visitálni, edgyik is a Visitationt nem admittalta, melynek is megorvoslásában, hogy a Mlgos Consistorium a Sz. Generalissal egybe, módot találjon, megkivánnjuk his rationibus: 1-o. Mert a 91. és 92-ik Canon szerint nintsen egy Ecclae s Scholae is Erdélyben, mely vagy a Tiszt. Seniorok, vagy a Superintendentens Visitationinak ne subjaceálna. 2-do. Mert a Mlgos Consistoriumnak és Sz. Generalisnak Ao. 1728. lött conclusuma a Collegiumok visitatioja aránt azt kívánnya. 3-o. Mert eleitől fogva a Superintendentens Visitation Mandatumokban, a Fejedelmektől nominanter feltétetett. 4-o. Közelebb a mi éltünkre Tofeus Püspök kolozsvári Visitationja is azt mutatja. 5-o. A 85-dik Canon is de obedientia Ministrorum erga Superintendentes, azt kívánnya, és az ilyen independentismust semmiképpen meg nem engedti. 6-o. Néhai Püspök Kovásznai Péter idejében Ao 1673. hasonló panaszsa levén a Sz. Generalisnak idvezült M. Fejedelem Apaffi Mihály Urunk előtt a Fejérvári Atyafiak ellen, kik a Visitationt nem admittálták,

meg nem engedtetett az illetén Independentia. Die 18, May 1730. per Gabrielem Alvintzi.

Méltóságos Erdélyi Reform. Supr. Consistorium! Alázatosan vettük Excelládtól és Ngtoktól Tiszt Erdélyi Reform. Superintendentens Bonyhai György Uram ellentünk beadott Gravaminainak Párját, melyekre alázatosan eképpen replicalunk:

Ad 1-um. Az 91. és 92. Canon úgy nagyon, eléggé declarálja Tiszt Superintendentensünk Officiumat az Ecclákon, és Scholákon; de azon Canonok Praefatiojából az is világos, így szólván: Non eo tantum fine et proposito, ut in iis omnes ex aequo, nulla habita circumstantiarum ratione obstringantur, et ne latum quidem pilum ab eorum tenore cuiquam, discedere, in iis potissimum, quae non usque adeo controversantur liceat; pro diversorum namque Locorum, et temporum exigentia, diversa quoque utendum disciplina, ac regiminis forma est, etc. hogy különös Praerogativával, Donatiokkal, némely Ecclák és Collegiumok muniáltattak a Közönséges Eccláktól és Scholáktól, melyet a mint Burmán írja Tomo II. Libr. 8 Cap. 10. §. 21. No. 3. Istis autem in Locis, ubi vel Consuetudine, vel liberali Magistratum concessionem, factisque eam in rem decretis publicis, Ecclae plusculum libertatis, ac potestatis habent, ad res Suas proprio Arbitrio moderandas (Sicuti olim ab Imperatoribus Christianis Episcopis multa potestas data est; utque hodie Rfortae Ecclae Sua quaedam jura, et Li-

bertates, et Ordinem, in rebus publicis multis in locis, maxime hisce, habent: eam Princeps, nisi maximus abusus intercedat, revocare non potest. Még a Fejedelmek is, a mit egyszer rendelnek, azután meg nem változtathatják; és így a Visitationak kiváltképpen két Membruma levén 1-o Bona Ecclesiastica, 2-o Mcres, Vitam, Doctrinam investigare.

A mi az elsőtt illeti: Az egész Erdélyi Status a Fejedelmeknek Kolozsvárott erigalni Rform. Collegiumot, Ecclát, konsentiálván Approbat. a mint hogy Isten kegyelméből decretaliter erigálták is b. e. Fejedelmek, pro ratione loci, olly különös rendben állították, egygyé tevén a Collegiummal az Ecclát, hogy itt e Civibus et Ministerio Curatorokat, Consistoriumot, és abban Rationum Exactores Constitualván, minden administratioját Bonorum Ecclae, nem másnak, hanem az itt való Consistoriumnak Concredálták és eddig a Fundatione ezen ususban megmaradt; ezen Donatio mellett maradunk is. A mi a másodikat illeti: Mores, Vitam etc. respectu Ministerii mindenkor a Kolosvári Consistorium mellett volt a Ministerialis Persona emendatioja in casu delicti, mint közelebb való példa Néhai Tiszt. Szőnyi István Uram Casussa, ezen Consistorium előtt convincaltattott, és Papságáról is amovealtattott, ezen usussa vagyon a Szebeni Collegatusnak is, a Superintendens magát dolgokban nem akarván ingeralni. Respectu Civium, minthogy L. Regiaequae Cittis membrumi vagyunk. és Privilegiumunk vagyon, mind Sigmond, mind Mátyás Királyoktól, hogy Kolosvári emberre tisztesség dolgában, se Ecclesiastica, se Secularis Persona ne inquiráltathasson, ante legitimam provocationem et emissionem, annál inkább ne reprehendálhasson, vagy Mulctázzon: mely szerént soha a memoria hominum egyik Religion is itt Visitatio nem celebrattott; a kik tentálták is, Scopusokat nem assequáltak; mi is eleinktől reánk jött rendünkben maradunk. Mivel, mikor a Püspökök és Seniorok Kolosvárott residáltak is, noha a Citatus Canon szerént, a Gralis Visitationak a Senior Residentiájában kellene lenni, mindazáltal az is Kolosváron kívül celebrattott, hogy itt a Visitationak tsak neve is ne halassék, félvén tsak akkor is a Szomorú consequentiától, annyival inkább most. Noha Százhusz esztendeje vagyon, hogy a Fejedelmek szép Donatiokkal fundálták Kolosvárott a Reform. Religiot, mindazáltal soha sem a Fejedelmek idejében, sem azután a Visitationak emlékezete sem volt: különben is, a 87-ik, 88-ik Canonok szerént, azokban a helyekben kell lennie a Visitationak, a mellyek az Esperestek Dioecesiseknek Seriesében vagynak; de Kolosvár sem az Esperestek, sem pedig a Gralis Matriculájában nintsen; azért, mert itt soha nem is visitáltak, és ha mi panasz volt, annak eligazítását a Fejedelem maga relegalta a Curatelára.

Ad 2-dum. Minthogy ezen Punctumban tsak a Collegium Visitatioja tétetik fel, már az 1728. esztendő előtt, in Anno 1720. a Mlgos Supremum Consistorium, és akkori Püspök Uram, a Kolosvári Collegiumot az Ecclával annyira (ex Antecedentibus Donationibus) unialta, hogy azon Complaaatio után ezen Conclusum éppen nem ferialhat minket, mostan élvén Isten Kegyeleméből békességbe, a Collegium Professori is a Consistorium membruma levén, dependenter vagyon mind az Ecclá, mind a Collegium a Consistoriumtól.

Közli: *Dr. Török István.*

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= „Prédikátori Tárunk“ eddig, nagy sajnálatunkra, megkésett ügye immár csapásra jutott. A pályázat eredményét jövő számunkban fogjuk közölni. és a Tár megjelenése aztán csak idő kérdése. Gondunk lesz rá, hogy sokáig ne várasson magára.

= A dunamelléki egyházkerület folyó hó 20. és 21-én rendkívüli közgyűlést tartott. Hogy igen sok és fontos dolgot igazított el, azt felesleges is említenünk. Méltán megvárható ez a vezér-egyházkerülettől, mely a legnagyobb intelligenciával méltán dicsekedhetik. Megérdemelné, hogy bővebben is foglalkozzunk vele; de a mennyiben keblti ügyek körül forognak a határozatok, tán mellőzhetjük. De azt mégis megemlítésre méltónak tartjuk, hogy két dolog zajos vitát idézett elő és izgatottságba hozta a bölcs testületet. Az egyik a családkönyvek behozatala volt, mely institució nálunk már rég óta törvényesen szabályozva van. A dunamellékiek nem tartják szükségesnek, legalább az egyházmegyék mind ellene nyilatkoztak, és hosszas vita után, kimondották, hogy a családkönyvek helyett, a lelkészek csak „betűsoros névjegyzéket“ kötelesek vezetni. Lehet e mellett és ellene sokat beszélni. Ők így határoztak. Hát, legyen így. A másik dolog a káplánok megnövelése volt. E dologban úgy határoztak, hogy a rendszeresített tanító-káplánok kivételével, „a mely káplán jövőre megházasodik, kápláni elhelyezésre többé igényt nem tarthat.“ Az volt a legfőbb argumentum, hogy a nős káplán legtöbbször a legnagyobb nyomoruságba jutva, nyüge az egyháznak. Aztán, megindult a vita. Volt szó protestáns szabadságról, egyéni szabadságról, kátholikus állápontról, coelibatusról „de omnibus et quibusdam aliis“ és határoztak, a miut már említettük. Jussok volt hozzá, az bizonyos. Mi nem szavaztunk volna mellette, az is bizonyos. Inkább eltörölni az egész kápláni rendszert; vagy élhethő állásra emelni: de megfosztani természetes jogától, ezt mi elutasítjuk magunktól. Ha a csekély fizetés és a „legnagyobb nyomoruság“ elég ok ily határozat meghozatalára, akkor mi, erdélyi egyházkerület, legalább kétszáz papot el kellene hogy tiltsunk a házasságtól. Akkor a társadalomban csak a bankároknak, a vagyonosoknak volna szabad nőülni. Akkor a családi életben nyilatkozó, megszentelő erőül eddig alkotott fogalmaink és a krisztianismusból kisugárzó szellem minket ekkoráig megcsalt. De nem. Vagy a káplánság eltöröltetik vagy a sorsa javíttatni fog: de ez a határozat nem fogja túlélni e századot. Ez nem profécia, csak reménység, csak meggyőződés.

= Két miniszteri intézkedés. Gróf Csáky Albin közoktatási miniszter két rendeletet tett közzé a hivatalos lapban. Az egyik ama papjelöltek dolgát szabályozza, kik a theologiai tanulmányok végeztével, tanári pályára kívánnak lépni. A miniszter úgy intézkedik, a mint ezt a dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlésén előre jelezték. E szerint, úgy a tanító szervezetek tagjainak, valamint a protestáns papjelölteknek a tanári pályára való készületben kedvezmény biztositatik. Ha a humaniorák tanszakán akarnak tanárokká lenni, a theologiai kurzust az egyetemen két évnek számít-

ják be; a matematika-természettudományi szakon pedig egy évnek. A papjelölteknek, tehát, csak két, illetve három évet kell az egyetemen tölteniük, hogy tanári vizsgálat elé állhassanak. A másik intézkedés meg azt szabja meg, hogy a preparandiákon alkalmazott tanerők próba-ideje ugyanannyi ideig tart, mint a középiskolai tanároké: vagyis három esztendeig. A preparandiai tanárok s tanítónők tehát csak az eskütől számított három év múlva folyamodhatnak véglegesítésért.

= **Lapunk 45. számában** „Igazgató tanácsunk üléséből“ felirat alatt megjelent közleményünk ama tételére nézve, mely e györgyfalvi pap nyugalomba bocsátásáról szól, Torda vidékéről, egy „érdeklődő ref. pap“ aláírással, levelet vettünk, mely azt kérdi tőlünk, hogy melyik az a törvény, a mely szerint az Ig. Tanács „a nyugalomba lépést, a törvény értelmében, félfizetéssel, lakás nélkül engedélyezte? Referensünk erre a következő választ adja: Törvénykönyvünk a papok nyugalomba lépésének jogát nem inartikulálta sem a múltban, sem legutóbb, hanem azoknak az eseteknek föl sorolásánál, a melyekben a papi állomás megtrül, megjelöli azt is (277 §. d.), a midőn „a pap félfizetéssel és rendes szállással nyugalomzatatik“ E szakasz nem azt rendel, hogy minden pap félfizetéssel és rendes szállással nyugalmazandó, hanem azt, hogy az a papi állomás, a melyre nézve ily nyugalmazás történik, megtrül. Épen ezért, minden nyugalmazás, valamint a nyugalmi javadalom megállapítása az Ig. Tanács helybehagyásától függ, s az utóbbi időben előfordult nyugalmazások között volt olyan is, hogy a nyugalmazott nem csak szállást nem kapott, de még fizetésének sem egészen felét élvezte. A döntés, természetesen, mindig a körülményektől, a javadalom mennyiségéből, az otthelyi szükségtektől, a nyugalmazandó tett szolgálataitól, stb. függ s ha az Igazg. Tanács tévedni találna, ott van a közgyűlés helyreigazító fóruma. A mi épen ezt a konkrét esetet illeti a referens gyöngédtelenségnek tartá referadójában részletezni azokat az okokat, melyek az Ig. Tanácsot kérdéses határozata meghozatalában vezetik s most sem érzi magát indíttatva arra, hogy egy harmadik, kíváncsi egyén felszólalására a nagy közönség elé tárja a lefolyt tárgyalás részleteit. Ha a kíváncsi felszólaló illetékes erre: a felvilágosítást megszerezheti magának a törvényes forum színén.

= **Hálás köszönet.** A medgyesi ev. ref. egyház ujonnan épült temploma díszítésére Birtalan Jánosné egy 5 frt értékű urasztal-takarót és egy 8 frt. értékű papiszék-takarót; Péchy Árpádné egy 22 frt. értékű aranyval díszített fekete posztó szószeptakarót; Burchárd Ferdinándné és Horváthné urasszonyok egy 10 frt. értékű aranyval díszített fekete posztó urasztal-takarót kegyeskedtek adományozni. A medgyesi egyházban kegyes adakozásaikkal a nők állottak a sorompóba; a hol pedig a női kéz munkál a szent ügyért: ott az áldás el nem maradhat, mert a lelkes nők munkája hat és tettekre osztönöz. Azért, fogadják a kegyes adakozók egyházam nevében, a nyilvánosság terén is, szíves köszönetemet. Sz.-Medgyes, 1888. nov. 21. Péchy Árpád, ev. ref. pap.

Hálás köszönet.

Étfalva-Zoltáni egyházközségemben alapítvány, építkezés és adakozás fordult elő, ezekről, mint elismerést érdemlő tényekről, megemlékezni, kedves kötelességemnek ismerem.

Tekintetes Imreh Albert ur az étfalva-zoltáni községi iskolánál, hol elhalt kedves fia tanult, annak emlékére „Imreh Gábor-alapítvány“ néven, száz forint alapítványt tett le, azon szoros meghatározás mellett, hogy ezen száz forintnak a kamata minden évben „az étfalva-zoltáni ev. ref. egyházközség kötelékébe tartozó ev. ref. vallásu legjobb tanuló fiu-gyermekek közt osztassék ki.“ Ha pedig, a községi iskola megszűnnék, azon esetben, az alapítvány az ev. ref. egyházközség tulajdonába megy át.

Fogadja a tek. alapító ur e nemes tényeért, egyház-

községem iránt ez alkalommal is tanusított meleg érdeklődéseért a leghálásabb köszönetemet. Oly mélyen sujtott tisztes családjá, hadd találjon áldott jó szívének nemes tényeiben, felekölt szellemének vallásos hitében, hadd találjon vigaszt és megnyugvást.

Testvér-egyházközségem az étfalvi toronynak elavult zsindey-fedelét leszedetvén, ezt egészen újra bádogoztatta. A toronynyal együtt, a templomot is kijavíttattuk, kimeszeltettük és általában az egész isten dicsőségére szentelt épületet izlésteljes, vonzó állapotba hoztuk.

A torony újra fedése alkalmából egyházközségem hivei adakozásra szólíttatván föl, arra rozsot a következő egyének adtak: Tekintetes Imreh Albert ur 250 lit. Tek. Péter Gergely ur 100 lit. Tek. Imreh Zsigmond ur 100 lit. Tek. Hatházi Károly ur 100 lit. Tek. Cirjék Károly ur 150 lit. Tek. Cirjék András ur 50 lit. Szabó Sándor 80 lit. Zsunkuj Ferenc 40 lit. Mándél Imre 25 lit. Kovács József 20 lit. Pap Ferenc 20 lit. Bakcsi Vitályosné 40 lit. Mándél István 25 lit. Ördög Ferencné 25 lit. Nagy György, ref. énekevezér, 40 lit. Benkő János 25 lit. Ifj. Bakcsi Józsefné 25 lit. Molnár Miklós 10 lit. Molnár Domokos 20 lit. Molnár Dávid 25 lit. Bakcsi Károly 50 lit. Bakk Lukács 20 lit. Boér Jozsef 25 lit. Tóth István 25 lit. Szakács András 50 lit. Demeter Zsigmond 50 lit. Zsunkuj József 25 lit. Egyed Ferenc 20 lit. Boros István 20 lit. Id. Tóth István 25 lit. Ilyés László 20 lit. Györgyjános Dénezs 20 lit. Szakács Imre 25 lit. Demeter András 25 lit. Ungvári András 20 lit. Kicsi István 20 lit. Demeter István 20 lit. Demeter József 20 lit. Demeter György 25 lit. Tek. Péter Eduád ur 100 lit. Összesen 17.75 lit.

(Vége következik.)

Hivatalos rész.

1650—1888

PÁLYAZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői ev. ref. egyházmegyébe kebeleztett csapói egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: 247 frt. 47 kr. egyházhatósági becsülés szerint, tisztességes lakás, veteményes kerttel és gazdasági épületekkel.

Pályázati határnap dec. 20. Folyamodványok nt. Kovács Elek, esperes aához, V-Gálfalvára küldendők (u. p. Dicső-Szent.Márton.)

Kolozsvártt, 1888. nov. 24. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1114—1888.

KÖRLEVÉL.

Székely-Udvarhelyen, dec. 1 napjára rendes házassági törvényszéket hívok össze. T. lelkész urak hirdessék ki. Ez alkalommal, 11 és 501—1888 hivatalos megtalálás következtében, felhívom t. lelkész urakat, hogy a katonai nyilvántartás érdekében, a népfelkelésre kötelezett egyének és tartalékos katonák elhalálozását azonnal juttassák nyilvántartást vezető körjegyzők tudomására. Bögöz, nov. 26, 1888. Soly mosi István, ref. esperes.

1305—1888.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Szabó Krisztina, vajai lakos. ev. ref. vallásu, házastársát, Székely Jánost, ugyan vajai illetőségűt, ev. ref. válásut, ki ezelőtt hat és fél évvel őt hűtlenül elhagyta és azóta hollétééről semmi tudomása nincs, — ezennel hirdetményesen idézteti, hogy mától számítva hat hónap alatt, jelenjék meg a marosi ev. ref. egyházmegye Marosvásárhelytt tartandó házassági törvényszék ülése előtt, mert akár jelenik meg akár nem, idéztető házastársá, ellene a házassági válópert le fogja járattni. Kelt Lukafalván, november 24-én, 1888. Rákosi Lajos, marosi ev. ref. esperes

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ PÉTER.